

naḱasi' iin' ne yivi', ni ndee süu' xa'a' a ña sakan' ni ka'an nimá te yivi'. Süu' jaan' ndii nduu' ña si'e a xa'a' a ña sakan' ni kuni' mii' Ndiosí. ¹⁴ Te ña nduu' Tu'un jaan' ndii, ni nanduü a iin te yivi', te ni ndu'u' a tein e'. Te ni xini ndu ña ka'nu' va ña nduu' a, te xiin' a jaan' ni nia'a a ña suvi xna'a a nduu' ña iin ndaa' tilu' si'e Ndiosí. Te ni kumi' tu a kua'a' va ña kundani a ne yivi', te sakan' tu ni nia'a a ña ndixa xa'a' Ndiosí. ¹⁵ Juan ndii, ni ndiee yu'u' tu te jaan' xa'a' ña jaan' ka'an ti'e' ra ndii:

—Xa'a' ña kaa' ni ka'an i kii' ni ka'an i xiin' ndo' ndii: “Ña kuaxi xata' i nduu' ña ka'nu' ka te sakan' yu'u, sakan' ña xa yoo a ndee kii' tia'an tuvi yu'u” —ni kachi ra.

¹⁶ Te xa'a' a ña kumi' a sakuu' ña ndiee' jaan' ndii, nda'a' a natiin' sakuu' yoo' ña xamaní' va'a ka vi' vitin. ¹⁷ Kuachi ndii nda'a' Moisés ni saya'á Ndiosí tu'un ndei' a nuu' e', ndisu nda'a' Jesús ni natiin e' ña xamaní' va'a ka, te ni natiin tu e' ña kundani e' ña ndixa xa'a' mii' a. ¹⁸ Ndee iin kivi' tia'an kuni nuu' ndee iin ne yivi' Ndiosí, ndisu ña iin ndaa' tilu' si'e a, ña iin ndaa' ña yoo' xiin' a jaan', nduu' ña ni nia'a nuu' e' saa kuu' yuva' e' Ndiosí.

So'o ni xaa a kii' ni ndiee yu'u' Juan, te ni sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, xa'a' Jesús
(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

¹⁹ Ña yo'o' nduu' ña ni ndiee yu'u' Juan jaan' kii' ni ti'vi' te judío kuu' nuu' ndee ñuu' Jerusalén sava sutu xiin' sava te Levita, te xachuun' tu tixin yukun' ka'nu', te ndatu'un' ra Juan jaan' ndii:

—¿Ndee nuu' chuun ndiso' yo'ó? —ni kachi ra.

²⁰ Te Juan jaan' ndii, ni tiasj yu'u' ra, süu' jaan' ndii ni ndiee yu'u' ndaku ra ka'an ra ndii:

—Süu' yu'u' nduu' Cristo tianu' Ndiosí sakakú yoo' —ni kachi ra.

²¹ Te ni ndatu'un' tukuu ña'a' ra ndii:

—¿Ndee nuu' chuun ndiso' un' na sakan'? ¿Ñáá Elías nduu' un'? —ni kachi ra.

Te ni nakujin Juan ndii:

—Ü'un', süvi i —ni kachi ra.

Te ni ndatu'un' tukuu' ña'a' ra ndii:

—¿Ñáá te ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te ndiatu' e', nduu' un'? —ni kachi ra.

Te ni nakujin ra ndii:

—Süvi i —ni kachi ra.

²² Te ni ndatu'un' ka ña'a' ra ndii:

—¿Ndee nuu' chuun ndiso' un' na sakan'? Ka'an un' xiin ndu, te kuvj nataxi ndu kuento nuu' te ni ti'vi' ndu'u. ¿Ndee ña ka'an un' xa'a' mii' un'? —ni kachi ra.

²³ Te ni nakujin Juan jaan' nuu' ra ndii:

—Yu'u' nduu' te ka'an ti'e' mii' ichi' kaa' ndii: “Ndasandaku ndo' ichi' mii' kixin xto'o e'”, saa nii' ni ka'an Isaías, te ni ka'an tiakú tu'un a —ni kachi Juan.

²⁴ Te yivi', te ni xa'an ikan' ndii, te fariseo ni ti'vi' ña'a'. ²⁵ Te tuku ni ni ka'an te jaan' xiin' Juan ndii:

—¿Ndichun na sakuchi' un' ne yivi' kuenta Ndiosí naa' süu' Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakakú yoo', nduu' un', te ni ndee süu' Elías nduu' tu un', te ni ndee süu' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndiatu' e' kixin nduu' un'? —ni kachi ra.

26 Te n̄i n̄akuj̄in Juan nuu' te jaan' ndii:

—Xiin' t̄ikui kūjt̄i' sakuchi' yu'u ne yivi' kuenta Ndiosí. Ndisu tēin e' xika' iin ña xini ndo'. 27 Te ña jaan' na'in chuun' nuu' yu'u, sakan' ña ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' yu'u, te n̄i ndee v̄a'a i kunduu te ndaxin' iin' ndixan' ki'i' a —n̄i kachi ra.

28 Te sakuu' ña jaan' n̄i xka'ndia ñuu Betábara, ña kandu'u' tuk̄u ta'vi' it̄ia Jordán, mii' n̄i sakuchi' Juan ne yivi' kuenta Ndiosí.

Jesús nduu' mbee lulu, ña kuaxi nda'a' Ndiosí

29 Te tuk̄u kivi' ndii, n̄i xini Juan jaan' kuaxi Jesús. Te n̄i ka'an ra ndii:

—Koto ndo', kaa' kuaxi ña nduu' mbee lulu, ña nduu' kuenta Ndiosí, te ña kaa' sandoyo' kuachi ne yivi' iin yivi'. 30 Xa'a' ña kaa' n̄i ka'an i kii' n̄i ka'an i ndii: “Ña na'in chuun' nuu' yu'u ndii, ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' yu'u, sakan' ña xa yoo a ndee kii' t̄ia'an t̄vi i.” 31 Te ndii, n̄i nakun̄i yu'u yoo nduu' a, ndisu n̄i xaa i sakuchi' i ne yivi' kuenta Ndiosí te nakun̄i ña'a' yoo', ne Israel —n̄i kachi ra.

32 Te sakan' tu Juan ndii, n̄i ndiee yu'u' ra ka'an ra ndii:

—N̄i xini i nuu' Espiritu Ndiosí ndee ndivi' ndee naa nuu' paloma, te n̄i xikui'nu ña'a' a. 33 Te ndii, n̄i nakun̄i yu'u yoo nduu' ña kaa', ndisu ña n̄i sakuiso' chuun' yu'u te sakuchi' i ne yivi' kuenta a xiin' t̄ikui kūjt̄i' n̄i ka'an xiin' i ndii: “Kun̄i un' nuu' Espiritu Santo ndee ndivi', te iin kui'nu a iin te yivi', te jaan' nduu' te sakuchi' ne yivi' kuenta i xiin' ña ndiee' Espiritu Santo

jaan''', n̄i kachi a xiin' i. ³⁴ Te n̄i x̄ini yu'u ña sakan' n̄i xaa a xiin' ña kaa', te ndiee' yu'u' i ña ña kaa' nduu' si'e Ndiosí —n̄i kachi Juan.

So'o n̄i xaa a kii' n̄i xq'a' ndikún ne yivi' Jesús

³⁵ N̄i kitu' tuku kivi' ndii, iin' n̄i tuku Juan jaan' xiin' uvi ta'an te ndikún ichi' ra. ³⁶ Te kii' n̄i x̄ini ra ña xka'ndiá Jesús kua'an a ikan', te n̄i ka'an ra ndii:

—Koto ndo', kaa' kua'an ña nduu' mbee lulu, ña nduu' kuenta Ndiosí —n̄i kachi ra.

³⁷ Te kii' n̄i x̄ini so'o te uvi ta'an jaan' ña n̄i ka'an ra ndii, n̄i x̄ikundikun ra Jesús jaan'. ³⁸ Te n̄i nandiko' kuiin Jesús, te n̄i x̄ini a ña ndikún te jaan' xata' a, te n̄i ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Yoo nduu' a nduku' ndo', taa? —n̄i kachi a. Te n̄i ka'an ra xiin' a ndii:

—Rabí, ¿mii' ndu'u' un'? —n̄i kachi ra xiin' a. (Te Rabí jaan' kuni kachi a Maestro.)

³⁹ Te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—To'o' ndo' xiin' i, te kuni ndo' —n̄i kachi a.

Te n̄i xa'an ra, te n̄i x̄ini ra mii' ndu'u' a, te n̄i ndoo ra ikan' xiin' a kivi' jaan', sakan' ña xa ka kumi' xakuaa' n̄i nduu' a. ⁴⁰ Iin te jaan' ndii, ñani Simón Pedro nduu' ra, te Andrés nani' ra. Te jaan' nduu' iin te uvi ta'an te n̄i x̄ini so'o ña n̄i ka'an Juan jaan', te n̄i x̄ikundikun ra Jesús. ⁴¹ Te ña nuu' ña n̄i xaa Andrés jaan' ndii, Simón ñani ra n̄i xa'an' koto ra, te n̄i ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—N̄i xa'an kuni ndu ña nduu' Mesías —n̄i kachi ra. (Te Mesías jaan' kuni kachi a Cristo, ña tianu' Ndiosí sakakú yoo'.)

⁴² Te n̄i n̄ak̄a ñ̄a'a' r̄a te kua'an r̄a nuu' Jesús. Te k̄i' n̄i x̄in̄i Jesús te jaan', te n̄i ka'an a xiin' r̄a ndii:

—Yo'ó nduu' Simón, si'e Jonás. Te v̄it̄in ndii, Cefas kun̄ani' un' sāa i —n̄i kach̄i a xiin' r̄a. (Te Cefas jaan' kuni kach̄i a Pedro uun Kava'.)

S̄o' o n̄i x̄aa a k̄i' n̄i in̄i Natanael n̄i x̄in̄i r̄a Jesús

⁴³ Te t̄uk̄u kivi' ndii, n̄i kun̄i Jesús ku'un a ñ̄u'u' Galilea, te n̄i n̄ata'an' a xiin' iin te n̄ani' Felipe, te n̄i ka'an a xiin' r̄a ndii:

—Kundikun un' yu'u, t̄aa —n̄i kach̄i a xiin' r̄a.

⁴⁴ Te Felipe jaan' ndii, ñ̄uu Betsaida n̄i k̄iee r̄a mii' nduu' tu ñ̄uu Andrés xiin' Pedro. ⁴⁵ Te Felipe jaan' ndii, n̄i xa'an n̄anduku' r̄a Natanael, te k̄i' n̄i x̄in̄i ñ̄a'a' r̄a ndii, n̄i ka'an r̄a xiin' r̄a ndii:

—N̄i x̄in̄i ta'an' ndu xiin' te n̄i ka'an Moisés xa'a' nuu' tu'un ndei' Ndiosí, te n̄i ka'an tu te n̄i ka'an tiakú tu'un a xa'a' te jaan', Jesús, si'e José, te n̄i k̄iee ñ̄uu Nazaret, nduu' r̄a —n̄i kach̄i r̄a.

⁴⁶ Te n̄i ka'an Natanael xiin' r̄a ndii:

—Jan', ndee iin ñ̄a va'a xa'a' yoo' k̄iv̄i ket̄a ñ̄uu Nazaret jaan' —n̄i kach̄i r̄a.

Sakan' te n̄i ka'an Felipe xiin' r̄a ndii:

—Va'a, to'o' te kun̄i nduchi' nuu' ñ̄a'a' un' —n̄i kach̄i r̄a.

⁴⁷ K̄i' n̄i x̄in̄i Jesús ñ̄a kuax̄i Natanael jaan' nuu' a, te n̄i ka'an a xa'a' r̄a ndii:

—Aan', kāa' kuax̄i te ta'an' e', iin te xata'an nduu' te Israel. Te n̄asaká nimá nduu' r̄a —n̄i kach̄i a.

⁴⁸ Te n̄i ka'an Natanael xiin' a ndii:

—¿Saa k̄iv̄i x̄in̄i un' yoo' nduu' yu'u? —n̄i kach̄i r̄a.

Te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Kij' tia'an ka'an Felipe xiin' un', kij' iin' un' xa'a' tun' higuera ndii, n̄i xin̄i i yo'ó —n̄i kachi a.

⁴⁹ Te n̄i ka'an ra xiin' a ndii:

—Rabí, yo'ó nduu' si'e Ndiosí. Yo'ó nduu' ña xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' yoo', ne Israel —n̄i kachi ra.

⁵⁰ Te n̄i ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Koto ka n̄i ka'an i ña n̄i xin̄i i yo'ó xa'a' tun' higuera jaan' kuj̄ti' na kandixa' un' ña ña jaan' nduu' i. Ndisu ña ka'nu' ka kun̄i un' te sakan' ña jaan' —n̄i kachi a.

⁵¹ Te n̄i ka'an ka a xiin' te jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña kun̄i ndo' ña xa n̄i nun̄ia' yi'e ndivi', te kun̄i ndo' kua'a' ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, ndaa' a ndivi', te nuu' a nuu' yu'u, ña nduu' tu te yivi' —n̄i kachi a.

2

S̄o'o n̄i xaa a kij' n̄i yoo' iin ña tunda'á' ñuu Caná

¹ N̄i ya'a un̄i ta'an kivi', te n̄i yoo' iin ña tunda'á' ñuu Caná, ña naá nuu' ñu'u' Galilea, te naá tu s̄i'i' Jesús v̄iko' jaan'. ² Te n̄i xa'an tu Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ikan', sakan' ña n̄i tat̄u ña'a' ne yivi'. ³ Te kij' yoo ka v̄iko' jaan' ndii, n̄i ndi'i' vino, ikan' te n̄i ka'an s̄i'i' Jesús xiin' a ndii:

—Kōo' ka vino xaa' n̄ia —n̄i kachi a'.

⁴ Te n̄i ka'an Jesús xiin' s̄i'i' a ndii:

—Nanaa, ¿ndichun na ka'an un' xiin' yu'u xa'a' ña jaan'? Kuní ka xaa hora ña nia'a i nuu' ne yivi' chuun ña yoo nuu' i —n̄i kachi a.

⁵ Sakan' te n̄i ka'an si'i' a jaan' xiin' te xaxa' vino jaan' ndii:

—Saa ndo' ndee ka ña ka'an ra xiin' ndo', taa —n̄i kachi' a'.

⁶ N̄i yoō iñu ta'an tinaja na'nu', ña n̄i kua'a xiin' yuu' ikan', te kuyatin' un̄i ta'an yoō na'nu' t̄ikui kuv̄i ku'un t̄ix̄in i'in a. Tinaja jaan' ndii, t̄ikui te' sandoo' xiin' mii' ndu'u, ne judío, nuu' Ndiosí xiñu'ú t̄ix̄in a. ⁷ Te n̄i ka'an Jesús xiin' te xaxa' vino jaan' ndii:

—Sakutu' ndo' sakuu' tinaja kaa' t̄ikui —n̄i kachi' a.

Te n̄i sakutu' kati'i' ra a. ⁸ Sakan' te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Tava' ndo' sie ra' vit̄in, te kund̄iak̄a ndo' ra' nda'a' te ndiso' chuun' xa'a' v̄iko' —n̄i kachi' a.

Te n̄i xan ndiak̄a ra ra' nda'a' te jaan'. ⁹ Te kij' n̄i xi'i' te jaan' sie t̄ikui, te' n̄i n̄andu'u vino ndii, xiní ra naa' t̄ikui n̄i nduu' ra'. Ndisu xiní te xaxa', te n̄i tava' ra' jaan', ña t̄ikui n̄i nduu' ra'. Te n̄i kana' te ndiso' chuun' jaan' te tunda'á'. ¹⁰ Te n̄i ka'an ra xiin' ra ndii:

—Xiní e' ña sakuu' ne yivi' ndii, xi'na' ka' vino va'a xaxa' n̄ia, te kij' xa' kuni tuxi' ra' ne n̄i tatu' n̄ia, te xa'a' n̄ia xaxa' n̄ia vino nda'vi. Te ndii yo'ó ndii, n̄i taxa'a' un' te' va'a ka' ndee vit̄in te xaxa' ra' —n̄i kachi' ra.

¹¹ Ña jaan' nduu' chuun' ka'nu' ña nuu', ña n̄i xaa' Jesús. Te ñuu' Caná, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Galilea jaan', n̄i xaa' a ña jaan', te xiin' ña jaan' n̄i n̄ia'a' a ña ndi'e' ña kumi' a. Te n̄i in̄i ka' te nda'a' xa'a' a xini ña'a' ra.

¹² N̄i ya'a' ña jaan', te n̄i n̄akaa' Jesús ñuu' Capernaum, n̄i n̄akaa' si'i' a, te n̄i n̄akaa' tu' ñani

a, te n̄i n̄akaa' tu te nda'a' xa'a' a. Te n̄i ndoo n̄ia ndia'vi' kivi' ñuu jaan'.

So'q n̄i xaa a kii' n̄i taxi' Jesús te ndasanduu' yukun' ka'nu' ndee naa ya'vi

(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

¹³ Xa kuyatin' viko' pascua, ña xaka'nu' ndu, ne judío, sakan' na kuii' n̄i kaa Jesús ñuu Jerusalén. ¹⁴ Te n̄i xini a ndiee' te yivi' xiko' ra toro, xiin' mbee, xiin' paloma, nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan'. Te n̄i xini tu a ndiee' te nama' xu'un'. ¹⁵ Te n̄i chunta'an' a iin uvi yo'o', te n̄i taxi' u'vi a sakuu' te ndiee' nuu' ki'e jaan', xiin' mbee, xiin' toro. Te n̄i kiku' a xu'un' te nama' xu'un' jaan', te n̄i sanduva a mesa ra. ¹⁶ Te n̄i ka'an a xiin' te xiko' paloma jaan' ndii:

—Tava' ndo' sakuu' ña'a ndo' kaa' nuu' ki'e yukun' yo'o', te ndasanduu' ndo' vi'e yuva' i ndee naa ya'vi —n̄i kachi a.

¹⁷ Sakan' te n̄i naka'an' te nda'a' xa'a' a ña yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Xa yoo i kuv̄i i xa'a' a ña ndo'o' i xa'a' vi'e un'”, kachi a.

¹⁸ Xa'a' a jaan' na n̄i ndatu'un' iin uvi te judío kuu' nuu' Jesús ndii:

—¿Ndee chuun ka'nu' saa un', te nia'a un' ña ndiso' chuun un', te xaa un' ña n̄i xaa un' kaa'? —n̄i kachi ra.

¹⁹ Te n̄i nakujin a nuu' ra ndii:

—Naa tan̄i ndo' yukun' ka'nu' yo'o' ndii, kivi' ña un̄i, te xa n̄i nakan̄i i tuk̄u a —n̄i kachi a.

²⁰ Sakan' te n̄i ka'an te judío jaan' xiin' a ndii:

—¡Jan'! Uvi xikō iñu ta'an kuiya, te nī xinu yukun' ka'nu' yo'ó. Te yo'ó ka'án ña unī ta'an kivi' kuḷṭi', te ndani'ḷi un' tuku a —nī kachi ra.

²¹ Ndisu yukun' ña nī ka'an Jesús jaan' xa'a' ndii, ñu'u' nde'ḷi a nduu' a. ²² Sakan' na kuii' kij' nī xi'ḷi a, te nī natīaku a ndii, nī naka'an' te nda'a' xa'a' a ña nī ka'an a jaan'. Te nī kandixa' ra ña yoso' nuu' tutu Ndiosí xa'a' a xiin' ña nī ka'an mii' Jesús.

Xiní Jesús saq iin' nimá sakuu' ne yivi'

²³ Kij' yoo Jesús ñuu Jerusalén xa'a' viko' pascua jaan' ndii, kua'a' va ne yivi' nī kandixa' ña'a' xa'a' ña nī xini nīa ña ka'nu' ña nī xaa a. ²⁴ Ndisu Jesús ndii, nī inī a xini a ne jaan', sakan' ña xiní a saq iin' nimá sakuu' ne yivi'. ²⁵ Te nī kunj ndee iin ne yivi' ka'an xiin' a xa'a' inga ne yivi', sakan' ña xa xiní mii' a saq iin' nimá sakuu' e'.

3

So'ó nī xaa a kij' nī ka'an Jesús xiin' Nicodemo ña tuku nī kuní a nakaku ne yivi'

¹ Yoo iin te fariseo nani' Nicodemo. Iin te ni'i' chuun' nuu' ne judío, ne ta'an' e', nduu' ra. ² Te jaan' ndii, nī xa'an ra nuu' Jesús iin ñuu, te nī ka'an ra xiin' a ndii:

—Rabí, xiní ndu ña Ndiosí nī taxī chuun nda'a' yo'ó, te nduu' un' maestro nuu' ndu'u. Kuachi ndii ndee iin ne yivi' küvi saq chuun ka'nu', ña xaa' yo'ó, naa' kōo' Ndiosí yoo xiin' nīa, te chindiee' ña'a' a —nī kachi ra.

³ Te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Ñā ndaku ka'án i xiin' un' ñā naa' kākū iin ne yivi' tuku ichi' saā Ndiosí ndii, kūvi kunī nīa ñā ka'ndīa chuun' a nimá nīa —ñi kachi a.

⁴ Te ñi ka'an Nicodemo xiin' a ndii:

—¿Saa tu kuvī kaku iin ne xa xixa tuku ichi', taa? ¿Náa kuvī ki'vi tukuū nīa tixin si'i' nīa te kaku tukuū nīa? —ñi kachi ra.

⁵ Te ñi ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ñā ndaku ka'án i xiin' un' ñā naa' kaku iin ne yivi' xiin' tikuī kuīti', te kākū nīa xiin' Espíritu ndii, kūvi natīin nīa ñā ka'ndīa chuun' Ndiosí nimá nīa. ⁶ Yoo ka kaku' xaa' yuva' si'i' ndii, kuenta ne yivi' kuīti' nduu' nīa. Te yoo ka kaku' xaa' Espíritu ndii, kuenta Ndiosí nduu' nīa. ⁷ Nāndanī un' ñā ñi ka'an i xiin' un' ñā kunī a nakaku un' tuku ichi'. ⁸ Naa kuu' tachi' ndii, xika' a mii' ka kunī a, te xini so' o un' ni' i xika' a. Ndisu xini un' mii' ñi kixin a, te xini tu un' mii' kua'an a. Iin kachi xaa' tu Espíritu xiin' sakuu' ne ñi sakaku' a tuku ichi' —ñi kachi a.

⁹ Te ñi ka'an Nicodemo xiin' a ndii:

—¿Saa tu kuvī xka'ndīa ñā ka'án un' jaan'? —ñi kachi ra.

¹⁰ Te ñi ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Te sania'á nduu' yo'ó nuu' ne ñuu e', ne Israel, te, ¿saa tu na kundanī un' ñā ka'án i xiin' un' jaan'? ¹¹ Ñā ndaku ka'an i xiin' un' ndii, ka'án ndu ñā xini ndu, te ndiee' yu'u' ndu xa'a' ñā xini nduchi' nuu' ndu. Ndisu ndo'ó ndii, ñi natīin ndo' ñā ndiee' yu'u' ndu. ¹² Naa' kūni kandīxa' ndo' ñā ka'an i xiin' ndo' xa'a' ñā yoo iin yivi' yo'o' ndii, ¿saa tu kandīxa' ndo' naa' ka'an i xiin' ndo' xa'a' ñā yoo ndivi'? ¹³ Sakan' ñā

ndee iin ne yivi' nĩ ndaa ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí. Ndisu yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, ikan' nĩ kíeē ĩ, te nĩ tuvi' ĩ nuu' ñu'u' iin yivi' yo'o'. ¹⁴ Naa nĩ chĩndu'u' Moisés koo' nuu' iin ĩtun' mii' ĩchi kaa' xta'an' ndii, sakan' tu tĩandu'u' te yivi' yu'u, ña nduu' tu te yivi', nuu' ĩtun', ¹⁵ te sakuu' ne inĩ xini yu'u ndii, kõo' kivi' kuvĩ nĩa nuu' Ndiosí, sũu' jaan' ndii naĩin nĩa kivi' ñuu ña kõo' kivi' ndi'i'.

Sọ'ọ nia'á Ndiosí ña kundani a ne yivi' iin yivi'

¹⁶ 'Kuachĩ ndii kundani ya'a Ndiosí ne yivi' iin yivi', sakan' na nĩ tĩ'vi' a yu'u, ña nduu' si'e a ña iin ndaa' tilu', iin yivi' yo'o'. Te yoo ka inĩ xini yu'u ndii, kõo' kivi' kuvĩ nĩa nuu' Ndiosí, sũu' jaan' ndii naĩin nĩa kivi' ñuu ña kõo' kivi' ndi'i'. ¹⁷ Kuachĩ ndii nĩ tĩ'vi' a yu'u, ña nduu' si'e a, xaa ĩ iin yivi' te katun' ĩ ne yivi' jaan' xa'a' kuachĩ nĩa. Sũu' jaan' ndii nĩ tĩ'vi' a yu'u xaa ĩ te sakakú ña'a' a xiin' nda'a' ĩ nuu' kuachĩ nĩa. ¹⁸ Sakan' na yoo ka inĩ xini yu'u ndii, kātun' ña'a' Ndiosí xa'a' kuachĩ nĩa, ndisu yoo ka inĩ xini yu'u ndii, xa nĩ katun' nĩa nuu' a, sakan' ña nĩ inĩ nĩa kunĩ nĩa yu'u, ña iin ndaa' tilu' si'e Ndiosí. ¹⁹ Te xa'a' ña yo'o' nduu' ña katun' Ndiosí ne jaan', ña nĩ xaa yu'u iin yivi' yo'o', te nduu' ĩ ndee naa ñu'u nuu' nĩa, ndisu nĩ kundani ka nĩa ña kaka nĩa'a' nĩa te sakan' ñu'u jaan', sakan' ña xachuun' nĩa'a nĩa. ²⁰ Kuachĩ ndii, sakuu' ne xachuun' nĩa'a ndii, ndasi' nĩa ñu'u jaan', te küyatin' nĩa nuu' a koto ka natuvi' ña nĩa'a ña xaa' nĩa. ²¹ Ndisu ne xaa' ña ndixa ndii, kuyatin' nĩa nuu' ñu'u jaan', te natuvi' ña xaa' nĩa ña kuní Ndiosí —nĩ kachi a.

Ndiee' yu'u' ka Juan xa'a' Jesús

²² Nj̄ ya'ā ñā jaan', te nj̄ xa'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a nuu' ñu'u' Judea, te nj̄ ndoo nuu' a ikan' xiin' ra. Te nj̄ sakuchi' a ne yivi' kuenta Ndiosí. ²³ Te naá tu Juan sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí yaṭin ñuu Enón, ñā kandu'u' yaṭin ñuu Salim, sakan' ñā yoo kua'a' ṭikui ikan'. Te nj̄ kixin ne yivi', te nj̄ chichj̄ nj̄a kuenta Ndiosí nj̄ xaṣa ra. ²⁴ Sakan' ñā kuní sko'ni' te ndiso' chuun' Juan jaan' vi'e kaṣa kivi' jaan'.

²⁵ Te kivi' jaan' ndii, nj̄ kanj̄ ta'an kuento te ndikún ichi' Juan jaan' xiin' inga te judío xa'a' saṣa kuní a saṣa ne yivi', te sandoo xiin' mii' nj̄a nuu' Ndiosí. ²⁶ Te nj̄ kixin ka'an te ndikún ichi' Juan jaan' xiin' ra ndii:

—Rabí, te nj̄ iin xiin' un' ṭuku ta'vi' yu'u' itja Jordán, te nduu' te nj̄ ndiee yu'u' un' xa'a' ndii, sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí. Te sakuu' ne yivi' kua'an mii' iin' ra —nj̄ kachj̄ ra.

²⁷ Te nj̄ ka'an Juan xiin' te jaan' ndii:

—Ndee iin ne yivi' küvi na'in chuun' naa' tāxi Ndiosí a nda'a' nj̄a ndee ndivi'. ²⁸ Xā mji' ndo'ó nduu' te nj̄ xini so'ó ñā nj̄ ka'an j̄ ndii: “Süu' yu'u' nduu' Cristo, ñā sakakú ne yivi'. Süu' jaan' ndii nj̄ taxj̄ Ndiosí chuun' nda'a' j̄ te ki'in ichi' j̄ nuu' ñā jaan'.” Sakan' nj̄ kachj̄ j̄. ²⁹ Sakuu' e' xini ñā nda'a' te tunda'á' yoo ña' tunda'á'. Ndisu te xini ta'an' xiin' ra ndii, xā ikan' iin' ra, te xika' nuu' ra nuu' te jaan'. Te kij̄ xini so'ó ra ndatu'un' te jaan' xa'a' ña' tunda'á' xiin' ra ndii, va'a va kuni ra. Xa'a' a jaan' na sakan' tu yu'u' ndii, xa nj̄ xinu ñā kuatia' nimá j̄ jaan' vitin. ³⁰ Ñā jaan'

ndii, kuní a ña so'ò kuu ka'nu' ka a, te yu'u ndii, so'ò nuu' ka ña kuu' ka'nu' i.

Ña ni kīēē ndīvi' nduu' Jesús

³¹ 'Ña ni kīēē ndīvi' ndii, ka'nu' ka ña nduu' a nuu' sakuu' ne yivi'. Te ne ni kaku iin yivi' yo'o' ndii, kuenta iin yivi' yo'o' kuṭi' nduu' nja, te xa'a' ña yoo iin yivi' yo'o' kuṭi' ndatu'un' nja. Ndisu ña ni kīēē ndīvi' jaan' ndii, ka'nu' ka ña nduu' a nuu' sakuu' ne yivi'. ³² Ña ni xini ña jaan', xiin' ña ni xini so'ò a ndiee' yu'u' a xa'a', te ña ndiee' yu'u' a jaan' ndii, ndee iin ne yivi' natiin' a. ³³ Ndisu yoo ka natiin' ña ndiee' yu'u' a jaan' ndii, nakuni nja ña Ndiosí ndii, ña ndixa xna'a nduu' a. ³⁴ Kuachī ndii, ña ni tī'vi' Ndiosí jaan' ndii, tu'un yu'u' mi' Ndiosí ka'án a, sakan' ña ni taxi ndoo a ndiee' Espiritu a nda'a' ña jaan'. ³⁵ Ndiosí, yuva' a ndii, kundani a si'e a, sakan' na ni sakuiso' chuun' ña'a' a nuu' sakuu' ña yoo. ³⁶ Yoo ka ini xini si'e a jaan' ndii, natiin nja kivi' nuu ña koo' kivi' ndi'i'. Ndisu yoo ka kuni ini kuni ña'a' ndii, natiin nja kivi' nuu ña koo' kivi' ndi'i' jaan'. Süu' jaan' ndii ne xa yoo koo tundo'o' nduu' nja sa Ndiosí —ni kachi Juan xiin' te ndikún ichi' ra jaan'.

4

So'ò ni xaa a kii' ni ndatu'un' Jesús xiin' iin ña'a' ña' Samaria

¹ Te ni xini te fariseo kuento ña kua'a' ka ne yivi' ndikún ichi' Jesús ni xaa a te sakan' Juan. Te ni xini tu ra kuento ña kua'a' ka ne yivi' chichi' kuenta Ndiosí mi' iin' a te sakan' mi' naá

Juan jaan'. ² (Ndisu mji' Jesús ndii, kōo' ne yivi' sakuchi' vi' a. Te nda'a' xa'a' a nduu' te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí.) ³ Te kij' ni xini xto'o e' kuento ña ni xini te fariseo jaan' kuento jaan' ndii, ni ketā a ñu'u' Judea jaan', te ni nandiko' a kua'an a ñu'u' Galilea. Te kua'an tu te nda'a' xa'a' a xiin' a.

⁴ Te ni kuni a ña xka'ndia a ñu'u' Samaria te xaa a mii' kua'an a. ⁵ Te ni xaa a nuu' iin ñuu ña nani' Sicar, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Samaria jaan'. Kandu'u' ñuu jaan' yatın xiin' ñu'u' ña ni taxı Jacob nda'a' si'e ra José xta'an' iin yivi'. ⁶ Te ikan' iin pozo ña ni xa'a Jacob jaan'. Te xa'a' a ña ni xavi Jesús ni kixın a ichi' jaan' ndii, ni xikundu'u' a yatın yu'u' pozo jaan'. Yatın sava kivi' nduu' a kij' sakan'. ⁷ Sakan' te ni xaa iin ña'a', ña' Samaria, te ki'in a' tikui, te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Saa un' ña va'a, te sakakan un' sie tikui ko'o i, naa —ni kachi a.

⁸ Te te nda'a' xa'a' a ndii, kōo' ra ndiee' xiin' a, sakan' ña ña xaxi' kua'an sata' ra ñuu jaan'. ⁹ Ndisu xa'a' a ña nita'an' va'a ne judío xiin' ne Samaria jaan' ndii, ni ka'an ña'a' jaan' xiin' Jesús ndii:

—Jan'! ¿Ndichun na xikan un' tikui nuu' yu'u'? Yo'ó ndii, te judío nduu' un', te yu'u ndii, ña' Samaria nduu' i —ni kachi a'.

¹⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Naa' xini un' ndee ña nduu' ña va'a, ña xamaní' Ndiosí ne yivi', te naa' xini tu un' yoo nduu' ña xikan tikui nuu' un' ndii, mji' un' kakan tikui nuu' i, te taxı i tikui, te' taxi' kivi' ñuu nda'a' un' —ni kachi a.

11 Te n̄i ka'an ña' jaan' xiin' a ndii:

—Tákuie, kōo' ndee jin ña'a ni'i' un' te tava' un' t̄ikui, te pozo yo'o' ndii, kunu xava'a a. Sakan' na kuii', ¿mii' yoo t̄ikui, te' taxi' kivi' ñuu jaan' xaa' un'? 12 ¿Ñáá xanini yo'ó ña te ka'nu' ka nduu' un' te sakan' xii' yata' ndu Jacob? Ña jaan' ni xa'a pozo yo'o', te n̄i ndoo a nda'a' ndu, te yo'o' n̄i xi'i' a t̄ikui xiin' si'e a, xiin' kiti' sana n̄ia —n̄i kachi' a'.

13 Te n̄i ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Sakuu' ne xi'i' t̄ikui pozo yo'o' ndii, nana'a' te ichi' n̄i tukuu' ini n̄ia. 14 Ndisu yoo ka xi'i' t̄ikui, te' taxi' yu'u jaan' ndii, kōo' kivi' ka ichi' tukuu' ini n̄ia, sakan' ña t̄ikui, te' taxi' yu'u ko'o' n̄ia jaan' ndii, kande'ta vi' ra' t̄ixin ini n̄ia, te taxi' ra' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i' nda'a' n̄ia —n̄i kachi' a'.

15 Te n̄i ka'an a' xiin' a' ndii:

—Tákuie, taxi' t̄ikui, te' ka'an un' xa'a' jaan', ko'o' i, te ichi' ka ini i, te sakan' k̄ixin ka i tava' i ra' yo'o' —n̄i kachi' a'.

16 Te n̄i ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Va'a, naa. Kua'an te naka un' ii' un' te k̄ixin ndo' yo'o' —n̄i kachi' a'.

17 Te n̄i ka'an ña' jaan' xiin' a' ndii:

—Kōo' ii' i —n̄i kachi' a'.

Te n̄i ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Ña ndaku ka'an un' ña ka'an un' ndii, kōo' ii' un', 18 kuachi' ndii xa u'un ta'an ii' un' n̄i yoo, te te ndu'u' xiin' un' v̄itin ndii, süu' ii' un' nduu' ra. Te xiin' ña jaan' n̄i ka'an un' ña ndixa ndo' —n̄i kachi' a' xiin' a'.

19 Te n̄i ka'an ña' jaan' xiin' a' ndii:

—Tákuie, tuu i ndii, iin te ka'án tiakú tu'un Ndiosí nduu' un'. ²⁰ Te xii yata' ndu ndii, xini iku' kaa' ni xaka'nu' ra Ndiosí, ndisu ndo'ó, ne judío, ka'án ndii, ñuu Jerusalén nduu' mii' kuní a saka'nu' e' Ndiosí, kachi ndo' —ni kachi a'.

²¹ Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Kandixa' un' ña ka'án i xiin' un', naa, ña xa kuyatin' kivi' ña küní a ña ku'un ndo' xini' iku' kaa', uun ñuu Jerusalén te saka'nu' ndo' yuva' e' Ndiosí. ²² Ndo'ó ndii, xini' ndo' yoo nduu' ña xaka'nu' ndo', ndisu ne judío ndii, xini' ndu yoo xaka'nu' ndu, sakan' ña nda'a' ndu kiee ña sakakú Ndiosí ne yivi'. ²³ Ndisu xa tondía kivi' ña saka'nu' xna'a' ña'a' ne yivi', te xa ni xaa a vitiin. Ne jaan' ndii, saka'nu' nia yuva' Ndiosí xiin' ña ndiee' Espíritu a, te saka'nu' ndaku ña'a' nia saa kuní mii' a. Kuachi ndii sakan' kuní yuva' e' Ndiosí ña saka'nu' ña'a' ne yivi'. ²⁴ Ndiosí ndii, Espíritu nduu' a, te ne xaka'nu' ña'a' ndii, kuní a ña saka'nu' ña'a' nia xiin' ña ndiee' Espíritu a, te xaka'nu' ndaku ña'a' nia saa kuní mii' a —ni kachi a xiin' a'.

²⁵ Te ni ka'an ña'a' jaan' xiin' a' ndii:

—Xini' i ña kixin Mesías, ña tianu' Ndiosí sakakú yoo', ña ka'án tu ne yivi' nduu' Cristo. Te kii' kixin ña jaan' ndii, sanakuachi' ndi' i a sakuu' ña yoo nuu' e' —ni kachi a'.

²⁶ Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Ña jaan' nduu' yu'u, ña ndatu'un' xiin' un' —ni kachi a'.

²⁷ Ikan' te ni xaa te nda'a' xa'a' a, te ni nandaní ra ña ndatu'un' a xiin' iin ña'a'. Ndisu ndee iin ra ni ndatu'un' ña'a' ndii: “¿Yoo nduu' a ni

ndatu'un' ña'a' un', uun ndee xa'a' ndatu'un' un' xiin' a'?" ²⁸ Te ña' jaan' ndii, ni ñakoḡ a' yoo a' te kua'an a' ñuu a' jaan', te ni ka'an a' xiin' ne yivi' ndii:

²⁹ —To'o' ndo' te kuni ndo' iin te yivi', te ni ka'an xiin' i sakuu' ña ni xaa i. Tee' te jaan' nduu' Cristo, ña sakakú yoo', cho' —ni kachi a'.

³⁰ Sakan' te ni kiee ne yivi' ñuu jaan' te kuan koto ña'a' ña.

³¹ Te kij' kua'an ña' jaan' ndii, ni ka'an nda'vi te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Kundu'u' te kuxi un', Rabí —ni kachi ra.

³² Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Kumi' yu'u iin ña xaxi', ña xini ndo'ó —ni kachi a.

³³ Sakan' na kuii' ni ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Ñáá ni kixin ndiaka tu ne yivi' ña ni xixi a? —ni kachi ra.

³⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña xaa' i ña kuni ña ni ti'vi' yu'u te saxinú e ndii, ña jaan' nduu' ndee naa ña xaxi' nuu' i.

³⁵ Ndo'ó ka'an ndii: “Kumi' ta'an yoo' ka kuni, te ñakaya e' ña savi'”, kachi ndo'. Ndisu yu'u ka'an xiin' ndo' ndii, ndani' i ndo' nuu' ndo', te koto ndo' ña savi' ña ita' ndiakan', xa ni chichi ndoo a.

³⁶ Te te nakaya a ndii, ña va'a kanando ra, te ña nakaya ra jaan' nduu' ne natiin kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. Sakan' te va'a inga' kuni naa kuu' te ni chi'i a xiin' te ñakaya a jaan'. ³⁷ Sakan' na kuii' ña ndaku ka'an ne yivi' kij' ka'an ña ndii: “Iin ndaa' ra nduu' te chi'i', te inga ra nduu' te nakaya ña savi'”, kachi ña. ³⁸ Yu'u ndii, ni ti'vi' i ndo'ó te ñakaya ndo' ña savi' mii' ni chi'i' ndo',

süü' jaan' ndii tukü te yivi' ni sando'o' xiin' mii',
ndisu ndo'ó nduu' te ni kiee va'a nuu' chuun ña
ni xaa te jaan' —ni kachi a.

³⁹ Te kua'a' va ne Samaria, ne ndiee' ñuu jaan'
ndii, ni ini ña ni xini ña Jesús xa'a' ña ni ndiee
yu'u' ña'a' jaan' kii' ni ka'an a' ndii: “Ni ka'an te
jaan' xiin' i sakuu' ña ni xaa i.” ⁴⁰ Xa'a' a jaan' na
kuii' ni ndekuie ne ñuu jaan' nuu' a, te ni ka'an
ña xiin' a ña ndoo a ñuu ña jaan'. Te ni ndoo a
ikan' uvi ta'an kivi'. ⁴¹ Te kua'a' ka ne yivi' jaan'
ni ini xini ña'a' xa'a' ña ni ka'an a xiin' ña. ⁴² Te
ni ka'an ña xiin' ña'a' jaan' ndii:

—Süu' ini kuiti' ndu xini ña'a' ndu xa'a' ña ni
ka'an un' jaan'. Kuachi ndii ni xini so'o tu ndu'u
ña ka'an a. Te xini tu ndu ña ña kaa' xna'a nduu'
Cristo, ña sakaku ne yivi' iin yivi' nuu' kuachi ña
—ni kachi ña.

*So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús tiaa si'e iin
te xachuun' nuu' rey*

⁴³ Te kii' ni xka'ndia uvi ta'an kivi' jaan' ndii,
ni na'in tukuu a ichi' te kua'an a ñu'u' Galilea.
⁴⁴ Sakan' ña mii' Jesús ni ka'an ña ndee iin te
ka'an tiaku tu'un Ndiosí ndii, köo' xito' ka'nu'
ña'a' ñuu mii' ra. ⁴⁵ Te kii' ni naxaa a ñu'u'
Galilea ndii, ni natiin va'a ña'a' ne yivi', sakan'
ña kua'a' ña ni xini chuun ka'nu' ña ni xaa a
ñuu Jerusalén kii' ni yoo viko' pascua. Kuachi
ndii ni xa'an tu ne jaan' kii' ni yoo viko' jaan'.

⁴⁶ Sakan' te ni xaa tukuu a ñuu Caná,
ña kandu'u' nuu' ñu'u' Galilea jaan', mii' ni
sanandu' a tikui vino. Te ñuu Capernaum ni
yoo iin te xachuun' nuu' iin rey, te jaan' ndii, ni
kuni kuvi si'e ra. ⁴⁷ Kii' ni xini te jaan' kuento

ñā nī kīēē Jesús ñū'u' Judea, tē nī naxaa a ñū'u' Galilea ndii, nī xa'an ra miī' iin' a, tē nī ka'an nda'vi ra xiin' a ñā saa a ñā va'a, tē nakaa' a ñūu ra, tē sanda'a a tiaa si'e ra, tē xa kuni kuvī kuuī. ⁴⁸ Tē nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Naa' kūñi ndo' xaa' i chūun ka'nu', uun ñā nandanī ne yivi' ndii, kōo' kivi' inī ndo' kūñi ndo' yu'u, ran' —nī kachi a.

⁴⁹ Tē nī ka'an tē ndiso' chuun' vie jaan' xiin' a ndii:

—Tákui'e, to'o' ki'i' xiin' i ñā kuní ka kuvī si'e i —nī kachi ra.

⁵⁰ Tē nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuan nu'u vi'e un'. Xa nī nda'a si'e un' jaan' —nī kachi a.

Tē nī kandixa' tē jaan' ñā nī ka'an Jesús xiin' ra, tē nī keta ra kuan nu'u ra. ⁵¹ Tē ki' nakaa' ra kua'an nu'u ra ndii, nī kixin nata'an' tē xika' nuu' nuu' ra xiin' ra, tē nī ka'an tē jaan' xiin' ra ñā xa nī nda'a si'e ra. ⁵² Sakan' tē nī ndatu'un' ñā'a' tē xiin' si'e ndee hora nī xa'a' va'a kuni si'e ra jaan'. Tē nī nakuiin tē jaan' ndii:

—Ka iin iku nī kīēē ñā'a' ka'ni' —nī kachi ra.

⁵³ Sakan' tē nī xini tē nduu' yuva' jaan' ñā sava nī hora jaan' nī ka'an Jesús xiin' ra ndii: “Xa nī nda'a si'e un'”, nī kachi a. Xa'a' a jaan' na inī ra xini ra Jesús xiin' sakuu' ne ndiee' vi'e ra. ⁵⁴ Tē ñā jaan' nduu' chūun ka'nu', ñā uvi, ñā nī xaa Jesús ki' ndi'i nī kīēē a ñū'u' Judea, tē nī naxaa a ñū'u' Galilea jaan'.

5

Sō'o nī xaa a ki' nī sanda'a Jesús iin tē kūvi kaka

1 Te n̄i ya'a ña jaan', te n̄i yoḡ iin v̄iko' ne judío, ne ta'an' e', ñuu Jerusalén. Te n̄i kaa Jesús ñuu jaan'. 2 Te yaṭin yi'e' ña nani' Mbee naá iin pila ña nani' Betesda xiin' tu'un hebreo. Te yu'u' min̄i jaan' ita' tu u'un ta'an t̄i'a'va'. 3 Te ndiee' kua'a' xava'a ne kuni kuv̄i t̄ix̄in t̄i'a'va' jaan'. Sava n̄ia nduu' ne kui'e nuu', te sava n̄ia nduu' ne kuv̄i kaka, te sava tuku n̄ia nduu' ne n̄i xi'i xa'a', uun ne n̄i xi'i nda'a'. [Te ndiatu' n̄ia ña kanda t̄ikui pila jaan'. 4 Sakan' ña xaá ndii, nuu' iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí, te sakanda a ra'. Te yoḡ ka nda'ni nuu' kii' ndi'i sakanda a ra' ndii, nda'a n̄ia ndee ka nuu' kui'e ndo'o n̄ia.] 5 Te tein ne jaan' kandu'u' iin te yivi', te xa kua'an oko xa'un un̄i kuiya kuni kuv̄i. 6 Te kii' n̄i xini ña'a' Jesús ikan', te n̄i xini a ña xa na'a' va kuni kuv̄i ra ndii, n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ñáá kuni nda'a un', taa? —n̄i kachi a.

7 Te n̄i ka'an te jaan' xiin' a ndii:

—Tákui'e, kōo' ndee iin ne yivi' ni'i' i ch̄indiee' yu'u, te sk̄o'ni' n̄ia yu'u pila kaa' kii' kanda t̄ikui. Te kii' kuan sk̄o'nu' i t̄ix̄in ra' ndii, xi'na inga ne yivi' sk̄o'ni' —n̄i kachi ra.

8 Te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndondich̄i un', te na'in un' tun' xto un', te kaka un' —n̄i kachi a.

9 Xaka'án e', te n̄i nda'a ra, te n̄i na'in ra tun' xto ra, te n̄i xa'a' xika' ra. Te kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi', nduu' a kii' sakan'. 10 Xa'a' a jaan' na kiii' n̄i ka'an te judío kuu' nuu' xiin' te n̄i kuni kuv̄i jaan' ndii:

—Kivi' sábado, ña xinandiee' e', nduu' a vitin, sakan' na su'un ni'i' un' tun' xto ñaa' —ni kachi ra.

¹¹ Te ni nakuiin te jaan' nuu' ra ndii:

—Te ni sanda'a yu'u ni ka'an xiin' i ndii: “Na'in un' tun' xto un', te kaka un'”, ni kachi ra xiin' i —ni kachi ra.

¹² Te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Yoo nduu' tiaa, te ni ka'an xiin' un' na'in un' tun' xto un', te kaka un'? —ni kachi ra.

¹³ Te ni kuni kuvu' jaan' ndii, xini ra yoo nduu' ña ni sanda'a ña'a', kuachi ndii kua'a' ne yivi' yoo ikan', te ikan' ni naka'ni Jesús. ¹⁴ Ni ya'a, te ni xini ña'a' Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Koto un', vitin ña xa ni nda'a un' ndii, saa ka un' kuachi, koto ka kund'o'o u'vi ka un' —ni kachi a.

¹⁵ Sakan' te kua'an te jaan', te ni ka'an ra xiin' te judío kuu' nuu' jaan' ña Jesús nduu' ña ni sanda'a ña'a'. ¹⁶ Xa'a' a jaan' na ni sando'o' te judío jaan' Jesús, te ni chituni ra ka'ni' ña'a' ra xa'a' a ña xaa' a chuun jaan' kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi'. ¹⁷ Te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—Yuva' i Ndiosí ndii, xachuun' na xachuun' a, te sakan' tu xaa' yu'u —ni kachi a.

¹⁸ Xa'a' a jaan' na ndiee' ka nduku' te jaan' saa kuvu' ka'ni' ña'a' ra. Süu' xa'a' a ña xaa' a ña xata'an saa e' kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi', kuiti' kuni ka'ni' ña'a' ra. Süu' jaan' ndii sakan' tu xa'a' a ña ka'an a ña Ndiosí nduu' yuva' a, te xiin' ña jaan' ndasaiin' kachi xiin' mi' a xiin' Ndiosí.

Yo'o' ka'án Jesús ña kumi' a ndiee' xa'a' a ña si'e mii' Ndiosí nduu' a

¹⁹ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te jaan' ndii:

—Ñā ndaku ka'án i xiin' ndo' ñā ñā nduu' si'e mii' Ndiosí ndii, xāa' a ndee iin ñā'a xiin' ñā ka'an' mii' a. Süu' jaan' ndii ñā xini a xaa' yuva' a kujti' xaa' a. Sakan' ñā sakuu' ñā xaa' yuva' a ndii, iin kachi tu xaa' ñā'a' si'e a jaan'. ²⁰ Kuachi ndii, yuva' ndii, ndani a si'e a, te nia'a ñā'a' a sakuu' ñā xaa' a. Te nia'a ñā'a' a चुण ka'nu' ka te sakan' ñā xini nduchi' nuu' ndo' vitiin, te nandanī ka ndo'. ²¹ Sakan' ñā naa xaa' yuva' sanatiaku a ne ni xi'i, te taxi' a kivi' ñuu nia ndii, iin kachi xaa' tu si'e a taxi' a kivi' ñuu yoo ka kuni mii' a. ²² Kuachi ndii, yuva' a ndii, sana'má a ndee iin ne yivi', süu' jaan' ndii sakuu' चुण jaan' ni taxi' a ndā'a' si'e a jaan', te sana'má ñā jaan' ne yivi' xa'a' kuachi nia. ²³ Sakan' te sakuu' ne yivi' koto ka'nu' ñā'a' naa xito' ka'nu' nia yuva' a Ndiosí. Te yoo ka xito' ka'nu' si'e a jaan' ndii, xito' ka'nu' tu nia yuva' a, ñā ni tianu' ñā'a'.

²⁴ 'Ñā ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, ne taxi' so'o tu'un ñā ka'án i, te ini nia xini nia ñā ni tianu' yu'u ndii, kumi' nia kivi' ñuu ñā koo' kivi' ndi'i'. Te katun' ka nia xa'a' kuachi nia, sakan' ñā tee' ndee ni xika nia ichi', ñā kua'an mii' kuvī nia ndii, xa kumi' nia kivi' ñuu ñā koo' kivi' ndi'i' vitiin. ²⁵ Ñā ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, xa kuyatin' kivi', te vitiin nduu' kivi' jaan', ñā kunī so'o ne nduu' ndee naa ne ni xi'i nuu' Ndiosí tachi' yu'u', si'e a. Te ne taxi' so'o nuu' ñā jaan' ndii, natiiin nia kivi' ñuu ñā koo' kivi' ndi'i'.

²⁶ Kuachi ndii, naa xaa' yuva' taxi' a kivi' ñuu ne

yivi' ndii, nii' sakan' tu ni taxi a ndiee' si'e a jaan', te taxi ña jaan' kivi' ñuu ne yivi'. ²⁷ Te sakan' tu ni taxi a ndiee' ña jaan', te sana'má a ne yivi' xa'a' ña nduu' a ña nduu' tu te yivi'. ²⁸ Nāndanī ndo' xa'a' ña kaa', sakan' ña xa kuyatin' kivi' ña kunī so'o sakuu' ne ñu'u' tixin yavi ndii tachi' yu'u' a, ²⁹ te ne ni xaa ña va'a ndii, natjaku ña, te natjin ña kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. Ndisu ne ni xaa ña ña'a ndii, natjaku ña, te koo ña tundo'o'.

Ndiosí nduu' ña ndiee' yu'u' xa'a' Jesús

³⁰ 'Küvi xachi' saa yu'u ndee jin ña'a xiin' ña ka'an' mii' i. Saa nii' xini so'o i ka'an yuva' i sana'má i, te sana'má ndaku i. Sakan' ña xaa' i ña kunī mii' i, süu' jaan' ndii ña kunī yuva' i, ña ni tjanu' yu'u kuiti', xaa' i. ³¹ Naa' mii' yu'u' kuiti' ndiee' yu'u' xa'a' i ndii, süu' ña ndixa nduu' ña ndiee' yu'u' i jaan', kachi ndo'ó. ³² Yoo inga ña ndiee' yu'u' xa'a' i, te xini i ndii ña ndixa nduu' ña ndiee' yu'u' ña jaan' xa'a' i. ³³ Ni tjanu' ndo'ó te yivi' te ndatu'un' ra Juan, te ni ndiee yu'u' te jaan' ña ndixa xa'a' i. ³⁴ Ndisu tiin' ndiaa yu'u ña ndiee' yu'u' ne yivi' xa'a' i. Ka'an kuiti' i ña jaan' xiin' ndo' te küvi kaku ndo' nuu' kuachi ndo'. ³⁵ Juan jaan' ni nduu ndee naa kaa tuún, te ni tuun a, te ni yi'e a mii' jin yavi. Te ndo'ó ndii, va'a ni kunī ndo' jin xa'a' ni xini so'o ndo' ña ni ka'an ra.

³⁶ 'Ndisu kumi' yu'u jin ña ndiee' yu'u' ña ndiaa ya'vi' ka te sakan' ña ni ndiee yu'u' Juan jaan'. Sakan' ña chuun ña ni taxi yuva' i nda'a' i te saxinu e' ndii, xa mii' chuun jaan' nduu' ña

nia'á ña yuva' i nduu' ña ni tianu' yu'u iin yivi' yo'o'. ³⁷ Te sakan' tu yuva' i, ña ni tianu' yu'u ndii, ña jaan' ndiee' yu'u' xa'a' i. Ndee iin kivi' xini so'o ndo' tach'i' yu'u' a, te ni ndee tia'an kun'i tu ndo' saa kaa' a. ³⁸ Te ni ndee ndoo tu tu'un a nimá ndo', sakan' ña ini ndo' xini ndo' yu'u, ña ni tianu' a. ³⁹ Sakuaan ndo' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí, sakan' ña xanini ndo' ña kuv'i natiin ndo' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' xa'a' a ña xaa' ndo' ña ka'an a. Ndisu ña yoso' jaan' ka'an xa'a' yu'u. ⁴⁰ Te ndo'ó ndii, küni kun'i ndo' kun'i ndo' yu'u te kümi' ndo' kivi' ñuu jaan'.

⁴¹ Ña tiin' ka'nu' ne yivi' yu'u ndii, nätiin' yu'u a. ⁴² Sakan' ña xini i saa iin' nimá ndo', ña ndani ndo' Ndiosí. ⁴³ Yu'u ndii, kuaxi i kuenta yuva' i, te nätiin' ndo' yu'u. Naa' inga te yivi' kixin kuenta mii' ra ndii, natiin ña'a' ndo'. ⁴⁴ Küvi ini ndo' kun'i ndo' yu'u, sakan' ña ña tiin' ka'nu' ta'an' mii' i'in ndo' natiin' ndo', te ndüku' ndo' ña tiin' ka'nu' iin ndaa' Ndiosí kujti'. ⁴⁵ Vikuijn ndo' ña xanini ndo' ña yu'u tijn kuach'i ndo'ó nuu' yuva' i, sakan' ña xa yoo iin te yivi', te tiin' kuach'i ndo'ó. Moisés, te ndiatu' ini ndo', nduu' ra. ⁴⁶ Sakan' ña naa' kandixa' ndo' ña ni ka'an te jaan' ndii, kandixa' tu ndo' ña ka'an yu'u, sakan' ña xa'a' yu'u ka'an ña ni ke'i te jaan' nuu' tutu. ⁴⁷ Ndisu naa' kändixa' ndo' ña ni ke'i te jaan' ndii, küvi tu kandixa' ndo' ña ka'an yu'u xiin' ndo' —ni kach'i Jesús.

6

So'o ni xaa a kii' ni sakuxi' Jesús u'un mií te

yivi'

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

¹ Nĩ ya'a ña jaan', te nĩ keṭa Jesús kua'an a tuḱu ta'vi' mĩnĩ Galilea, ña nani' tu Tiberias. ² Te kua'a' va ne yivi' nĩ ndikun ña'a' xa'a' a ña nĩ xini ña chuun ka'nu' ña xaa' a kii' nĩ sanda'a a ne kuni kuvĩ. ³ Sakan' te nĩ kaa Jesús iin xiki', te nĩ xikundu'u' a ikan' xiin' te nda'a' xa'a' a. ⁴ Te xa kuyatin' viko' pascua, ña xito' ka'nu' ne judío. ⁵ Kii' nĩ ndani'i Jesús nuu' a, te nĩ xini a kuaxi kua'a' koo' chukuu' ne yivi' jaan' ndii, nĩ ka'an a xiin' Felipe ndii:

—¿Mii' tu kuvĩ sata' e' ña xaxi', te samanĩ' e' sakuu' ne yivi' kaa'? —nĩ kachi a.

⁶ Nĩ ka'an a ña jaan' xiin' ra te kuni a ndee ña ka'an ra, sakan' ña xa xini a ndee ña saa a. ⁷ Te nĩ nakuiin Felipe nuu' a ndii:

—Tee' ndee sachuun' e' uvi ciento kivi' ndii, ñani xu'un' te ki'in e' ña kuxi i'in ne yivi' kaa' tee' sie sie —nĩ kachi ra.

⁸ Te nĩ ka'an inga te nda'a' xa'a' a, te nani' Andrés, te nduu' ñani Simón Pedro, xiin' a ndii:

⁹ —Yoo iin te sie yo'o', te kumi' ra u'un ta'an xita' va'a yuchi' cebada xiin' uvi ta'an tjaaka'. Ndisu, ¿mii' kuní ña kaa' nuu' ne yivi' kua'a' kaa'? —nĩ kachi ra.

¹⁰ Te nĩ ka'an Jesús ndii:

—Ka'an chuun' ndo' xiin' ne yivi' te kundiee ña —nĩ kachi a.

Te yoo kua'a' itia ikan', te nĩ xikundiee ne jaan'. Ña mii' ndi'i' te yivi' kuiti' ndii, kuyatin' u'un miĩ nĩ kuu ra. ¹¹ Te nĩ ki'in Jesús xita' va'a jaan', te nĩ taxi a ña chindani Ndiosí xa'a' a, te nĩ taxi ña'a'

a nda'a' te nda'a' xa'a' a. Te ni xaxa' te jaan' a nda'a' sakuu' ne yivi' kua'a', ne ndiee' jaan', te iin kachi ni xaa tu a xiin' tiaka' jaan'. Te i'in ne yivi' jaan' ni ki'in saa ka kuu' ña kuní mji' ña. ¹² Te kij' ni nda'ni ña ndii, ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Nakaya ndo' ña xaxi' ña'in', ña ni ndoo ndoso', te ndõñu'u' saka a —ni kachi a.

¹³ Sakan' te ni nakaya ra ña ni ndoo ndoso' jaan', te ni sakutu' ra uxi uvi ta'an ika' na'nu' xiin' xita' va'a ña'in', ña ni ndoo ndoso', ña ni kuu' u'un ta'an jaan'. ¹⁴ Sakan' na kuii' ni ka'an ne yivi' jaan' kij' ni xini ña chuun ka'nu' ña ni xaa jaan' ndii:

—Te kaa' xna'a nduu' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te ni tjanu' a kixin iin yivi' —ni kachi ña.

¹⁵ Ndisu kij' ni kundani Jesús ña xa xito' tijn u'vi ña'a' ña, te ndasandu u ña'a' ña rey ña ndii, ni kaa a mii' sukun ka xini' iku' jaan' kua'an iin ndaa' mji' a.

So'o ni xaa a kij' ni xika Jesús nuu' tikui mini (Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

¹⁶ Kij' ni kuaa' ndii, ni nakaa' te nda'a' xa'a' a yu'u' mini jaan', ¹⁷ te ni ko'ni ra iin tundo', te ni xa'a' xka'ndía ra mini jaan' nandiko' ra ñuu Capernaum, te xa ni kuñuu. Te tia'an kixin Jesús mii' ñu'u' ra jaan'. ¹⁸ Te ni xa'a' nuta' tikui mini jaan', sakan' ña ndiee' va xika' tachi'. ¹⁹ Kij' xa kua'an tundo' jaan' xiin' ra yatin' iñu ta'an kilómetro nuu' tikui jaan' ndii, ni xini ra kuaxi xa'a' Jesús nuu' tikui mini jaan', te kuyatin' a tundo' jaan', te ni yi'vi va ra. ²⁰ Ndisu ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuän yi'vi ndo', yu'u nduu' i —ni kachi a.

²¹ Sakan' na ni natijn va'a ña'a' ra tixin tundoo' jaan', te ndee iin kan'i va te ni xaa nu' yu'u' mini mii' kua'an ra jaan'.

Nanduku' ne yivi' Jesús

²² Kij' ni kitu' tuku kivi' ndii, ne yivi' kua'a' koo' chukuu', ne ni ndoo tuku ta'vi' mini jaan' ndii, ni xini nja ña iin ndaa' tundoo' ni iin ikan'. Te ni xini tu nja ña ni sko'nu' Jesús tixin tun' jaan' xiin' te nda'a' xa'a' a, süu' jaan' ndii mii' te jaan' kuji' kua'an. ²³ Te ni ndekuie te ñuu Tiberias xiin' inga tundoo' yatın yu'u' mini mii' ni yoo man'i ne kua'a' jaan' ni xaa xto'o e' kij' ndi'i ni taxi a ña chindani Ndiosí. ²⁴ Sakan' na kuii' kij' ni xini ne jaan' ña köo' Jesús xika' ikan', te ni ndee köo' tu te nda'a' xa'a' a ndii, sakan' te ni ko'ni nja tixin tundoo' jaan', te ni nandiko' nja ñuu Capernaum te nanduku' nja Jesús ikan'.

Yo'o' ka'an Jesús ña sivi a nduu' ña xaxi' xna'a ña taxi' Ndiosí

²⁵ Va'a, kij' ni xini ña'a' ne jaan' tuku ta'vi' mini jaan', te ni ka'an nja xiin' a ndii:

—Rabí, ¿ama ni xaa un' yo'o'? —ni kachi nja.

²⁶ Te ni ka'an Jesús xiin' nja ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña ndo'ó ndii, süu' nanduku' ndo' yu'u' xa'a' a ña ni xini ndo' chuun ka'nu' ña nia'á Ndiosí jaan'. Süu' jaan' ndii nanduku' ndo' yu'u' xa'a' a ña ni taxi' i ña ni xixi ndo' ndee ni nda'ni ndo'. ²⁷ Sächuun' ka ndo' xa'a' ña xaxi' ña xka'ndiá, süu' jaan' ndii va'a ka sachuun' ndo' xa'a' ña xaxi' ña köo' kivi' xka'ndiá, te natijn ndo' kivi' ñuu ña köo' kivi'

ndi'i'. Yu'u, ña nduu' tu te yivi', nduu' ña taxi' ña jaan'. Kuachi ndii yu'u nduu' ña ni ka'an tuni Ndiosí, yuva' e', taxi' ña jaan' —ni kachi Jesús.

²⁸ Sakan' te ni ka'an ña xiin' a ndii:

—¿Ndee ña kuní a saa ndu, tákui'e, te saa ndu chuun ña kuní Ndiosí? —ni kachi ña.

²⁹ Te ni ka'an a xiin' ña ndii:

—Chuun ña kuní kujti' Ndiosí saa ndo' ndii, ini ndo' kuní ndo' yu'u, ña ni tjanu' a —ni kachi a.

³⁰ Sakan' na ni ka'an ña xiin' a ndii:

—¿Ndee chuun ka'nu' xaa' un' te kuni ndu a, te kandixa' ndu yo'ó? ¿Ndee ña kuvi saa un', uún? ³¹ Xini' e' ña ne xii' yata' e' ndii, ni xaxi' ña ña xaxi' ña ni nani' maná kij' xka'ndiá ña mi' ichi va kaa'. Saa nii' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mi' ka'an a ndii: “Ña xaxi', ña ni kije ndivi', ni taxi' ra ni xaxi' ne yivi'”, kachi a —ni kachi ña.

³² Sakan' na ni ka'an Jesús xiin' ña ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, süu' Moisés nduu' te ni taxi' xna'a ña xaxi', ña ni kije ndivi', ni xaxi' ne jaan'. Süu' jaan' ndii yuva' i Ndiosí nduu' ña ni taxi' ña xaxi' jaan'. Te vitin ndii, taxi' yuva' i ña xaxi' xna'a ña ni kixin ndivi'. ³³ Kuachi ndii, ña xaxi' ña taxi' Ndiosí ndii, ña jaan' nduu' ña ni kije ndivi', te ni xaa a iin yivi', te taxi' a kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i' nuu' ne yivi' iin yivi' —ni kachi a.

³⁴ Sakan' na ni ka'an ña xiin' a ndii:

—Tákui'e, taxi' un' ña xaxi' jaan' ndi'i' ni kivi' nda'a' ndu —ni kachi ña.

³⁵ Te ni ka'an Jesús xiin' ña ndii:

—Yu'u nduu' xita' va'a ña taxi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'. Te yoo ka kuaxi nuu' i, te

xikundikún nja yu'u ndii, kōo' kivi' ka kuxi'i nja soko. Te ne iní xini yu'u ndii, kōo' kivi' ka ichi iní nja. ³⁶ Ndisu naa ni ka'an i xiin' ndo' ndii, tee' ndee xa ni xini ndo' yu'u ndii, iní ndo' xini ndo' yu'u. ³⁷ Sakuu' ne taxi' yuva' nda'a' i ndii, kixin nja nuu' i, te ne kuaxi nuu' i ndii, sanandiko' ña'a' i, ³⁸ sakan' ña ni nuu' i ndivi' te saa i ña kuni ña ni tianu' yu'u, te süu' ña kuni mji' i. ³⁹ Te ña yo'o' nduu' ña kuni ña ni tianu' yu'u ndii, ña sakuu' ne ni taxi' a nda'a' i ndii, ndee jin nja kuita saa i, süu' jaan' ndii sanatiaku ña'a' i kivi' so'o' ndi'i'. ⁴⁰ Kuachi ndii, kuni yuva' i ña yoo ka nakuni yu'u, ña nduu' si'e a, te iní nja xini nja yu'u ndii, natijn nja kivi' nuu' ña kōo' kivi' ndi'i', te sanatiaku ña'a' i kivi' so'o' ndi'i' —ni kachi a.

⁴¹ Sakan' na kuii' sava te judío ndii, ni xa'a' ka'an i ni ra xa'a' Jesús koto ka ni ka'an a ña suvi a nduu' ña xaxi' ña ni kiee ndivi'. ⁴² Te ni ka'an ra ndii:

—Xini e' ña si'e José nduu' ra, sakan' ña xini e' yuva' si'i' ra. ¿Saa kivi' ka'an ra ña ndivi' ni kiee ra, te ni xaa ra? —ni kachi te jaan'.

⁴³ Ikan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Vikujin ndo' ña ndatu'un' yaa' ndo' xa'a' i tein ta'an' ndo'. ⁴⁴ Ndee jin ne yivi' kivi' kixin nuu' i naa' ti'vi' ña'a' yuva' i, ña ni tianu' yu'u, te sanatiaku i nja kivi' so'o' ndi'i'. ⁴⁵ Yosó a nuu' tutu Ndiosí mii' ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un a ndii: “Mji' Ndiosí sania'á sakuu' ne yivi'”, kachi a. Sakan' na kuii' sakuu' ne xini so'o' ña ka'an Ndiosí xiin' nja, te ni natijn nja ña ka'an a ndii, kixin nja nuu' i. ⁴⁶ Yuva' i Ndiosí ndii, ndee jin ne yivi' tia'an kuni nduchi' nuu' ña'a', süu' jaan'

ndii ña n̄i k̄iēē mii' ndu'u' a kuṭṭi' xa n̄i x̄ini ña'a'.
 47 Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ña yoō ka in̄i x̄ini
 yu'u' ndii, kumi' n̄i k̄ivi' ñu'u' ña k̄ō' k̄ivi' ndi'i'.
 48 Yu'u' nduu' ña xaxi', ña taxi' k̄ivi' ñu'u' ña k̄ō'
 k̄ivi' ndi'i'. 49 Maná n̄i xaxi' ne xii' yata' ndo'
 k̄ij' n̄i xka'ndia n̄i mii' ichi kaa', ndisu n̄i xi'i
 n̄i ndeē saa ka n̄i. 50 Ndisu ña xaxi', ña ka'án
 yu'u' xa'a' jaan', nduu' ña n̄i k̄iēē ndivi', te yoō
 ka xaxi' ña jaan' ndii, k̄uvi' n̄i. 51 Yu'u' nduu' ña
 xaxi', ña n̄i k̄iēē ndivi', te taxi' i k̄ivi' ñu'u', te yoō
 ka xaxi' ña yo'o' ndii, kuṭṭiaku n̄i ndeē ndi'i' n̄i
 k̄ivi'. Te ña xaxi' yo'o' nduu' ñu'u' nde'i' i, ña taxi'
 i te nat̄iin ne yivi' iin yivi' k̄ivi' ñu'u' ña k̄ō' k̄ivi'
 ndi'i' —n̄i kachi a.

52 Sakan' te n̄i xa'a' te judío jaan' kani' ta'an'
 m̄ij' ra kuento ka'án ra ndii:

—Jan', ¿saa tu k̄uvi' taxi' te kaa' ñu'u' nde'i' ra
 kaxi' e'? —n̄i kachi ra.

53 Te n̄i ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ña naa' k̄axi' ndo'
 ñu'u' nde'i' yu'u', ña nduu' tu te yivi', te k̄ō' tu
 ndo' ní' i ndii, k̄ō' k̄ivi' nat̄iin ndo' k̄ivi' ñu'u'
 jaan'. 54 Yoō ka xaxi' ñu'u' nde'i' i, te xi'i' tu n̄i
 ní' i ndii, nat̄iin n̄i k̄ivi' ñu'u' ña k̄ō' k̄ivi' ndi'i',
 te sanatiaku ña'a' i k̄ivi' so'o' ndi'i'. 55 Sakan' ña
 ndixa xna'a' ndii, ña xaxi' nduu' ñu'u' nde'i' i, te
 ña va'a' k̄ō' e' nduu' tu ní' i. 56 Te yoō ka xaxi'
 ñu'u' nde'i' i, te xi'i' n̄i ní' i ndii, iin ndaa' nduu'
 n̄i xiin' i, te iin ndaa' nduu' tu yu'u' xiin' n̄i.
 57 Yuva' e' Ndiosí, ña n̄i t̄i'vi' yu'u' ndii, tiaku a,
 te ña jaan' xaa' sakan' te tiaku tu yu'u', te sakan'
 tu ne xaxi' ñu'u' nde'i' yu'u' ndii, kuṭṭiaku n̄i saa
 i. 58 Yu'u' nduu' ña xaxi', ña n̄i k̄iēē ndivi', te

nākuitá a xiin' ña nī xaxi' ne xij' yata' e', ña nanī maná, sakan' ña nī xi'i nīa. Ndisu yoo ka xaxi' ñu'u' nde'i i yo'o' ndii, kutjaku nīa ndee ndi'i' nī kivi' —nī kachi a.

⁵⁹ Ña yo'o' nī ka'an a kij' sania'á a vi'e miī nakayá ne yivi' ñuu Capernaum.

Yo'o' ka'an Pedro ña Jesús nduu' ña ka'an tu'un va'a, ña taxi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'

⁶⁰ Te kua'a' te ndikún ichi' a nī ka'an kij' ndi'i' nī xini so'o' ra ña nī ka'an a jaan' ndii:

—Xa vixi ña ka'an ra. ¿Yoo tu kuvī saxinu a? —nī kachi ra.

⁶¹ Te kij' nī xini Jesús xiin' nimá a ña ka'an i'ni te jaan' xa'a' ña nī ka'an a jaan', te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ñáá xa kusoo' ini ndo' xa'a' a ña nī ka'an i jaan' kuiti'? ⁶² ¿Ñáá kuu' saa' kanini ka ndo' sakan' naa' kunī ndo' yu'u, ña nduu' tu te yivi', kua'an kaa i ndivi' miī nī ndu'u' i ña nuu'?

⁶³ Espiritu Ndiosí nduu' ña taxi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i', te ñu'u' nde'i ndo' ndii, ndee sie chindiee' a. Te tu'un ña nī ka'an i xiin' ndo' jaan' ndii, nda'a' Espiritu jaan' kuaxi a, te taxi' tu a kivi' ñuu jaan'. ⁶⁴ Ndisu yoo sava ndo'ó, ne ini xini yu'u —nī kachi a.

Nī ka'an a ña jaan', sakan' ña ndee ña nuu' xini a yoo ini xini ña'a', te xini tu a yoo sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' nuu'. ⁶⁵ Te nī ka'an ka a ndii:

—Xa'a' a jaan' na nī ka'an i xiin' ndo' ña ndee iin ne yivi' kuvī kixin nuu' i naa' ti'vi' ña'a' yuva' e' Ndiosí —nī kachi a.

⁶⁶ Xa'a' a jaan' na kuii' ndee kij' sakan' ndii, kua'a' va te ndikún ichi' a jaan' nī nakoo ña'a',

te nĭ ndikun ka ña'a' ra. ⁶⁷ Sakan' na nĭ ka'an Jesús xiin' te uxĭ uvi ta'an, te nda'a' xa'a' a ndii:

—¿Tee' kuni nakoo tu ndo'ó yu'u nĭ? —nĭ kachĭ a.

⁶⁸ Sakan' te nĭ ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tákui'e, ¿yoo nuu' ku'un ndu? Yo'ó kujĭ' nduu' ña ka'an tu'un va'a, ña taxi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'. ⁶⁹ Te ndu'u ndii, xa inĭ ndu xini ndu yo'ó, te xa xini tu ndu ña yo'ó nduu' Cristo, si'e Ndiosí tiaku, ña nĭ tianu' a sakakú ne yivi' —nĭ kachĭ ra.

⁷⁰ Te nĭ ka'an a xiin' ra ndii:

—Mĭi' yu'u nĭ nakaxin ĭ'in ndo'ó, te uxĭ uvi ta'an. Ndisu ĭin ndo' nduu' ña ndiva'a —nĭ kachĭ a.

⁷¹ Xa'a' Judas, si'e Simón Iscariote, nĭ ka'an a ña jaan', sakan' ña te jaan' nduu' te sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' nuu', tee' ndee ĭin te uxĭ uvi nduu' ra.

7

Ndee ñani mĭi' Jesús nĭ ĭni kuni ña'a' ña nuu'

¹ Kĭi' nĭ xka'ndĭa ña jaan', te nĭ xika Jesús nuu' ñu'u' Galilea, sakan' ña nĭ kuni a kaka a ñu'u' Judea, kuachĭ ndii nĭ xika te judío, te kuu' nuu', ka'ni' ña'a' ra. ² Te xa kuyatin' vĭko' ne judío, ña ndiee' nĭa tixĭn tĭa'va'. ³ Sakan' na kuii' nĭ ka'an ñani a xiin' a ndii:

—Kua'an keĭa yo'o', te ku'un un' nuu' ñu'u' Judea, te kuni tu te ndikún ĭchi' un' chuun ña xaa' un' ĭkan'. ⁴ Kuachĭ ndii ndee ĭin ne yivi' xachuun' si'e naa' kuni satuvi xiin' mĭi' nĭa nuu' ne yivi' ĭin yivi'. Naa' ndixa xna'a kumi' un'

ndíee', te xaa' un' ña jaan' ndii, nia'a xiin' mii' un' nuu' ne yivi' —ni kachi ra.

⁵ Sakan' ña ndee ñani mii' a jaan' ni ini kuni ña'a'. ⁶ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Tia'an xaa hora ña va'a ku'un yu'u ikan', ndisu ndo'ó ndii, kuvi ku'un ndo' ndee ka hora kuni mii' ndo'. ⁷ Ne yivi' jin yivi' ndii, koo' ndee jin xa'a' ña kundasi' nia ndo'ó, ndisu ndasi' nia yu'u, sakan' ña satuvi i ña nia'a ña xaa' nia. ⁸ Kua'an kaa ndo'ó viko' jaan', yu'u ndii, ku'un nia'a i, sakan' ña tia'an xaa hora ña va'a ku'un i ikan' —ni kachi a.

⁹ Ndi'i ni ka'an a ña jaan' xiin' ra, te ni ndoo a ñu'u' Galilea jaan'.

Sɔ'o ni xaa a kii' ni kaa tu Jesús viko' tia'va'

¹⁰ Ndisu kii' ni ya'a ña ni kaa ñani Jesús viko' jaan', te ni keta tu a jaan' kua'an kaa viko' jaan', tee' ndee ni kaa tuvi' a, süu' jaan' ndii, ndee naa ni kaa si'e a. ¹¹ Te judío, te kuu' nuu' ndii, xika' ra nanduku' ra Jesús viko' jaan' ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Mii' tu' xika' te jaan'? —kachi ra.

¹² Te sakuu' ne yivi' kua'a' ndatu'un' xa'a' Jesús. Sava nia ka'an ña jin te yivi' va'a nduu' a, te sava nia ka'an ña süvi a, sakan' ña jin te xini xa'an' ne yivi' nduu' a, kachi nia. ¹³ Ndisu ni ndatu'un' si'e kuiti' nia xa'a' a, sakan' ña yi'vi nia te judío jaan'.

¹⁴ Te kii' xa kuma'in' viko' jaan' ndii, ni ki'vi Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni xa'a' a sania'á a ne yivi'. ¹⁵ Sakan' na ni nandaní va te judío jaan' ka'an' ra ndii:

—Jan', ¿saa kei' tu xini tuní ya'a te kaa', sakan' ña ni sakuaan ra nuu' e'? —ni kachi ra.

¹⁶ Te ni nakujin Jesús ndii:

—Ña sania'á i ndii, süu' ña xini tuní mii' i nduu' a, süu' jaan' ndii ña xini tuní ña ni tianu' yu'u nduu' a. ¹⁷ Yoo ka kuni saa ña kuni Ndiosí ndii, kundani nja naa' ña xini tuní, ña taxi' Ndiosí, nduu' ña sania'á i, uun naa' ña xini tuní, ña ka'an' mii' i, nduu' a. ¹⁸ Iin te ka'an' ña ka'an' mii' ndii, ña tiin' ka'nu' ña'a ne yivi' kuiti' nduku' ra, ndisu te nduku' ña tiin' ka'nu' ña'a ña ni tianu' ña'a ndii, ña ndixa ka'an te jaan', te süu' te uvi nimá nduu' tu ra. ¹⁹ Ña ndixa nduu' a ndii, Moisés ni saya'á tu'un ndei' Ndiosí nda'a' ndo'ó, ndisu ndee iin ndo' sáxinú a. ¿Ndichun na kuni ka'ni' ndo' yu'u? —ni kachi a.

²⁰ Te ni ka'an ne yivi' kua'a' jaan' xiin' a ndii:

—Ña ndiva'a naá nimá un'. ¿Yoo kuni ka'ni' yo'ó? —ni kachi nja.

²¹ Te ni ka'an Jesús xiin' nja ndii:

—Iin ndaa' kuiti' chuun ka'nu' ni xaa i, te nandani va sakuu' ndo'. ²² Moisés ni saya'á ña xa'a' ndo' tuni iin' te kualí, tee' ndee süu' mii' ra ni chikandu'u' ndei' jaan', süu' jaan' ndii te xii' yata' ya'a ka. Te xaa' ndo'ó ña jaan' xiin' te kualí tee' ndee kivi' sábado, ña xinandee' e', nduu' a. ²³ Va'a, xa'a' ña küni ka'nu' ndo' tu'un ndei' Ndiosí, ña ni ke'i Moisés, xa'a' ndo' tuni iin' te kualí tee' ndee kivi' sábado, ña xinandee' e', nduu' a. Sakan' na kuii', ¿ndichun na xi'é ndo' xini ndo' yu'u xa'a' ña ni sanda'a i kanii' iin' te kuni kuví kivi' sábado, ña xinandee' e'? ²⁴ Va'a yoo a ña natava' ndo' kuenta ña kuni ka kundani

kaxi' ndo' saa yoo va'a ka natava' ndaku ndo' kuenta kuu' ne yivi' —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Jesús mii' ni kiejē a

²⁵ Sakan' te ni ka'an sava ne ndiee' ñuu Jerusalén jaan' ndii:

—Saa ni te yivi' nanduku' ña'a', te ka'ni' ña'a' ra chi. ²⁶ Koto ndo', mii' chitu' kaa' iin' ra ka'an ndoso' ra, te koo' ka'an ndee iin ña'a xiin' ra. ¿Te'e' kuein' xa ni kandixa' tu te xa'ndia chuun' nuu' ñuu e' ña te kaa' nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí sakakú yoo'? ²⁷ Ndisu te kaa' ndii, xiní e' mii' ni kiejē ra, te ndii, kii' kixin ña nduu' Cristo, ña tjanu' Ndiosí sakakú yoo' ndii, ndee iin ne yivi' küni mii' kiejē a —ni kachi ña.

²⁸ Sakan' te ti'e' ni ka'an Jesús kii' sania'á a nuu' ki'e yukun' jaan' ndii:

—Ka'an ndo'ó ña xiní ndo' yu'u, te xiní tu ndo' mii' ni kiejē i. Süu' kuaxi ña ka'an' mii' i, ndisu ña ni tjanu' yu'u ndii, ña xachuun' ndaku nduu' a, te xiní ña'a' ndo'ó. ²⁹ Yu'u ndii, xiní ña'a' i, sakan' ña nuu' a kuaxi i. Te ña jaan' ni ti'vi' yu'u —ni kachi a.

³⁰ Sakan' te ni xika te jaan' tjin ra Jesús, ndisu ndee iin ra ni kuví tjin ña'a', sakan' ña tia'an tondia kivi' nuu' Ndiosí. ³¹ Ndee saa kaní ndii, kua'a' va ne yivi', ne ka'ni tein ne kua'a' jaan' ndii, ni iní ña xini ña Jesús, te ka'an xiin' ta'an ña ndii:

—Kii' xaa Cristo, ña tjanu' Ndiosí sakakú yoo' ndii, ¿ñaá kua'a' ka chuun ka'nu' saa te jaan' te sakan' ña xaa' te kaa'? —ni kachi ña.

So'o ni xaa a kii' ni xika te xín' tjin ra Jesús

³² Xa'a' jaan' na kij' ni xini te fariseo ña ndatu'un' ne jaan' xa'a' Jesús ndii, te jaan' xiin' sutu kuu' nuu' ndii, ni t'vi' ra te xiin', te xito' yukun', te tijn ra Jesús. ³³ Sakan' te ni ka'an Jesús ndii:

—Ndee iin xa'a' ka yoo i xiin' ndo', te nandiko' i nuu' ña ni tianu' yu'u. ³⁴ Nanduku' ndo' yu'u, ndisu küni ka ndo' yu'u, te mii' ku'un i jaan' ndii, küvi ku'un ndo'ó —ni kachi a.

³⁵ Sakan' te ni ka'an xiin' ta'an' te judío ndii:

—¿Mii' tu kuni ku'un te kaa' te küni ña'a' e'? Tee' kuni ku'un ra mii' ndiee' ne ta'an' e', ne ni xitia i'nu kua'an tein ne tuku', te sania'a ra ndee ne tuku' jaan'. ³⁶ ¿Ndee ña kuni kachi ña ni ka'an ra: “Nanduku' ndo' yu'u, ndisu küni ka ndo' yu'u, te mii' ku'un i jaan' ndii, küvi ku'un ndo'ó”? —ni kachi xiin' ta'an' ra.

Yo'o' ka'an Jesús ña Espiritu Santo nduu' ndee naa tikui, te' taxi' kivi' ñuu e'

³⁷ Kivi' ña ndi'i ndoso' viko' jaan', ña nduu' kivi' ka'nu' ka ndii, ni xikuiin ndichí Jesús, te ni ka'an ti'e' a nuu' ne yivi' jaan' ndii:

—Naa' ichi ini yoo ka ndii, na kixin nia nuu' i, te taxi i tikui ko'o nia. ³⁸ Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a xa'a' ne ini xini yu'u ndii: “Kandeta kua'a' tikui, te' taxi' kivi' ñuu, nimá nia”, kachi a —ni kachi Jesús.

³⁹ Ni ka'an Jesús ña jaan' xa'a' Espiritu Santo, ña xa kuyatin' natijn ne ini xini ña'a'. Kuachi ndii tia'an xa Espiritu Santo nimá ne jaan' kij' sakan', sakan' ña tia'an küvi Jesús, te natiaaku a, te ki'in ka'nu' ña'a' Ndiosí.

Yo'o' nata'vi' ta'an' ne yivi' xa'a' Jesús

⁴⁰ Sakan' te ni ka'an sava ne yivi' kua'a' jaan' kij' ni xini so'o nja ña ni ka'an Jesús ndii:

—Ndixa xna'a nduu' a ndii, te kaa' nduu' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí —ni kachi nja.

⁴¹ Te sava tuku nja ka'an ndii:

—Te kaa' nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí sakakú yoo' —ni kachi nja.

Ndisu sava tuku nja ka'an ndii:

—Küvi tui Cristo, ña sakakú yoo', ñuu ña naá nuu' ñu'u' Galilea, ⁴² sakan' ña xa xini e' ndii, yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ña siani' xika' David kunduu ña jaan', te ñuu Belén, mii' ni kiee te jaan', kiee tu ña jaan' —ni kachi nja.

⁴³ Sakan' te ni xa'a' nata'vi' ta'an' ne yivi' kua'a' jaan' xa'a' Jesús. ⁴⁴ Te sava ne jaan' ni kuni tjin ña'a' te ku'un a vi'e kaa, ndisu ndee iin nja ni kundieni saa ña jaan'.

Küni ini te xa'ndia chuun' kuni ra Jesús

⁴⁵ Sakan' te ni nandiko' te xiin' jaan' nuu' sutu kuu' nuu' jaan' xiin' nuu' te fariseo, te ni ndatu'un' ña'a' te jaan' ndii:

—¿Ndichun na koo' ra ndiaka' ndo' kuaxi ndo'? —ni kachi ra.

⁴⁶ Te ni nakuiin te xiin' jaan' ndii:

—Koo' kivi' ni xini so'o ndu ka'an ndee iin te yivi' naa ka'an te jaan' —ni kachi ra.

⁴⁷ Sakan' na ni ka'an te fariseo jaan' xiin' ra ndii:

—¿Tee' xa ni xini xa'an' tu te jaan' ndo'ó ni?

⁴⁸ ¿Ñáá yoo iin ndaa' so'o' te xa'ndia chuun', uun te fariseo kandixa' ña ka'an te jaan', tuu ndo'? ⁴⁹ Ndisu ne yivi' jaan' ndii, ne xini ndee

ñā ka'án tu'un ndei' Ndiosí nduu' nja, te ne xa yoo nacha'an' nduu' tu nja —ni kachi te fariseo jaan'.

⁵⁰ Ikan' tu ka'ni Nicodemo, te ni xan ndi'e' mii' ndu'u' Jesús iin ñuu. Te iin te xachuun' inga' xiin' te kuu' ka'nu' jaan' nduu' tu te jaan', te ni ka'an ra xiin' inga te ka'nu' jaan' ndii:

⁵¹ —Täxi' tu'un ndei' e' katun' e' iin te yivi' naa' tia'an kunj so'o ña'a' e', te kunj e' ndee kuachi ni xaa ra —ni kachi ra.

⁵² Te ni ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—¿Ñáá te Galilea nduu' tu yo'ó? Sakuaan va'a un' ñā ka'án tu'un ndei' Ndiosí, ndee iin xaan' kuasa' ka'án a ñā kiee iin te ka'án tiakú tu'un Ndiosí ñuu ñā naá nuu' ñu'u' Galilea —ni kachi ra.

⁵³ [Ikan' te i'in ra kua'an nu'u vi'e ra.

8

So'o' ni xaa a kii' ni yoo ka'nu' ini Jesús xa'a' iin ña' ni natuvi xiin' te yivi'

¹ Te Jesús kua'an xiki' ñā nani' Olivos. ² Te kii' ni kitu' tuku kivi' ndii, ni nandiko' tukuu Jesús nuu' ki'e yukun' jaan', te sakuu' ne yivi' ni ndekuie nuu' a, te ni xikundu'u' a sania'á ña'a' a. ³ Sakan' te ni ndekuie tu te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, xiin' te fariseo ndiaka' ra iin ña'a', ña' ni natuvi xiin' te yivi', te ni xani' ña'a' ra ma'in' nuu' Jesús. ⁴ Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Maestro, ña' yo'o' ndii, ni natuvi a' xiin' te yivi'. ⁵ Nuu' tutu tu'un ndei' Ndiosí ni ka'an chuun' Moisés xiin' e' ñā ña'a' naa ña' ka' ndii,

kuní a kuun yuu' ña'a' e' ndee kuví a', kachi a. Te yo'ó, ¿ndee ña ka'án un'? —ñi kachí ra.

⁶ Ní ndatu'un' ña'a' ra ña jaan', ndiani te ka'an a iin ña kuví tijn kuachi ña'a' ra xa'a'. Ndisu Jesús ndii, ñi nakutandje a, te ñi xa'a' a ke'i a nuu' ñu'u' xiin' nuu' nda'a' a. ⁷ Te xa'a' a ña kayu'u' te kayu'u' te jaan' nuu' a, na ñi nakuijn ndaku a, te ñi ka'an a xiin' ra ndii:

—Iin ndo'ó, ne koo' ndee iin kuachi, na kuun nuu' ña'a' yuu' —ñi kachí a.

⁸ Te tukú sakan', ñi nakutandje a, te ñi xa'a' a ke'i a nuu' ñu'u' xiin' nuu' nda'a' a. ⁹ Kij' ñi xini so'ó ra ña jaan' ndii, ñi xa'a' kieve' j'in ra kua'an ra, xi'na ka te xixa ka ñi xa'a' kieve' kua'an ndee ñi ndi'i ndoo ra, te ñi ndoo ndee iin ndaa' Jesús xiin' ña' jaan' iin' a' ma'in' jaan'. ¹⁰ Sakan' te ñi nakuijn ndaku Jesús, te ñi ndatu'un' a ña' jaan' ndii:

—¿Mii' kua'an sakuu' te tiin' kuachi yo'ó, naa? ¿Ñáa ñi katun' ndee iin ra yo'ó? —ñi kachí a.

¹¹ Te ñi nakuijn ña' jaan' ndii:

—Ndee iin ra, tákui'e —ñi kachí a'.

Te ñi ka'an ka Jesús xiin' a' ndii:

—Ñi ndee katun' tu yu'u yo'ó, kua'an te ndee vitin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, saa ka un' kuachi —ñi kachí a.]

Jesús nduu' ñu'u' ña nia'á saq iin' nimá ne yivi'

¹² Te tukú ñi, ñi ka'an Jesús xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Yu'u nduu' ñu'u' ña sayi'é nuu' ne yivi' iin yivi'. Yoo ka ndikún yu'u ndii, kaka iin yavi ña, süu' jaan' ndii sayi'é j nuu' ña, te ña jaan' taxi' kivi' ñuu ña ña koo' kivi' ndi'i' —kachi a.

13 İkan' te nı ka'an te fariseo xiin' a ndii:

—Yo'ó ndii, xa mii' un' nduu' un' te ndiee' yu'u' un' xa'a' un', sakan' na kuu' ndiaa ya'vi' ña ndiee' yu'u' un' jaan' —nı kachi ra.

14 Te nı nakujın Jesús nuu' ra ndii:

—Te'e' ndee xa mii' yu'u' nduu' i te ndiee' yu'u' i xa'a' i ndii, ndiaa ya'vi' a, sakan' ña xinı i mii' nı kiee i, te xinı tu i mii' kua'an i. Ndisu ndo'ó ndii, xinı ndo' mii' nı kiee i, te nı ndee xinı tu ndo' mii' kua'an i. 15 Ndo'ó ndii, natava' ndo' kuenta kuu' i ndee naa xaa' ne nduu' kuenta iin yivi'. Te yu'u' ndii, natava' i kuenta kuu' ndee iin ne yivi'. 16 Ndisu naa' natava' i kuenta kuu' nıa ndii, ndiaa ya'vi' a, sakan' ña süu' iin ndaa' mii' i xaa' ña jaan', süu' jaan' ndii yuva' i, ña nı tıanu' yu'u', xaa' inga' a xiin' i. 17 Nuü' tu'un ndei' mii' ndo' yoso' ña ka'an ndii, naa' uvi' ta'an te yivi' ndiee' yu'u', te nakuitá ña ka'an ra ndii, ndiaa ya'vi' a, kachi a. 18 Va'a, xa mii' yu'u' nduu' i te ndiee' yu'u' i xa'a' i, te yuva' i, ña nı tıanu' yu'u', nduu' inga' ña ndiee' yu'u' tu xa'a' i —nı kachi a.

19 Sakan' te nı ka'an te fariseo jaan' xiin' a ndii:

—¿Mii' ndu'u' yuva' un' jaan'? —nı kachi ra.

Te nı ka'an a xiin' ra ndii:

—Xinı ndo' yu'u', nı ndee xinı tu ndo' yuva' i. Naa' xinı ndo' yu'u' ndii, xinı tu ndo' yuva' i —nı kachi a.

20 Te sakuu' ña jaan' nı ka'an Jesús kii' sania'á a nuu' ki'e yukun' ka'nu' ya'in mii' taan' ne yivi' limuxtan. Te ndee iin köo' nı tiin' ña'a', sakan' ña tıa'an tondia kivi' nuu' Ndiosı.

Yo'o' ka'an Jesús ña küvi ku'un te jaan' mii' ku'un a

21 Te n̄i ka'ʼan ka Jesús xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Yu'u ndii, ku'un̄ i, te n̄andu'ku' ndo'ó yu'u, ndisū ku'isō ndo' ku'ach̄i ndo' te ku'vi ndo', sakan' ñā mii' ku'un̄ i jaan' ndii, k̄u'vi ku'un̄ ndo'ó i'kan' —n̄i kach̄i a.

22 Sakan' te n̄i ka'ʼan te judío ndii:

—Tee' xanini te ka' ka'ni' xiin' mii' ra, sakan' na ka'ʼan ra ndii: “Mii' ku'un̄ i jaan' ndii, k̄u'vi ku'un̄ ndo'” —n̄i kach̄i ra.

23 Te n̄i ka'ʼan Jesús xiin' ra ndii:

—Ndo'ó ndii, ninū n̄i kieē ndo', te yu'u ndii, ninū n̄i kieē i. Ndo'ó ndii, ne yivi' kuentā iin̄ yivi' yo'o' nduu' ndo', te yu'u ndii, sü'vi i. 24 Sakan' na kuii' n̄i ka'ʼan i xiin' ndo' ñā ku'isō ndo' ku'ach̄i ndo', te ku'vi ndo'. Sakan' ñā naa' k̄andixa' ndo' ñā yu'u nduu' i ndii, ku'isō ndo' ku'ach̄i ndo', te ku'vi ndo' —n̄i kach̄i a.

25 Sakan' te n̄i ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Yoo nduu' yo'ó na sakan'? —n̄i kach̄i ra.

Te n̄i ka'ʼan a xiin' ra ndii:

—Xā n̄i ka'ʼan i ndeē ñā nuu' xiin' ndo' yoo nduu' i. 26 Yoo kua'a' ñā ku'vi ka'ʼan i xa'a' ndo' xiin' ñā ku'vi natava' i kuentā kuu' ndo', ndisū yu'u ndii, ñā n̄i xin̄i so'ó i ka'ʼan ñā n̄i tianu' yu'u ku'iti' ka'ʼan i nuu' ne yivi' iin̄ yivi', te ñā jaan' ndii, ñā ndixā ka'ʼan a —n̄i kach̄i Jesús.

27 Ndisū n̄i kundanī te jaan' ñā xa'a' yuva' e' Ndiosí n̄i ka'ʼan a xiin' ra. 28 Sakan' na n̄i ka'ʼan Jesús xiin' ra ndii:

—Kij̄i' ndani'i' ndo' yu'u, ñā nduu' tu te yivi' ndii, nakun̄i ndo' ñā yu'u nduu' i, te ndeē iin̄ chu'un̄ xaa' i kuentā m̄ji' i, süu' jaan' ndii, sāā nii' n̄i sania'á yuva' i yu'u ku'iti' ka'ʼan i. 29 Sakan' ñā,

ñā jaan' nī tianu' yu'u, te yoo a xiin' i, nī nakoo iin ndaa' a yu'u, sakan' ñā ndi'i' nī kivi' xaa' i ñā xtani a —nī kachi a.

³⁰ Te kii' nī ka'an Jesús ñā jaan' ndii, kua'a' va ne yivi' nī ini xini ñā'a'.

Yo'o' ka'an Jesús ñā suvi a nduu' ñā ndixa ñā sandoó ndiká ne yivi' nuu' kuachi nja

³¹ Sakan' te nī ka'an Jesús xiin' te judío, te ini xini ñā'a' jaan' ndii:

—Naa' kuita nī'i' ndo' nuu' tu'un ñā sania'á i ndii, kundu u xna'a' ndo' ne ndikún ichi' i, ³² te kundani ndo' ñā ndixa, te ñā ndixa jaan' sandoó ndiká ndo'ó nuu' ñā xiko' ni'i' ndo'ó —nī kachi a.

³³ Te nī ka'an te jaan' xiin' a ndii:

—Sjani' xika' Abraham nduu' ndu'u. Ndee iin kivi' tia'an viko' ni'i' ndee iin te yivi' ndu'u. Sakan' na kuii', ¿ndichun ka'an un' ñā ndoo ndiká ndu? —nī kachi ra.

³⁴ Te nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ñā ndaku ka'an i xiin' ndo' ñā sakuu' ne xaa' kuachi ndii, ndee naa tiin' u'vi ñā'a' kuachi jaan', te xika' nuu' nja nuu' a. ³⁵ Iin ne xika' nuu' kuiti' ndii, ndoo xachi' ne jaan' kundu'u' nja vi'e xto'o nja jaan', ndisu si'e ne xiin' vi'e ndii, ndoo xachi' ne jaan' kundu'u' nja ikan'. ³⁶ Sakan' na kuii' naa' yu'u, ñā nduu' si'e Ndiosí, sandoó ndiká ndo'ó ndii, ndoo ndiká xachi' ndo'. ³⁷ Xini i ñā sjani' xika' Abraham nduu' ndo', ndisu kuni ka'ni' ndo' yu'u, sakan' ñā küni natijn ndo' tu'un ñā ka'an i. ³⁸ Yu'u ndii, ñā nī xini nduchi' nuu' i xaa' yuva' i kii' nī yoo i xiin' a ka'an i, te ndo'ó

ndii, ña xini so'õ ndo' ka'án yu'va' ndo' xaa' ndo'
—ñi kachi a.

*Yo'o' ka'án Jesús ña si'e ña ndiva'a nduu' te
kuni ka'ni' ña'a'*

³⁹ Te ñi ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Abraham nduu' yu'va' ndu —ñi kachi ra.

Te ñi ka'an a xiin' ra ndii:

—Naa' ndixa xna'a yu'va' ndo' nduu' Abraham ndii, iin kachi saa ndo' naa ñi xaa te jaan'. ⁴⁰ Te vitin ndii, tee' ndee ka'án i xiin' ndo' ña ndixa, ña ñi xini so'õ i nuu' Ndiosí ndii, kuni ka'ni' ndo' yu'u. Abraham ndii, koo' kivi' saa ra ña jaan' naa' tiaku ra. ⁴¹ Ndo'ó ndii, naa ña xaa' yu'va' xna'a ndo' xaa' ndo' —ñi kachi a.

Sakan' te ñi ka'an ra xiin' a ndii:

—Ndu'u ndii, süu' si'e ña' xika' siji' xiin' ndee ka te yivi' nduu' ndu, iin ndaa' kuiti' yu'va' ndu yoo, te ña jaan' nduu' Ndiosí —ñi kachi ra.

⁴² Te ñi ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' Ndiosí xna'a nduu' yu'va' ndo' ndii, kundani ndo' yu'u, sakan' ña nuu' ña jaan' ñi klee i, te ñi xaa i. Te süu' kuenta mji' i kuaxi i, süu' jaan' ndii Ndiosí ñi ti'vi' yu'u te kuaxi i. ⁴³ ¿Ndichun na kundani ndo' ña ka'án i? Kundani ndo' a sakan' ña küni natjin ndo' ña ka'án i xiin' ndo'. ⁴⁴ Yu'va' ndo'ó ndii, ña ndiva'a nduu' a, te ña kuni ña jaan' kuiti' xaa' ndo'. Ña jaan' ndii, ña xa'ni' ne yivi' nduu' a ndee ña nuu', te koo' kivi' xachuun' ndaku a, sakan' ña süu' ña kumi' ña ndaku nduu' a. Te küi' ka'án a tun vixi ndii, ka'án a saa kuu' mii' a, sakan' ña ña vixi nduu' a, te suvi' a nduu' xa'ndu sakuu' tun vixi. ⁴⁵ Te yu'u ndii, xa'a' a ña ña ndixa ka'án

ĩ xiin' ndo' ndii, küni kãndixa' ndo' a. ⁴⁶ ¿Yoo nduu' ndo'ó kuvĩ tiin kuachĩ yu'u, te nia'a ndo' ña nĩ xaa ĩ kuachĩ jaan'? Ña ndixa ka'án ĩ xiin' ndo', ¿ndichun na kãndixa' ndo' a? ⁴⁷ Ne nduu' kuenta Ndiosí ndii, natiin' va'a nĩa tu'un ka'án Ndiosí, te ndo'ó ndii, nãtiin' va'a ndo' a, sakan' ña süu' kuenta a nduu' ndo' —nĩ kachĩ a.

Yo'o' ka'án Jesús ña xa yoo a ndee kiĩ tiq'an koq Abraham

⁴⁸ Sakan' te nĩ ka'an te judío jaan' xiin' a ndii:

—Ña ndaku xna'a ka'án ndu kiĩ' ka'án ndu ña ĩin te Samaria nduu' un', sakan' ña naá ña ndiva'a nimá un' —nĩ kachĩ ra.

⁴⁹ Te nĩ ka'an a xiin' ra ndii:

—Kõo' ña ndiva'a naá nimá yu'u. Yuva' ĩ kuiti' tiin' ka'nu' ĩ, te ndo'ó ndii, tiin' ka'nu' ndo' yu'u. ⁵⁰ Yu'u ndii, ndüku' ĩ ña tiin' ka'nu' ne yivi' yu'u. Yoo ĩin ña nduku' ña jaan', te ña jaan' nduu' ña kandeĩ' ka'an ña jaan'. ⁵¹ Ña ndaku ka'án ĩ xiin' ndo' ña yoo ka ita' nĩ'ĩ nuu' ña ka'án ĩ ndii, kõo' kivi' kuvĩ nĩa —nĩ kachĩ a.

⁵² Sakan' te nĩ ka'an te judío jaan' xiin' a ndii:

—Viitin kundani xna'a ndu ña naá ña ndiva'a nimá un', sakan' ña Abraham xiin' sakuu' te nĩ ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, nĩ xi'ĩ ra. Te yo'ó ka'án ña yoo ka ita' nĩ'ĩ nuu' ña ka'án un' ndii, kõo' kivi' kuvĩ nĩa, kachi un'. ⁵³ ¿Ñáá tuu yo'ó ña te ka'nu' ka nduu' un' te sakan' te xii' yata' e' Abraham? Te jaan' ndii, nĩ xi'ĩ ra, te nĩ xi'ĩ tu sakuu' te nĩ ka'an tiakú tu'un Ndiosí. ¿Yoo nduu' yo'ó, tuu un', na ka'án un' sakan'? —nĩ kachĩ ra.

⁵⁴ Te nĩ ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' tjin ka'nu' xiin' mii' mji' i ndii, ndiaa ya'vi' a. Yuva' i nduu' ña tiin' ka'nu' yu'u, ña ka'an ndo'ó nduu' Ndiosí ndo'. ⁵⁵ Ndisu xini ña'a' ndo', te yu'u ndii, xini ña'a' i. Te naa' ka'an i ña xini ña'a' i ndii, te xini xa'an' kunduu' i ndee naa ndo'ó. Ndisu xini ña'a' i, te saxinú i tu'un ka'an' a. ⁵⁶ Abraham, te xii' yata' ndo' jaan' ndii, va'a va ni kuni ra kij' ni xini ra ña kixin i iin yivi' yo'o', te ni xini xna'a ra a, te va'a va ni kuni ra —ni kachi a.

⁵⁷ Sakan' te ni ka'an te judío jaan' xiin' a ndii:

—Jan', ni ndee uvi xiko uxi kuiya kumi' un', ¿saa kuví ka'an un' ña xa ni xini un' Abraham? —ni kachi ra.

⁵⁸ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña kij' kuni ka koq Abraham ndii, yu'u nduu' i —ni kachi a.

⁵⁹ Sakan' te ni ki'in ra yuu' te kuun yuu' ña'a' ra. Ndisu ni naka'ni si'e a tein ne yivi' kua'a' jaan', te ni keta a nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan' kua'an a.

9

Yo'o' ni sanda'a Jesús iin te kui'e nduchi' nuu'

¹ Te kij' xka'ndiá Jesús kua'an a ndii, ni xini a iin te kui'e nduchi' nuu', te xa sakan' kaa' ndee ni tuvi ra. ² Te ni ndatu'un' ña'a' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Rabí, ¿yoq ni xaa kuachi na kui'e nduchi' nuu' te kaa' ni tuvi ra? ¿Ñáá mji' ra, uun ñáá yuva' si'i' ra? —ni kachi ra.

³ Te ni nakuiin Jesús nuu' ra ndii:

—N̄i ndee te kaa' n̄i xaa kuachi, te n̄i ndee yuva' si'i' ra n̄i xaa kuachi na kaa' ra sakan'. Süü' jaan' ndii sakan' kaa' ra te nia'a Ndiosí chuun ka'nu' a kivi' ñuu ra saa i. ⁴ Kuni a saa i chuun ña n̄i sakuiso' chuun' ña n̄i tjanu' yu'u saa i ña kuni ka kuaa'. Sakan' ña kij' kuñuu ndii, koo' kuv̄i sachuun' ka. ⁵ Vitin ña yoo i jin yivi' yo'o' ndii, nduu' i ñu'u ña nia'a saa kuu' Ndiosí —n̄i kachi a.

⁶ Te kij' ndi'i n̄i ka'an a ña jaan' ndii, n̄i kondia tiasi' i a ñu'u', te n̄i xa'a a nde'i, te n̄i saka' ña'a' a nduchi' nuu' te kui'e nuu' jaan'. ⁷ Te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an, te natia un' nuu' un' pila ña nani' Siloé —n̄i kachi a xiin' ra.

(Te Siloé jaan' kuni kachi a tikui te n̄i nachikanu'.) Sakan' te n̄i keta ra kua'an ra, te n̄i natia ra nuu' ra, te kij' n̄i nandiko' ra vi'e ra ndii, xa kuv̄i xto'ni' ra. ⁸ Sakan' te ne ndiee' yat̄in vi'e ra xiin' inga ne xiní ña te kui'e nuu' n̄i nduu ra ndii, n̄i ka'an xiin' ta'an' n̄ia ndii:

—¿Te kaa' nduu' te xi ndu'u' xikan xu'un' yi'e' yukun' nu'?' —n̄i kachi n̄ia.

⁹ Sava n̄ia ka'an ndii:

—Suv̄i ra.

Te sava tuku n̄ia ka'an ndii:

—Süvi ra, tee' ndee naa kaa' te jaan' kaa' ra —n̄i kachi n̄ia.

Te n̄i ka'an mji' te jaan' xiin' n̄ia ndii:

—Yu'u nduu' i —n̄i kachi ra.

¹⁰ Sakan' na kuii' n̄i ndatu'un' ña'a' n̄ia ndii:

—¿Saa n̄i xaa a, te n̄i nunia' nduchi' nuu' un'?' —n̄i kachi n̄ia xiin' ra.

¹¹ Te n̄i nakujin ra ndii:

—Te yivi', te nani' Jesús, ni xa'a nde'i, te ni saka' ra a nduchi' nuu' i, te ni ka'an ra xiin' i ndii: “Kua'an, te natia un' nuu' un' pila Siloe”, ni kachi ra. Sakan' te ni xa'an natia i nuu' i, te ni nunia' nduchi' nuu' i —ni kachi ra.

¹² Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' nia ndii:

—¿Mii' yoo te jaan'? —ni kachi nia.

Te ni nakujin ra nuu' nia ndii:

—Xini i —ni kachi ra.

So'o ni xaa a kii' ni ndatu'un' te fariseo saa ni xaa, te ni nunia' nduchi' nuu' te kui'e nuu' jaan'

¹³ Te ni xan ndiakā ne yivi' te ni nduu te kui'e nuu' jaan' nuu' te fariseo. ¹⁴ Te kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi', ni xa'a Jesús nde'i, te ni nunia' a nduchi' nuu' te jaan'. ¹⁵ Sakan' na kuii' ni ndatu'un' tu ña'a' te fariseo jaan' saa ni xaa a, te ni nunia' nduchi' nuu' ra. Te ni ka'an te jaan' ndii:

—Ni saka' ra nde'i nduchi' nuu' i, te ni natia i nuu' i, te kuvī xito' i vitin —ni kachi ra.

¹⁶ Sakan' na ni ka'an sava te fariseo jaan' ndii:

—Te ni xaa ña kaa' ndii, süu' kuenta Ndiosí nduu' ra, sakan' ña xa'nú ra kivi' sábado, ña xinandiee' e' —ni kachi ra.

Te sava tukū ra ka'an ndii:

—Naa' te ndiso' kuachi nduu' ra ndii, kuvī saa ra chuun ka'nu' ña xaa' ra jaan' —ni kachi ra.

Xa'a' a jaan' na ni nakuitá kuento ra. ¹⁷ Sakan' na ni ndatu'un' tukuu' ra te ni nduu te kui'e nuu' jaan' ndii:

—¿Yoo nduu' te ni nunia' nduchi' nuu' un' jaan', tuu un'? —ni kachi ra.

Te ni nakujin ra ndii:

—Iin tē ka'án tiakú tu'un Ndiosí nduu' rā —nī kachī rā.

¹⁸ Ndisu tē judío, tē sana'má ña'a' jaan' ndii, nī kandixa' rā naa' tē kui'e nuu' nī nduu tē jaan'. Sakan' na kuii' nī kana rā yuva' si'i' tē jaan', ¹⁹ tē nī ndatu'un' ña'a' rā ndii:

—¿Ñáá si'e ndo'ó nduu' tē yo'o', tē ka'án ndo' nī tuvī kui'e nduchi' nuu'? Naa' sakan' ndii, ¿saa kuvī xto'ni' rā vitin? —nī kachī rā.

²⁰ Tē nī nakujin yuva' si'i' tē jaan' ndii:

—Xiní ndu ndii, si'e ndu nduu' tē ka'a', tákui'e. Tē xiní tu ndu ña tē kui'e nduchi' nuu' nduu' rā nī tuvī rā. ²¹ Ndisu xiní ndu saa nī xaa a, tē kuvī xito' rā vitin, nī ndee xiní tu ndu yoo nī nunia' nduchi' nuu' rā. Ndatu'un' ndo' mii' rā, tē xixa nduu' rā, kuvī ka'an rā xiin' ndo' yoo nī xaa ña jaan' —nī kachī ña.

²² Nī ka'an yuva' si'i' rā ña jaan' xa'a' a ña yi'vi ña tē judío jaan', sakan' ña xa nī nakata tē jaan' kuento rā ña naa' yoo ka ndiee yu'u' ña Jesús nduu' Mesías, ña sakakú ne yivi' ndii, xta'ni' xachi' ña'a' rā, tē kunduū ka ne jaan' kuenta vi'e mii' nakayá ne yivi' ñuu jaan'. ²³ Xa'a' a jaan' na kuii' nī ka'an yuva' si'i' tē jaan' ndii: “Ndatu'un' ndo' mii' rā, tē xixa nduu' rā”, nī kachī ña.

²⁴ Sakan' tē nī kana rā tē nī nduu tē kui'e nuu' jaan' ichi' ña uvi, tē nī ka'an rā xiin' rā ndii:

—Ndiosí kuní a tjin ka'nu' un', sakan' ña xiní ndu ndii, iin tē ndiso' kuachī nduu' tē jaan' —nī kachī rā.

²⁵ Sakan' tē nī ka'an tē jaan' xiin' rā ndii:

—Naa' te ndiso' kuach̄i nduu' ra, x̄iní yu'u, iin ndaa' kuṭi' ña'a x̄iní i ndii, te kui'e nuu' n̄i nduu i, te viṭin ndii, kuvi xto'ni' i —n̄i kach̄i ra.

²⁶ Te tuku n̄i n̄i ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—¿Ndee ña n̄i xaa ra xiin' un'? ¿Saa ni xaa ra, te n̄i nunia' ra nduchi' nuu' un'? —n̄i kach̄i ra.

²⁷ Te n̄i ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—Xa n̄i ka'an i xiin' ndo', te kuni kandixa' ndo'. ¿Ndichun na kuni kun̄i so'o tukuu ndo' ña xa n̄i ka'an i? ¿Ñáa kuni kundikun tu ndo'ó ichi' te jaan'? —n̄i kach̄i ra.

²⁸ Sakan' te n̄i kan̄ia'a ra xiin' te jaan' ka'an ra ndii:

—Yo'ó nduu' te ndikún ichi' te jaan', ndisu ndu'u ndii, te ndikún ichi' Moisés nduu' ndu. ²⁹ X̄iní ndu ña n̄i ka'an Ndiosí xiin' Moisés, ndisu te jaan' ndii, x̄iní ndu mii' n̄i k̄iee ra —n̄i kach̄i ra.

³⁰ Te n̄i ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—Ña jaan' nduu' ña nandan̄i va yu'u ña x̄iní ndo'ó mii' n̄i k̄iee ra, ndisu n̄i sanda'a ra nduchi' nuu' i. ³¹ X̄iní e' ndii, xaa' Ndiosí kuenta ña ka'an ne ndiso' kuach̄i, ndisu xaa' a kuenta ña ka'an ne ki'in' ka'nu' ña'a', te xaa' n̄ia ña kuní a. ³² Ndee n̄i x̄ikandu'u' iin yivi' ndii, ti'a'an kun̄i e' kuento ña n̄i nunia' iin te yivi' nduchi' nuu' iin ne kui'e nduchi' nuu' ndee n̄i tuv̄i n̄ia. ³³ Naa' süu' te n̄i k̄iee nuu' Ndiosí nduu' te jaan' ndii, k̄o'o' xachi' a kuvi saa ra —n̄i kach̄i ra.

³⁴ Te n̄i ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Yo'ó, te ndiso' kuach̄i ndee n̄i tuv̄i un', ¿yoo nduu' yo'ó, tuu un', na kuni san̄ia'á un' ndu'u? —n̄i kach̄i ra.

Sakan' te n̄i x̄ta'ni' x̄achi' ñ̄a'a' r̄a v̄i'ē mii' nakayá ne ñ̄uu jaan'.

Yo'o' ka'án Jesús yoo nduu' ne kui'e nuu' nuu' Ndiosí

³⁵ N̄i x̄inj̄ Jesús kuento ñ̄a n̄i x̄ta'ni' r̄a te jaan' v̄i'ē jaan', te k̄ij̄ n̄i x̄inj̄ ñ̄a'a' a, te n̄i ndatu'un' ñ̄a'a' a ndii:

—¿Ñáá in̄i un' x̄ini un' ñ̄a nduu' si'ē Ndiosí?
—n̄i kach̄i a.

³⁶ Te n̄i ka'an r̄a xiin' a ndii:

—¿Yoo nduu' ñ̄a jaan', tákui'e, te in̄i i kun̄i ñ̄a'a' i? —n̄i kach̄i r̄a.

³⁷ Te n̄i ka'an Jesús xiin' r̄a ndii:

—X̄a n̄i x̄inj̄ ñ̄a'a' un', te s̄uvi i nduu' ñ̄a ndatu'un' xiin' un' v̄it̄in —n̄i kach̄i a.

³⁸ Ikan' te, n̄i ka'an r̄a xiin' a ndii:

—Tákui'e, in̄i i x̄ini i yo'ó —n̄i kach̄i r̄a.

Te n̄i x̄aka'nu' ñ̄a'a' r̄a. ³⁹ Te n̄i ka'an Jesús ndii:

—N̄i x̄aa i iin yivi' yo'o', te n̄ia'a ne yivi' saa yoo nimá n̄ia nuu' Ndiosí, sakan' te nun̄ia' nduchi' nuu' ne kui'e nuu', te ne tuu ñ̄a tuvi' nuu' n̄ia ndii, k̄ukui'e nuu' n̄ia —n̄i kach̄i a.

⁴⁰ Te n̄i x̄inj̄ so'ō s̄ava te fariseo, te ita' yat̄in nuu' a jaan', ñ̄a n̄i ka'an a, te n̄i ka'an r̄a ndii:

—¿Ñáá te kui'e nuu' nduu' t̄u ndu'u, kachi un'?'
—n̄i kach̄i r̄a.

⁴¹ Te n̄i ka'an a xiin' r̄a ndii:

—Naa' te kui'e nuu' nduu' ndo' ndii, k̄öo' kuach̄i ndo', ndisu xa'a' a ñ̄a ka'an ndo' ñ̄a tuvi' nuu' ndo' ndii, yoo na yoo kuach̄i ndo'.

10

Yo'o' ka'án Jesús xa'a' uvi tq'an nuu' te paxto

¹ Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ña yoo ka kua'an ka'a nuu' nama mii' ñu'u' mbee, te xka'ndiá ra yi'e' ndii, jin te kui'na' nduu' ra, te nduu' tu ra te kui'na' mji' kuu'. ² Ndisu te nduu' xna'a te paxto mbee jaan' ndii, yi'e' xka'ndiá ra. ³ Te xito' yi'e' ndii, nunia' ra a nuu' te paxto jaan', te xini so'o mbee tachi' yu'u' te paxto, te kana' ra ri' xiin' kivi' ri', te tava' ra ri'. ⁴ Te kij' tava' ra sakuu' sana mji' ra ndii, ni'i' ichi' ra nuu' ri' kua'an ra, te ndikun ri' xata' ra, sakan' ña nakuni ri' tachi' ra. ⁵ Ndisu jin te ndiva'a ndii, kundikun ña'a' ri', suu' jaan' ndii kunu ri' nuu' ra, sakan' ña xini ri' tachi' ra —ni kachi a.

⁶ Ni ka'an ndiaa Jesús ña jaan', ndisu ni kundani te jaan' ndee ña kuni kachi a.

Yo'o' ka'án Jesús ña mji' a nduu' te paxto va'a

⁷ Te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, yu'u nduu' ndee naa yi'e' korra mii' ñu'u' mbee. ⁸ Sakuu' te ni kixin xi'na ka te sakan' yu'u ndii, te kui'na' nduu' ra, te nduu' tu ra te kui'na' mji' kuu', sakan' na ni xaa' mbee jaan' kuenta kuu' ra. ⁹ Yu'u nduu' yi'e', te yoo ka ko'ni' yi'e' yo'o' ndii, kaku ña. Te kunduu ña ndee naa mbee, ti' ko'ni', te kiee' ri', te ni'i' ri' itia kaxi' ri'. ¹⁰ Te kui'na' ndii, kuaxi ra te sakui'na' ra, te ka'ni' ra, te sandoñu'u' ra. Ndisu yu'u ndii, kuaxi i te koo kivi' ñuu ndo', te koo kua'a' a.

¹¹ 'Yu'u nduu' te paxto va'a, te paxto va'a ndii, taxi' ra kivi' ñuu ra xa'a' mbee sana ra. ¹² Ndisu

te xiku'ún ya'vi' ndii, te paxto tatú kuṭi' nduu' ra. Te süu' te xiin' sana mbee jaan' nduu' ra, sakan' na kii' xito' ra kuaxi lobo ndii, nakoo' ra mbee jaan', te xinu' ra. Te tiin' lobo jaan' mbee, te kiku' ña'a' ri'. ¹³ Sakan' xaa' ra, sakan' ña te xiku'ún ya'vi' kuṭi' nduu' ra, te ndi'ni' ra xa'a' mbee jaan'. ¹⁴ Yu'u ndii, te paxto va'a nduu' i. Te xini i mbee sana i, te xini tu ti' jaan' yu'u, ¹⁵ saa nii' xini yuva' i Ndiosí yu'u ndii, nii' sakan' tu xini ña'a' i. Te taxi' i kivi' ñuu i xa'a' mbee jaan'. ¹⁶ Te kumi' tu i inga ka mbee, ti' ñu'u' tixin korra yo'o', ku'un naka tu i ti' jaan', te kuni so'o ri' tachi' i. Te kunduu ri' iin ndaa' ti'vi', te iin ndaa' yu'u kunduu te paxto ri'. ¹⁷ Xa'a' a jaan' na kundani yuva' i yu'u, sakan' ña taxi' i kivi' ñuu i, te kivi' i xa'a' ri', te natiaku i. ¹⁸ Ndee iin ne yivi' küvi' tu'un kivi' ñuu i xiin' ña kuni mii' nia, süu' jaan' ndii sanakua'a mii' yu'u a. Sakan' ña kumi' i ndiee' te taxi' i kivi' ñuu i, te kumi' tu i ndiee' te natiaku i. Ña jaan' nduu' ña ni sakuiso' chuun yuva' i yu'u saa i —ni kachi a.

¹⁹ Te kii' ni xini so'o te judío jaan' ña ni ka'an a ndii, tuku ni ni nata'vi' ta'an' ra. ²⁰ Kua'a' te jaan' ni ka'an ndii:

—Ña ndiva'a naá nimá te kaa', süu' te kuu' kaxi' nduu' ra, ¿ndichun na xini so'o ka ndo' ña ka'an ra? —ni kachi ra.

²¹ Te inga ra ni ka'an ndii:

—Tu'un ña ka'an te kaa' ndii, süu' ña ka'an te naá ña ndiva'a nimá nduu' a, sakan' ña iin te naá ña ndiva'a nimá ndii, küvi' nunia' ra nduchi' nuu' ne kui'e nduchi' nuu' —ni kachi ra.

Küni kändixa' te judío jaan' ña si'e Ndiosí nduu' Jesús

²² Kij' n̄i nasuku viko' ña xaka'nu' ne yivi' kivi' ña n̄i sanakua'a tukuu n̄ia yukun' ka'nu' nda'a' Ndiosí ndii, yoo' vixin nduu' a. ²³ Te xika' Jesús mii' iin' yukun' ka'nu' vi'e ndiká xa'a' ña n̄ani' yi'e Salomón. ²⁴ Sakan' te n̄i xinunduü ña'a' te judío, te kuu' nuu', te n̄i ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ama vi' kun ndiko' ña ndiatu' ndu xaa' un'? Naa' yo'ó nduu' Cristo, ña sakakú ne yivi' ndii, ka'an kaxi' un' xiin' ndu —n̄i kachi' ra.

²⁵ Te n̄i ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Xa n̄i ka'an i xiin' ndo' te kändixa' ndo'. Chuun ka'nu' ña xaa' i kuenta yuva' i Ndiosí nduu' ña n̄ia'á yoo nduu' i. ²⁶ Ndisu ndo'ó ndii, kändixa' ndo', sakan' ña süu' mbee sana i nduu' ndo' naa xa n̄i ka'an i xiin' ndo'. ²⁷ Ne nduu' mbee sana i ndii, xini so'o n̄ia tachi' i, te yu'u ndii, xini ña'a' i, te ndikún n̄ia yu'u. ²⁸ Te taxi' i kivi' ñuu n̄ia ña köo' kivi' ndi'i', te köo' tu kivi' kuv̄i n̄ia, n̄i ndee köo' tu kuv̄i tu'un tu ña'a' nda'a' i. ²⁹ Te yuva' i, ña n̄i taxi' ne jaan' nda'a' i, nduu' ña ka'nu' ka te sakan' sakuu' ña yoo, te köo' kuv̄i tu'un ña'a' nda'a' a. ³⁰ Yu'u xiin' yuva' i Ndiosí ndii, iin ndaa' nduu' ndu —n̄i kachi' a.

³¹ Te tuku sakan' n̄i ki'in te judío jaan' yuu' te kuun yuu' ña'a' ra. ³² Te n̄i ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Kua'a' ya'a chuun va'a n̄i xaa i kuenta yuva' i nuu' ndo' te kuni ndo'. ¿Xa'a' ndee chuun jaan' kuni kuun yuu' ndo' yu'u? —n̄i kachi' a.

³³ Te n̄i nakujin te judío jaan' ndii:

—Süü' xa'a' ndee iin ña jaan' kuni kuun yuu' ndu yo'ó, süü' jaan' ndii xa'a' a ña kani'a un' xa'a' Ndiosí, sakan' ña te yivi' kuñti' nduu' un', te ndasanduu' xiin' mii' mji' un' Ndiosí —ni kachi ra.

³⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naka'an' ndo' ña yoso' nuu' tu'un ndei' Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Yu'u ni ka'an ndii, ndiosí nduu' ndo'”, kachi a. ³⁵ Mji' Ndiosí ni ka'an ña ndiosí nduu' ne ni xini so'o tu'un a jaan', koo' kuvi xka'ndia ndoso' ña yoso' nuu' tutu jaan'. ³⁶ Te yu'u ndii, Ndiosí ni sakuiso' chuun' yu'u, te ni ti'vi' a yu'u iin yivi' yo'o, sakan' na kuii', ¿ndichun ka'an ndo' ña kani'a a i xa'a' a xa'a' a ña ka'an i ña si'e a nduu' i? ³⁷ Naa' xaa' i chuun kuenta yuva' i ndii, kändixa' ndo'. ³⁸ Ndisu naa' xaa' i ña jaan' ndii, tee' ndee tia'an kändixa' ndo' ndii, kändixa' ndo' ña chuun Ndiosí nduu' a. Te sakan' kundani ndo', te kändixa' ndo' ña yoo' yuva' i Ndiosí xiin' i, te yoo tu yu'u xiin' a —ni kachi a.

³⁹ Sakan' na ni xika tukuu ra tijn ña'a' ra, ndisu ni kaku a nda'a' ra, te ni keta a kua'an a. ⁴⁰ Te kua'an ni tukuu a tuku ta'vi' itia Jordán mii' ni sakuchi' Juan ne yivi' kuenta Ndiosí ña nuu', te ni ndoo a ikan'. ⁴¹ Te kua'a' ne yivi' ni kixin nuu' a te ka'an nja ndii:

—Tee' ndee ni xaa' Juan ndee iin chuun ka'nu', ndisu sakuu' ña ni ka'an ra xa'a' te ka' ndii, ña ndixa' nduu' a —ni kachi nja.

⁴² Te kua'a' nja ni ini xini Jesús ikan'.

11

Sɔ'ɔ nɪ xaa a kii' nɪ xi'i Lázaro

¹ Tɛ nɪ yoo jɪn tɛ kuni kuvɪ nɪ nani' Lázaro, tɛ ñuu Betania, ña nduu' tɪ ñuu ña' ku'va ra María xiin' Marta. ² Tɛ María jaan' nduu' ña' kii' nɪ ya'a, tɛ nɪ saka'a' a' xa'an xavixín' koo' chukuu' xa'a' xtɔ'o e', tɛ nɪ sanayaa' a' a xiin' ixí xini' a'. Tɛ tiaa ta'an' a' nduu' Lázaro, tɛ kuni kuvɪ jaan'. ³ Sakan' na nɪ ti'vi' uvɪ saa' ku'va ra jaan' tu'un tɛ ka'an nɛ yivi' xiin' Jesús ndii: “Táku'e, tɛ ndani un' ndii, kuni kuvɪ ra”, kachi nja.

⁴ Tɛ nɪ ka'an Jesús kii' nɪ xini a tu'un jaan' ndii:

—Kui'e jaan' ndii, süu' ña ka'ni' xachi' ña'a' nduu' a, süu' jaan' ndii yoo a tɛ natɪin Ndiosí ña tiin' ka'nu' ña'a' nɛ yivi', tɛ yoo tɪ a tɛ natɪin yu'u, ña nduu' si'e Ndiosí, ña tiin' ka'nu' nɛ yivi' yu'u —nɪ kachi a.

⁵ Ndanɪ Jesús Marta, xiin' ña' ta'an' a', xiin' Lázaro. ⁶ Ndee saa ka nɪ ndii, kii' nɪ xini a tu'un jaan' ndii, nɪ ndoo ka a uvɪ ta'an kivi' mii' yoo a jaan'. ⁷ Kii' nɪ xka'ndia kivi' jaan', tɛ nɪ ka'an a xiin' tɛ nda'a' xa'a' a ndii:

—To'o' tukuu' ndo' ñu'u' Judea —nɪ kachi a.

⁸ Tɛ nɪ ka'an ra xiin' a ndii:

—Rabí, sakan' nɪ xika tjo' tɛ ndiee' ikan' kuun yuu' ra yo'ó, ¿ndichun na tuku nɪ kuni ku'un un' ikan'? —nɪ kachi ra.

⁹ Tɛ nɪ ka'an Jesús ndii:

—Xini e' ña uxɪ uvɪ hora kumi' i'in kivi'. Nɛ xika' jɪn ke'in' ndii, káki'í nja, sakan' ña yoo ñu'u nandii' nuu' nja. ¹⁰ Ndisu nɛ xika' ñuu ndii, káki'í nja, sakan' ña koo' ñu'u nandii' nuu' nja —nɪ kachi a.

¹¹ Ikan' te n̄i ka'an ka a ndii:

—Lázaro, te xiní ta'an' xiin' e' ndii, kixín ra, ndisu ku'un sandoto' ña'a' i —n̄i kachi a.

¹² Sakan' te n̄i ka'an te nda'a' xa'a' a jaan' xiin' a ndii:

—Tákui'e, naa' kixín ra ndii, nda'a m̄ii' ra —n̄i kachi ra.

¹³ N̄i ka'an Jesús ña jaan' xa'a' ña n̄i xi'i ra, ndisu te nda'a' xa'a' jaan' ndii, n̄i xanini ra ña ka'an a xa'a' ña kixín e' kij' nandiee' e'. ¹⁴ Sakan' te n̄i ka'an kaxi' Jesús xiin' ra ndii.

—Lázaro ndii, xa n̄i xi'i ra. ¹⁵ Nakuatia' va nimá i xa'a' ndo'ó ña kōo' e' n̄i yoo' ikan', sakan' te ini ka ndo' kun̄i ndo' yu'u. To'o' ndo', ku'un koto ña'a' e' —n̄i kachi a.

¹⁶ Sakan' te n̄i ka'an Tomás, te nani' tu te kuate, xiin' inga te nda'a' xa'a' a ndii:

—To'o', te kuv̄i tu yoo' xiin' a —n̄i kachi ra.

Yo'o' ka'an Jesús xiin' Marta ña suvi a nduu' ña sanatiaku ne n̄i xi'i

¹⁷ Kij' n̄i xaa Jesús ñuu Betania ndii, n̄i xini a kuento ña xa kua'an kumi' ta'an kivi' naá ñu'u' nde'i Lázaro tixin yavi ndii. ¹⁸ Te ñuu jaan' ndii, yatin' un̄i ta'an kilómetro xika' naá a te naá ñuu Jerusalén. ¹⁹ Te kua'a' va ne judío, ne ndiee' yat̄in' ikan', n̄i xaa mii' ndu'u' Marta xiin' María, te koto ña'a' n̄ia, te saki'ví tu ña'a' n̄ia xa'a' a ña n̄i xi'i tiaa ta'an' ne jaan'. ²⁰ Kij' n̄i xini tu'un Marta ña xa kuaxi Jesús ndii, n̄i ket̄a a' kua'an nat̄iin' ña'a' a', ndisu María ndii, n̄i ndoo a' vi'e. ²¹ Te n̄i ka'an Marta xiin' Jesús ndii:

—Tákui'e, naa' n̄i yoo' un' yo'o' ndii, kuv̄i tiaa ta'an' i. ²² Ndisu xiní i ña ndee vit̄in naa' kakan

un' ndee ka ña'a nuu' Ndiosí ndii, taxi ña'a a nda'a un' —ñi kachi a'.

²³ Te ñi ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Natiaku tiaa ta'an' un' —ñi kachi a'.

²⁴ Te ñi ka'an Marta xiin' a' ndii:

—Xini i ña natiaku ra kivi' so'o' ndi'i' kij' natiaku sakuu' ne ñi xi'i —ñi kachi a'.

²⁵ Te ñi ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Yu'u nduu' ña sanatiaku ne ñi xi'i, te suvi tu i nduu' ña taxi' kivi' ñuu ne yivi'. Te yoo ka ini xini yu'u ndii, tee' ndee ñi xi'i ña ndii, natiaku ña saa i. ²⁶ Te sakuu' ne tiaku, naa' ini ña xini ña yu'u ndii, koo' kivi' kuv'i ña. ¿Ñáá kandixa' un' ña jaan'? —ñi kachi a' xiin' ña' jaan'.

²⁷ Te ñi ka'an a' xiin' a' ndii:

—Uun ndo', tákui'e, kandixa' i ña yo'ó nduu' Cristo, ña nduu' si'e Ndiosí, ña ñi ka'an a' ti'vi' a' iin yivi' —ñi kachi a'.

Xaku' Jesús xa'a' a' ña ñi xi'i Lázaro yatín yavi kava' mii' naá ñu'u' nde'i ra

²⁸ Kij' ndi'i ñi ka'an Marta ña jaan', te ñi xa'an ka'an yaa' a' xiin' María ta'an' a' ndii:

—Xa ñi xaa ña nduu' maestro e', te kuni ka'an a' xiin' un' —ñi kachi a'.

²⁹ Kij' ñi xini so'o' María ña jaan' ndii, numi' va te ñi nuta a', te kua'an a' ndee mii' iin' Jesús.

³⁰ Tia'an nda'ni Jesús ñuu jaan', kuu' saa' iin' ka a' mii' ñi nata'an' a' xiin' Marta. ³¹ Te ne judío, ne ndiee' vi'e a' saki'vi ña'a' ndii, ñi xini ña ña numi' va ñi nuta María te kua'an a'. Sakan' na ñi xikundikun ña'a' ña ka'an' ña ña kua'an kuaku a' yu'u' yavi ndii mii' naá ñu'u' nde'i Lázaro jaan'. ³² Kij' ñi xaa a' mii' iin' Jesús, te ñi xini

ñā'a' a' ndii, nī xīkuijn xiti' a' nuu' a te nī ka'an a' ndii:

—Tákuie, naa' nī yoo un' yo'o' ndii, kūvj tiaa ta'an' i —nī kachī a'.

³³ Kij' nī xini Jesús xaku' a', te xaku' tu ne judío, ne kuaxi xiin' a' jaan' ndii, nī tuxu'ví nimá a, te nī kusuchi' tu inī a, ³⁴ ka'án a ndii:

—¿Mii' nī chinaá ñā'a' ndo'? —nī kachī a.

Te nī ka'an nīa xiin' a ndii:

—To'o', te kunī un', tákuie —nī kachī nīa.

³⁵ Te nī xaku Jesús. ³⁶ Sakan' te nī ka'an ne judío jaan' ndii:

—Koto ndo', saa vī' tu nī kundani ñā'a' ra —nī kachī nīa.

³⁷ Ndisu sava ne jaan' nī ka'an ndii:

—Te kaa' nduu' te nī nunia' nduchi' nuu' te kui'e nuu', ¿saa tu nī kuvī sanda'a ra Lázaro jaan' te kūvj ra? —nī kachī nīa.

Sō'o nī xaa a kij' nī sanatiaku Jesús Lázaro

³⁸ Te tukū sakan' nī tuxu'ví nimá Jesús, te nī kuyatīn a yavī ndii jaan'. Te toko' kava' iin' yavī jaan', te ndasi' yu'u' a xiin' iin yuu'. ³⁹ Te nī ka'an Jesús ndii:

—Sanundia'á ndo' yuu' kaa' —nī kachī a.

Te nī ka'an Marta, ñā' ku'va te nī xi'i jaan' ndii:

—Tákuie, xa xa'án ra viṭin, sakan' ñā xa kua'an kumi' ta'an kivi' nī xi'i ra —nī kachī a'.

⁴⁰ Te nī ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—¿Ñáá nāka'an' un' ñā xa nī ka'an i xiin' un' ñā naa' inī un' xini un' yu'u' ndii, kunī un' ñā nīa'ā Ndiosí ñā ndīee' koo' chukuu' a? —nī kachī a.

41 Sakan' te ni sanundia'á ra yuu' jaan'. Te ni nakoto ndiaa Jesús ndivi', te ni ka'an a ndii:

—Tataa, taxi' i ña chindani un', sakan' ña ni xini so'o un' ña ni ka'an i xiin' un'. 42 Yu'u ndii, xini i ña xini so'o un' ña ka'an i xiin' un' sakuu' ichi'. Ndisu ka'an i sakan' xa'a' ne yivi' kua'a' ne ita' yo'o', te kandixa' nia ña yo'ó ni tianu' yu'u iin yivi' yo'o' —ni kachi a.

43 Ndi'i ni ka'an a ña jaan', sakan' te ti'e' ni ka'an a ndii:

—Lázaro, nia'a yo'o' —ni kachi a.

44 Ikan' te ni keta te ni xi'i jaan' ndisuku' toto nda'a' ra xiin' xa'a' ra, te ndisuku' iin pein nuu' ra. Te ni ka'an Jesús xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Ndaxin' ndo' ra te ku'un ra —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni ndatu'un' tuni te kuu' ka'nu' saa kuvu' ka'ni' ra Jesús

(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

45 Te kua'a' va ne judío, ne ni kixin koto María, ne ni xini ña ni xaa Jesús ikan' ndii, ni iní nia ni xini ña'a' nia. 46 Ndisu sava ne jaan' ndii, ni xa'an nia nuu' te fariseo, te ni ka'an nia xiin' ra ña ni sanatiaku Jesús te jaan'. 47 Sakan' na kuii' sakuu' sutu kuu' nuu' xiin' te fariseo ndii, ni nakaya ra te kuu' ka'nu' xiin' ra, te ni xa'a ra iin junta ka'nu' ka'an ra ndii:

—¿Ndee ña saa e'? Kuachi ndii kua'a' va chuun ka'nu' xaa' te jaan'. 48 Naa' taxi e' ña nakaa ra xaa' ra ña jaan' ndii, sakuu' ne yivi' kundikun ña'a', te kixin te xa'ndia chuun' ñuu Roma, te sandoñu'u' ra yukun' ka'nu' e' xiin' ñuu e' —ni kachi ra.

49 Sakan' te, iin te jaan' te nani' Caifás, te nduu' sutu ka'nu' ka kuiya jaan', ni ka'an ndii:

—Ndo'ó ndii, kōo' a xiní xachi' ndo'. 50 Ni ndee xānini tu ndo' ña va'a ka kuvī iin ndaa' kuīti' te yivi' xa'a' sakuu' ne ñuu e' te ndõñu'u' sakuu' e' —ni kachi ra.

51 Süu' ña ka'an' mii' te jaan', te ni ka'an ra ña jaan', süu' jaan' ndii xa'a' a ka nduu' ra sutu ka'nu' ka kuiya jaan' na ni ka'an tiakú ra ña kuvī Jesús xa'a' kuachi sakuu' ne ñuu jaan'. 52 Te süu' xa'a' ne jaan' kuīti' kuvī a, süu' jaan' ndii kuvī tu a te nakaya a sakuu' si'e Ndiosí, ne ndo'ni tein ne yivi' iin yivi', te nduūin ña. 53 Xa'a' a jaan' na ndee kivi' jaan' ndii, ni nakata ra kuento ra ña ka'ni' ra Jesús.

54 Sakan' na Jesús ndii, ni xika tuvi' ka a tein te judío jaan'. Süu' jaan' ndii ni keta a kua'an a ñuu ña nani' Efraín, ña kandu'u' nuu' iin ñu'u' yatın mii' taxin' kaa'. Te ikan' ni ndoo a xiin' te nda'a' xa'a' a.

55 Te xa kuyatin' viko' pascua, ña xaka'nu' ne judío, sakan' na kua'a' ne yivi' ni kaa ñuu Jerusalén, te ndasandoo xiin' mii' ña nuu' Ndiosí ña kuní ka koo viko' jaan'. 56 Xika' ne yivi' nanduku' ña Jesús, te ka'an xiin' ta'an' ña nuu' ki'e yukun' ka'nu' ndii:

—¿Saa tuu ndo'? ¿Ñáa kixin ra viko', uun kuāsa'? —ni kachi ña.

57 Te sutu kuu' nuu' xiin' te fariseo ndii, ni ka'an chuun' ra ña naa' xiní yoo ka mii' yoo a ndii, na ka'an ña xiin' ra te tiin ña'a' ra.

12

So' o ni xaa a kii' ni sakaan' María xa'an xavixín' xata' xa'a' Jesús ñuu Betania

(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

¹ Iñu ta'an ka kivi' kuní te koq viko' pascua jaan', te ni xaa Jesús ñuu Betania mii' ndu'u' Lázaro, te ni xi'i, te ni sanatiaku ña'a' a. ² Te ikan' ni xava'a ne yivi' ña xaxi' iin xakuaa' xa'a' a ña tiin' ka'nu' nja Jesús. Marta nduu' ña' xika' nuu' ikan', te Lázaro nduu' iin te ndu'u' xixi' xiin' Jesús nuu' mesa. ³ Sakan' te ni ki'in María yatin' sava litro xa'an xavixín' koo' chukuu', ña nduu' mii' ndi'i' nardo, ña ndiaa ya'vi' koo' chukuu', te ni sakaan' a' xata' xa'a' Jesús, te ni sanayaa' a' a xiin' xixi' xini' a'. Te ni chitu' kanii' tixin vi'e jaan' xiko xa'an xavixín' jaan'. ⁴ Ikan' te Judas Iscariote, te nduu' tu iin te nda'a' xa'a' Jesús, te sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' ka'nu' sie ya'a, ni ka'an ndii:

⁵ —Va'a ka naa' ni ke'vi a, te kondia ya'vi' a xu'un' ña ki'in iin te yivi' naa' sachuun' ra uní ciento kivi', te xiin' xu'un' jaan' kuvi chindiee' e' ne nda'vi kuu' —ni kachi ra.

⁶ Ndisu süu' ni ka'an ra ña jaan' xa'a' a ña ndi'ni xna'a ra xa'a' ne nda'vi kuu', süu' jaan' ndii xa'a' ña te kui'na' nduu' ra. Te suvi ra nduu' te xito' tinda' xu'un', te xaá ndii xaku'na' ra xu'un' ña kié tixin ña jaan'. ⁷ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Na koq a' sakan', kuachi ndii iin chuun va'a ni xaa a' xa'a' i. Ña' ka' ndii, ni taxa'a a' xa'an xavixín' ka'a', te ni xakin a' ñu'u' nde'i i, te koq tu'va a, te ndiee a kii' kuvi i. ⁸ Sakan' ña ne nda'vi

kuu' ndii, ndee ndi'i' n̄i kivi' koḡ n̄i xiin' ndo',
te kuvi ch̄ind̄iee' ña'a' ndo' amaḡ ka kuní ndo'.
Ndisu yu'u' ndii, süu' ndee ndi'i' n̄i kivi' kaka i
tein ndo' —n̄i kachi Jesús.

*Ndatu'un' tuní sutu kuu' nuu' ña ka'ni' tu ra
Lázaro*

⁹ Kua'a' va ne judío, kij' n̄i xini n̄i kuento ña
ndu'u' Jesús ñuu Betania ndii, n̄i kixin koto ña'a'
n̄i. Te süu' Jesús kuṭi' n̄i kixin koto n̄i, süu'
jaan' ndii n̄i kun̄i tu n̄i kun̄i n̄i Lázaro, te xa
n̄i xi'i, te n̄i san̄tiaku ña'a' Jesús. ¹⁰ Sakan' na n̄i
ka'an tuní sutu kuu' nuu' ña ka'ni' tu ra Lázaro,
¹¹ sakan' ña te jaan' xaa' sakan', te kua'a' ne
judío jaan' n̄i kuxiḡ nuu' ña sania'á sutu jaan',
te ndikún n̄i Jesús.

*So'o n̄i xaa a kij' nda'ni' Jesús kua'an a ñuu
Jerusalén*

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

¹² Te n̄i kitu' tuku kivi' ndii, n̄i xini tu'un ne
yivi' kua'a' koo' chukuu', ne kuaxi v̄iko' ñuu
Jerusalén jaan', ña kuaxi tu Jesús ñuu jaan'.
¹³ Sakan' na n̄i xa'nu n̄i ñuu', te ni'i' n̄i a
kua'an nata'an' n̄i xiin' a, te ti'e' kuaa' n̄i ka'an
n̄i ndii:

—¡Na nat̄iin xto'o e' Ndiosí ña xaka'nu' ña'a'
e'! ¡Sañu'u' va a ña kuaxi kuenta a kaa', te ña
kaa' nduu' ña xa'ndia chuun' nuu' yoo', ne vi'e
Israel! —kachi n̄i.

¹⁴ Te Jesús ndii, yoso' a mburru sie, ti' n̄i tatu
a jaan', naa ka'an ña yoso' nuu' tutu Ndiosí ndii:

¹⁵ Kaka nimá ndo'ó, ne ndiee' ñuu Sión.

Koto ndo', kaa' kuaxi rey ndo',
ndu'u' a xata' iin mburru sie.

Sakan' kachi a.

¹⁶ Te nda'a' xa'a' a ndii, n̄i kundani ra ña n̄i yoo jaan' ña nuu', ndisu kii' n̄i nat̄iaku Jesús, te n̄i t̄ijn ka'nu' ña'a' Ndiosí ndii, n̄i naka'an' ra ña xa yoso' sakuu' ña jaan' xa'a' a, te nii' sakan' xna'a n̄i ndo'o a. ¹⁷ Te ne yivi', ne n̄i xini kii' n̄i kana Jesús Lázaro ndee t̄ixin yavi ndii, te n̄i nat̄iaku ra ndii, ndiee' yu'u' te ndiee' yu'u' n̄ia xa'a' ña n̄i xa a jaan'. ¹⁸ Xa'a' a jaan' na n̄i kiee kua'a' ne yivi', te n̄i kixin nata'an' n̄ia xiin' Jesús, sakan' ña n̄i xini n̄ia kuento xa'a' chuun ka'nu' ña n̄i xa a jaan'. ¹⁹ Sakan' na kuii' n̄i ka'an xiin' ta'an' te fariseo ndii:

—Koto ndo', sakuu' ne yivi' ndikún xata' te kaa', koo' a kuvi saa xachi' e' vit̄in —kachi ra.

Kuní a nakoo e' ña kuní mii' e' xa'a' ña ndikún e' ichi' Jesús

²⁰ Te n̄i ka'n̄i tu sava te griego tein ne n̄i kaa ñuu jaan' te saka'nu' ra Ndiosí kii' yoo v̄iko' jaan'. ²¹ Te n̄i kuyatin te jaan' nuu' Felipe, te Betsaida, ña kandu'u' ñu'u' Galilea. Te n̄i ka'an ra ndii:

—Tákuie, kuni ndatu'un' ndu xiin' Jesús —n̄i kachi ra.

²² Sakan' te n̄i xa'an Felipe, te n̄i ka'an ra xiin' Andrés, te uvi saa' te jaan' n̄i xa'an tax̄i kuento nuu' Jesús. ²³ Te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa kuyatin' kivi' ña t̄ijn ka'nu' Ndiosí ña nduu' tu te yivi'. ²⁴ Ña ndaku ka'an̄i xiin' ndo' ña naa' k̄i'vī jin ndikin' trigo t̄ixin ñu'u', te kuvi a ndii, nata'vi' a. Ndisu naa' kuvi a t̄ixin ñu'u' jaan' ndii, nata'vi' kua'a' a. ²⁵ Yoo ka kundani kivi' ñuu mii' ndii, kuvi n̄ia, ndisu yoo ka ch̄indiaa ya'vi'

kivi' ñuu mji' nja iin yivi' yo'o' xa'a' ña ndani ka nja yu'u ndii, natiin nja kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'. ²⁶ Yoo ka kuni kaka nuu nuu' i ndii, na kundikun nja yu'u, te ne xika' nuu' nuu' i ndii, kundiee nja mii' ndu'u' i, te tjin ka'nu' tu ña'a' yuva' i Ndiosí.

Yo'o' ka'an Jesús ndee ña kundo'o a te kuvj a

²⁷ 'Ndi'ni va nimá i vitin. ¿Ndee ña ka'an i? ¿Ñáa ka'an i ndii, "Tataa, sakakú un' yu'u nuu' ña kundo'o i vitin"? Kuvj ka'an i sakan', kuachi ndii xa xa'a' ña jaan' kuaxi i. ²⁸ Tataa, nia'a un' ña kumi' un' sakuu' ña ndiee' —ni kachi Jesús.

Sakan' te ni tiaku ka'an iin tachi' ndee ndivi' ndii:

—Xa ni nia'a i ña ndiee' ña kumi' i, te nia'a ka e —ni kachi a.

²⁹ Te ni ka'an ne yivi' kua'a', ne ita' ikan', ne ni xini so'o tachi' jaan', ña savi' ni nde'i, te sava tuku nja ni ka'an ndii:

—Iin ángele, ña yoo ndivi', ni ka'an xiin' ra —ni kachi nja.

³⁰ Sakan' te ni ka'an Jesús ndii:

—Süu' xa'a' ña va'a yu'u ni tiaku ka'an tachi' jaan', süu' jaan' ndii xa'a' ndo'ó ni tiaku a. ³¹ Xa ni xaa kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' iin yivi' yo'o', te vitin tu ndoo kui'e xachi' ña ndiva'a, ña xa'ndia chuun' iin yivi' yo'o'. ³² Te kij' ndani'i ra yu'u nuu' ñu'u' iin yivi' yo'o' ndii, saka'an i nimá sakuu' ne yivi' ña kixin nja nuu' i —ni kachi a.

³³ Te xiin' ña jaan' ni sakuni' Jesús ne jaan' saa kuvj a. ³⁴ Te ni ka'an ne yivi' jaan' xiin' a ndii:

—Xini ndu ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí ña Cristo, ña sakakú yoo ndii, ko'o a xiin' e' ndee

ndi'i' n̄i kivi', sakan' na kuii', ¿ndichun ka'án yo'ó ña kuní a ndani'í ra ña nduu' tu te yivi'? ¿Yoo nduu' ña nduu' tu te yivi' ña ka'án un' xa'a' jaan'? —n̄i kachi' n̄ia.

³⁵ Sakan' te n̄i ka'an Jesús xiin' n̄ia ndii:

—Ndee jin xa'a' kuiti' yoo i te nduu' i ñu'u nuu' ndo'. Kaka ndo' vitin ña yoo i te sayi'é i nuu' ndo', te sakan' kanando ña jin yavi' ndo'ó. Sakan' ña ne xika' n̄iaa' ndii, xini' n̄ia mii' kua'an n̄ia. ³⁶ Vitiñ ña yoo i te sayi'é i nuu' ndo' ndii, kandixa' ndo' yu'u, te kunduu' ndo' kuenta ne yi'é ñu'u jaan' nuu' —n̄i kachi' a.

Kii' ndi'í n̄i ka'an Jesús ña jaan' ndii, kua'an a te n̄i tisi'e a nuu' ne jaan'.

N̄i kuní ne yivi' ini n̄ia kuní n̄ia Jesús

³⁷ Tee' ndee kua'a' va chuun ka'nu' n̄i xaa Jesús nuu' n̄ia ndii, n̄i ini n̄ia kuní ña'a' n̄ia. ³⁸ Sakan' n̄i xka'ndia a, te n̄i xinu' ña n̄i ka'an Isaías, te n̄i ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' kii' n̄i ka'án ra ndii:

Tákui'e, ndee jin ne yivi' n̄i kandixa' ña n̄i sania'á ndu.

Te sakan' tu ndee jin köo' n̄i natiin' ña n̄i nia'a un' xiin' ña ndiee' un' nuu' n̄ia.

N̄i kachi' ra.

³⁹ Sakan' na kuii' n̄i kuví kandixa' n̄ia a, xa'a' a jaan' na n̄i ka'an tu Isaías ndii:

⁴⁰ N̄i ndasi a nduchi' nuu' n̄ia,

te n̄i xaxii tu a nimá n̄ia,

koto ka kuní n̄ia xiin' nduchi' nuu' n̄ia,

te kundani n̄ia xiin' nimá n̄ia,

te nandiko' n̄ia nuu' i, te sanda'a ña'a' i.

41 Nĭ ka'an Isaías ña jaan' kij' nĭ xini ra ña ndiee' koo' chukuu' ña kumi' Jesús, te nĭ ka'an ra xa'a' a. 42 Ndee saa ka nĭ ndii, kua'a' va te xa'ndia chuun' nĭ inĭ xini ña'a'. Ndisu nĭ ndiee' yu'u' ra xa'a' a, sakan' ña yi'vi ra ña tava' xachi' ña'a' te fariseo vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan'. 43 Sakan' ña nĭ xtani ka ra ña ndoo va'a ra nuu' ne yivi' te sakan' ña ndoo va'a ra nuu' Ndiosí.

Yo'o' ka'an Jesús ña kuaxi a te sakakú yoo'

44 Te nĭ ka'an ti'e' Jesús nuu' ne yivi' jaan' ndii:

—Yoo ka inĭ xini yu'u ndii, süu' inĭ nĭa xini nĭa yu'u kuiti', süu' jaan' ndii inĭ tu nĭa xini nĭa ña nĭ tianu' yu'u ĩin yivi' yo'o'. 45 Te sakan' tu yoo ka xini yu'u ndii, xini tu nĭa ña nĭ tianu' yu'u ĩin yivi' yo'o'. 46 Yu'u nduu' ñu'u ña sayi'é nuu' ne yivi', te nĭ xaa ĩ ĩin yivi' yo'o'. Te yoo ka inĭ xini yu'u ndii, ndoo nĭaa' xachi' nimá nĭa. 47 Naa' yoo ka xini so'o ña ka'an ĩ, te säxinú nĭa a ndii, süu' yu'u nduu' ña katun' ña'a', sakan' ña nĭ xaa ĩ te katun' ĩ ne yivi' ĩin yivi', süu' jaan' ndii nĭ xaa ĩ te sakakú ña'a' ĩ. 48 Yoo ka saxio' yu'u, te küni natĭin nĭa ña ka'an ĩ ndii, xa yoo ĩin ña katun' ña'a'. Tu'un ña nĭ ka'an ĩ jaan' nduu' ña katun' ña'a' kivi' so'o' ndi'i'. 49 Sakan' ña süu' ña ka'an' mĭi' ĩ nduu' ña nĭ ka'an ĩ jaan'. Süu' jaan' ndii yuva' e' Ndiosí, ña nĭ ti'vi' yu'u ĩin yivi' yo'o', nduu' ña nĭ ka'an chuun' xiin' ĩ ndee ña ka'an ĩ, te saa ka'an e. 50 Te xini ĩ ña ña nĭ ka'an chuun' a xiin' ĩ ndii, taxi' a kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', sakan' na kuii' ka'an ĩ saa ni' nĭ ka'an yuva' e' xiin' ĩ kuiti' —nĭ kachi a.

13

Sō'ō nī xaa a kii' nī natia Jesús xa'a' tē nda'a' xa'a' a

¹ Kij' kuní ka koo viko' Pascua ndii, xa xini Jesús ña xa kuyatin' kivi' ña naqoo a iin yivi' yo'o', tē nu'u a nuu' yuva' e' Ndiosí. Tē nī kundani ya'a a ne nduu' kuenta a iin yivi' yo'o', tē iin sakan' kundani ña'a' a ndee so'o' ndi'i.

² Kij' ndiee' ra xixi' ra ndii, xa nī saka'án ña ndiva'a nimá Judas Iscariote, si'e Simón, ña sanakua'a ra Jesús nda'a' tē kuu' ka'nu'. ³ Tē xa xini Jesús ña xa nī sakuiso' chuun' ña'a' yuva' e' Ndiosí nuu' sakuu' ña yoo', tē xini tu a ña nuu' Ndiosí nī kīee a, tē nī xaa a iin yivi', tē nuu' ña jaan' tu ku'un nu'u a. ⁴ Sakan' tē nī ndondichi a, tē nī xta'ni' a toto ndisuku' a, tē nī satiin a iin pein tixin toko' a, ⁵ sakan' tē nī taan' a tikui tixin iin xiko'o', tē nī xa'a' a natia' a xa'a' tē nda'a' xa'a' a, tē nī sanayaa' a xa'a' ra xiin' pein tixin ña nī satiin a toko' a jaan'. ⁶ Kij' nī tondia a mii' ndu'u' Simón Pedro ndii, nī ka'an ra xiin' a ndii:
—Táku'e, ¿ndichun na natia yo'ó xa'a' yu'u?
—nī kachi ra.

⁷ Tē nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña xaa' i yo'o' ndii, kundani yo'ó a vitin, ndisu kundani un' un kii' ya'a —nī kachi a.

⁸ Tē nī ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Kōo' kivi' kuin yu'u ña natia yo'ó xa'a' i —nī kachi ra.

Tē nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' natia i xa'a' un' ndii, süu' kuenta ka i kunduu un' —nī kachi a.

⁹ Sakan' tē nī ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tákuie, süü' xa'a' kuṭi' i naṭia un', süü' jaan' ndii, naṭia tu un' nda'a' i xiin' xini' i —ni kachi ra.

¹⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ne xa ni chichi ndii, ndee xa'a' kuṭi' nia kuni a ndoo, sakan' ña xa ni ndoo kanii' nia, te ndo'ó ndii, xa yoo ndoo ndo', ndisu süü' sakuu' ndo' —ni kachi a.

¹¹ Xa xini' Jesús yoo sanakua'a ña'a' nda'a' te kuni ka'ni' ña'a', sakan' na kuii' ni ka'an a ndii: "Süü' sakuu' ndo'ó nduu' te ndoo", ni kachi a.

¹² Te kii' ndi' i ni naṭia a xa'a' ra, te ni nakui'nu a toto ndisuku' a jaan', te ni xikundu'u' tukuu a mii' iin' mesa, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ñáá kundan' ndo' ndee ña kuni kachi ña ni xaṭa i xiin' ndo' viṭin? ¹³ Ka'an ndo'ó ña maestro ndo' nduu' i, te ka'an tu ndo' ña xto'ó ndo' nduu' i, te va'a yoo a ka'an ndo' sakan' ña suvi xna'a nduu' i. ¹⁴ Sakan' na kuii' naa' yu'u, ña nduu' xto'ó ndo' te nduu' tu i maestro ndo', te ni naṭia i xa'a' ndo' ndii, kuni a ña naṭia tu ndo'ó xa'a' i'in ta'an' ndo'. ¹⁵ Ni xaṭa i sakan' xiin' ndo', te saṭa tu ndo'ó saṭa nii' ni xaṭa yu'u xiin' ndo' viṭin.

¹⁶ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, jin te xika' nuu' ndii, süü' te ka'nu' ka nduu' ra te sakan' xto'ó ra, te ni ndee süü' te ka'nu' ka nduu' tu te sakuni' tu'un te sakan' te ni tjanu' ña'a'. ¹⁷ Naa' kundan' ndo' ña ka'an i xiin' ndo', te saṭa ndo' a ndii, sañu'u' va Ndiosí ndo'ó.

¹⁸ 'Süü' xa'a' sakuu' ndo'ó ka'an i, sakan' ña xini' yu'u yoo ni nakaxin i kunduu kuenta i. Ndisu kuni a ña xinu ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Te xixi' inga' xiin' i ni nandu'u te ndasi' yu'u", kachi a. ¹⁹ Ka'an i ña kaa' xiin'

ndo' ndee vitin ña kuní ka koó a, sakan' te kij' koó a ndii, kaxixa' ndo' ña yu'u nduu' i. ²⁰ Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ña yoo ka natiin' ne ti'vi' i ndii, yu'u natiin' ña. Te yoo ka natiin' yu'u ndii, natiin' tu ña ña ni ti'vi' yu'u iin yivi' yo'o' —kachi Jesús.

Yo'o' ka'án Jesús ña Judas nduu' te sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' nuu'

(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

²¹ Kij' ndi'i ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, ni ndi'ni nimá a, te ni ka'an a ndii:

—Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ña iin ndo'ó sanakua'a yu'u nda'a' te kuu' nuu' —ni kachi a.

²² Sakan' te ni xa'a' xto'ni' nuu' ta'an' te nda'a' xa'a' a jaan' ña xini' ra yoo xa'a' ni ka'an a. ²³ Te iin te jaan', te ndani ka a ndii, ndu'u' ra xjin' a. ²⁴ Sakan' te ni nia'a' nda'a' Simón Pedro nuu' te jaan' ña ndatu'un' ra Jesús yoo' xa'a' ka'án a. ²⁵ Te ni kuyatin ka te jaan' nuu' Jesús, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Táku'e, yoo nduu' ra? —ni kachi ra.

²⁶ Te ni nakuiin Jesús nuu' ra ndii:

—Sachii' i iin ta'vi' xita' va'a tixin ko'o', te te taxí i ña jaan' nda'a' nduu' te jaan' —ni kachi a.

Sakan' te ni sachii' a iin ta'vi' xita' va'a tixin ko'o', te ni taxí ña'a' a nda'a' Judas, si'e Simón Iscariote. ²⁷ Kij' ndi'i so'o' ni xixi' ra xita' va'a jaan', te ni sko'nu' ña ndiva'a nimá ra. Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña xito' un' saa un' ndii, numi' te saa un' un —ni kachi a.

²⁸ Ndisu ndee iin te ndiee' xixi' xiin' a ni kundani ndichun ni ka'an a sakan' xiin' ra. ²⁹ Te

xa'a' a ña te xito' xu'un' nduu' te jaan' ndii, ni xanini sava te nda'a' xa'a' a jaan' ña ni ka'an Jesús sakan' xiin' ra, te ku'un sata' ra ña kuni xa'a' viko', uun ña ku'un taxi ra xu'un' nda'a' ne nda'vi kuu'. ³⁰ Te kij' ndi'j ni xixi Judas xita' va'a jaan' ndii, ni keta ra kua'an ra. Te xa ñuu nduu' a kij' sakan'.

Yo'o' taxi' Jesús iin tu'un ndei' xaa'

³¹ Kij' ni keta ra kua'an ra, te ni ka'an Jesús ndii:

—Viñin tiin' ka'nu' Ndiosí yu'u, ña nduu' tu te yivi', te natiin' tu Ndiosí ña tiin' ka'nu' xa'a' i. ³² Te xa'a' a ña natiin' Ndiosí ña tiin' ka'nu' xa'a' i ndii, na'a' ka te tijn ka'nu' tu a yu'u. ³³ Te kua'a mii' i, ndee iin xa'a' sie kuñi' yoo ka i xiin' ndo'. Nanduku' ndo' yu'u, te naa ni ka'an i xiin' ne judío, sakan' tu ka'an i xiin' ndo'ó viñin ña mii' ku'un yu'u jaan' ndii, küvi ku'un tu ndo'ó ikan'. ³⁴ Taxi' i iin tu'un ndei' xaa' yo'o' nuu' ndo' ña kundani ta'an' ndo'. Kuni a kundani ta'an' ndo' ndee naa kundani yu'u ndo'ó. ³⁵ Naa ndani ta'an' ndo' ndii, xiin' ña jaan' kundani sakuu' ne yivi' ña te nda'a' xa'a' i nduu' ndo' —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Pedro ña yoo' tu'va ra te taxi ra ndee kivi' ñuu ra xa'a' Jesús

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

³⁶ Te ni ka'an Simón Pedro xiin' a ndii:

—¿Mii' kua'an un', tákui'e? —ni kachi ra.

Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Mii' kua'an i ndii, küvi kundikun un' yu'u viñin, ndisu küvi kundikun un' yu'u nuu' ku'un e' —ni kachi a.

³⁷ Te n̄i ka'an Pedro xiin' a ndii:

—¿Ndichun na k̄uvi ku'un i xiin' un' v̄it̄in, tákui'e? Xa yoo tu'va i te tax̄i i ndee kivi' ñuu i xa'a' un' —n̄i kach̄i ra.

³⁸ Te n̄i ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ndixa xna'a ndii, xa yoo tu'va un' te tax̄i un' ndee kivi' ñuu un' xa'a' i uun? Ña ndaku ka'an i xiin' un' ña k̄i' kuni ka kana nduchié ndii, xa un̄i ichi' n̄i ka'an un' ña xini un' yu'u.

14

Jesús nduu' ichi' ña kua'an nda'a' Ndiosí

¹ 'K̄undi'n̄i ka nimá ndo', in̄i ndo' kun̄i ndo' Ndiosí, te in̄i tu' ndo' kun̄i ndo' yu'u. ² V̄i'e yuva' i ndii, yoo kua'a' mii' k̄uvi kund̄iee ndo'. Naa' süu' sakan' nduu' a ndii, ka'an i xiin' ndo' xa'a' a. Sakan' na kuii' na ku'un i te sava'a i mii' kund̄iee ndo'. ³ Te k̄i' ndi' i ku'un i, te sava'a i mii' kund̄iee ndo' ndii, k̄ix̄in tuk̄u' i, te naka i ndo'ó, te ku'un ndo' xiin' i, te kund̄iee ndo' xiin' i mii' kundu'u' i. ⁴ Te xa xini ndo' ichi' mii' ku'un i —kachi Jesús.

⁵ Ikan' te n̄i ka'an Tomás xiin' a ndii:

—Tákuie, xini ndu mii' ku'un un'. Sakan' na kuii', ¿sāa k̄uvi kund̄ani ndu mii' kua'an ichi' ña ku'un un'? —n̄i kach̄i ra.

⁶ Te n̄i ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Yu'u nduu' ichi', te yu'u tu' nduu' ña ndixa, te yu'u tu' nduu' ña taxi' kivi' ñuu ña k̄o' kivi' ndi'i. Te ndee jin̄ ne yivi' k̄uvi naxaa nuu' yuva' e' Ndiosí naa' x̄ā n̄i nda'a' i. ⁷ Naa' n̄i nakun̄i kaxi' ndo' yu'u ndii, nakun̄i tu' ndo' yuva' i Ndiosí. Te ndee v̄it̄in ndii, xa n̄i nakun̄i ña'a'

ndo', te xa ni xini nduchi' nuu' ña'a' ndo' —kachi a.

⁸ Te ni ka'an Felipe xiin' a ndii:

—Tákui'e, nia'a un' ndu yuva' jaan', te xava'a sakan' kujti' nuu' ndu —ni kachi ra.

⁹ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Xa saa' va yoo i xiin' ndo', te ¿ndichun na xini un' yu'u, Felipe? Yoo ka xini yu'u ndii, xa ni xini tu ña yuva' e' Ndiosí. Sakan' na kuii', ¿ndichun xikan un' nuu' i ña nia'a i yuva' e' nuu' ndo'? ¹⁰ ¿Ñáá kändixa' un' ña yoo' yuva' e' Ndiosí xiin' i, te yoo tu yu'u xiin' a? Tu'un ña ka'an i xiin' ndo' ndii, süu' ña ka'an' mji' i te ka'an e, süu' jaan' ndii yuva' e' Ndiosí, ña yoo xiin' i, nduu' ña xaa' ña ka'nu' xiin' nda'a' yu'u.

¹¹ Kändixa' ndo' ña yoo i xiin' yuva' e' Ndiosí, te yoo tu ña jaan' xiin' i. Naa' köo' tukü ndii, kändixa' ndo' a xa'a' ña ka'nu' ña ni xini ndo' xaa' i. ¹² Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña yoo ka ini xini yu'u ndii, saa tu ne jaan' ña ka'nu' ña xaa' i. Te ka'nu' ka ña saa ne jaan' te sakan' ña xaa' i, sakan' ña nuu' yuva' e' Ndiosí nu'u i. ¹³ Te ndee ka ña kakan ndo' nuu' yuva' e' Ndiosí xiin' ña ndiee' i ndii, saa i ña jaan', te xiin' ña jaan' tijn ka'nu' ne yivi' yuva' e' Ndiosí xa'a' yu'u, ña nduu' si'e a. ¹⁴ Naa' kakan ndo' ndee ka ña'a nuu' Ndiosí xiin' ña ndiee' i ndii, saa i ña jaan'.

Yo'o' ka'an Jesús ña ti'vi' a Espíritu Santo iin yivi'

¹⁵ 'Naa' ndani ndo' yu'u ndii, saxinú ndo' ña ka'an chuun' i xiin' ndo'. ¹⁶ Te kakan yu'u nuu' yuva' e' Ndiosí, te ti'vi' a inga ña chindiee' ndo'ó,

te koꝝ a xiin' ndo' ndee ndi'i' n̄i kivi'. ¹⁷ Te ña jaan' nduu' Espiritu Santo, ña nia'á sakuu' ña ndixa xa'a' Ndiosí. Te ne yivi', ne nduu' kuenta iin yivi' yo'o' ndii, küvi nat̄iin n̄ia a sakan' ña küvi kuni ña'a' n̄ia, te n̄i ndee xini tu ña'a' n̄ia. Ndisu ndo'ó ndii, xini ña'a' ndo' sakan' ña yoo a xiin' ndo', te koꝝ a nimá ndo'. ¹⁸ Nākoꝝ nda'vi xachi' i ndo'ó, sakan' ña nand̄iko' tukuu' i, te koꝝ i xiin' ndo'. ¹⁹ Ndee iin xa'a' sie kuṭi', te kuni ka ne yivi', ne nduu' kuenta iin yivi', yu'u. Ndisu ndo'ó ndii, kuni ndo' yu'u, te xa'a' a ña tiaku i ndii, kuṭiak̄u tu ndo'ó. ²⁰ Te kivi' jaan' ndii, kuni ndo'ó ña yoo' yu'u xiin' yuva' i Ndiosí, te ndo'ó yoo' xiin' yu'u, te yu'u yoo' xiin' ndo'ó. ²¹ Yoo ka natiin' ña ka'án chuun' i, te saxinú n̄ia a ndii, ne jaan' nduu' ne nia'á ña ndani n̄ia yu'u. Te yoo ka ndani yu'u ndii, ndani ña'a' yuva' i Ndiosí, te ndani tu ña'a' yu'u, te nia'a' xiin' m̄ii' i nuu' n̄ia —n̄i kachi' a.

²² Te n̄i ndatu'un' ña'a' Judas, ndisu süu' Judas Iscariote nduu' te jaan', ka'án ra ndii:

—Tákui'e, ¿ndichun na nuu' ndu'u kuṭi' nia'a' xiin' m̄ii' un', te n̄ia'a' xiin' m̄ii' un' nuu' ne nduu' kuenta iin yivi'? —n̄i kachi' ra.

²³ Te n̄i nakujin Jesús ndii:

—Naa' yoo ka kundani yu'u ndii, saxinú n̄ia ña ka'án i, te kundani ña'a' yuva' i, te kixin ndu, te koꝝ ndu xiin' n̄ia. ²⁴ Te yoo ka kuni kundani yu'u ndii, saxinú n̄ia ña ka'án i. Te tu'un ña xini so'o ndo' ka'án i ndii, süu' tu'un m̄ii' i nduu' a, süu' jaan' ndii tu'un yuva' i, ña n̄i t̄ianu' yu'u iin yivi' yo'o', nduu' a. ²⁵ Ka'án i sakuu' ña jaan' vitin ña yoo ka i xiin' ndo'. ²⁶ Ndisu t̄i'vi' yuva' e' Ndiosí

ñā chindīee' ndo'ó, ñā nduu' Espíritu Santo, ñā kixin kuenta i, te ñā jaan' sania'á ndo'ó sakuu' ñā'a, te sanaka'an' tu a ndo'ó sakuu' ñā ni ka'an i xiin' ndo'.

²⁷ 'Taxi' i ñā manī' koō nimá ndo', te ñā manī' yoo nimá mīi' i nduu' ñā jaan'. Te ñā nduu' kuenta iin yivi' yo'o' ndii, küvi taxi a ñā manī' naa ñā taxi' i jaan'. Kündi'ni nimá ndo', te ni ndee küyi'vi tu ndo'. ²⁸ Xa ni xini so'o ndo' ni ka'an i xiin' ndo' ñā nu'u i, te kixin i tukuu' i mii' yoo ndo' yo'o'. Naa' ndixa xna'a ndani ndo' yu'u ndii, nakuatia' nimá ndo' ñā kua'an i nuu' yuva' e' Ndiosí, sakan' ñā ka'nu' ka ñā nduu' ñā jaan' te sakan' yu'u. ²⁹ Ka'an i ñā jaan' xiin' ndo' vitin ñā kuni ka koō a, sakan' te ki' koō a ndii, kandixa' ndo' a. ³⁰ Ka'an kua'a' ka i xiin' ndo', sakan' ñā xa kuaxi ñā ndiva'a, ñā kumi' ndīee' iin yivi' yo'o', tee' ndee köo' ndīee' kumi' ñā jaan' nuu' yu'u. ³¹ Ndisu xaa' i saa nii' ni ka'an chuun' Ndiosí, yuva' i, xiin' i, te kuni ne yivi' iin yivi' ñā ndani i yuva' i. Ndondichi ndo', te ku'un kiee e' yo'o', te ku'un e'.

15

Yo'o' ka'an Jesús ñā mīi' a nduu' ndee naa yo'o' uva xna'a

¹ 'Yu'u nduu' yo'o' uva xna'a, te yuva' i nduu' ñā xito' ñā'a' a. ² Te sakuu' nda'a' i mii' köo' nduu' kuun' ndii, xa'ndia ñā'a' a. Te sakuu' nda'a' i mii' kuun' nduu' ndii, xaña'ma ñā'a' a te kün ka a. ³ Ndo'ó ndii, xa ni ndundoō nimá ndo' ni xaa' tu'un ñā xa ni ka'an i xiin' ndo'. ⁴ Koō naa yoo inga' ndo' xiin' i, te koō naa yoo inga'

tū yu'u xiin' ndo'. Sakan' tū iin nda'a' yo'o' uva ndii, kōo' uva kuun' nda'a' a naa' yōo inga' a xiin' yo'o' a. Te sakan' tū ndo'ó, naa' yōo inga' ndo' xiin' i ndii, küvī kunduu ndo' te va'a nda'a' nuu' ichi' Ndiosí.

⁵ Yu'u nduu' yo'o' uva, te ndo'ó nduu' nda'a' a. Yoo ka yoo inga' xiin' i, te yoo inga' tū yu'u xiin' nīa ndii, kunduu nīa ne va'a va nda'a' nuu' ichi' Ndiosí, sakan' ña naa' yōo inga' ndo' xiin' i ndii, kōo' xachi' ña va'a kuvī saa ndo'. ⁶ Yoo ka yōo naa yoo inga' xiin' i ndii, kuitīa nīa ndee naa xitía nda'a' yo'o' uva, te ichi a. Sakan' te nakaya ne yivi' a, te ko'ni nīa a nuu' ñu'u, te kōko a.

⁷ Naa' yoo inga' ndo' xiin' i, te tiin' kutu' tū ndo' tū'un ña sanía'á i ndo'ó ndii, taxī Ndiosí ndee ka ña kuni kakan ndo' nuu' a. ⁸ Kii' nduu' ndo' ne va'a va nda'a' nuu' ichi' Ndiosí ndii, nía'á ndo' ña nduu' xna'a ndo' te nda'a' xa'a' i, te xiin' ña jaan' natīin yuva' e' ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi'. ⁹ Saa nii' ndanī Ndiosí yu'u ndii, nii' sakan' ndanī tū yu'u ndo'ó. Tiin kixin' ndo' ña ndanī yu'u ndo'ó jaan'. ¹⁰ Naa' saxinú ndo' ña ka'an chuun' i ndii, tīin kixin' ndo' ña ndanī i ndo'ó, saa nii' saxinú yu'u ña ka'an chuun' yuva' i, te tiin' kixin' i ña ndanī a yu'u.

¹¹ Ña jaan' ka'an i xiin' ndo', te kuatia' nimá ndo' saa nii' kuatia' nimá yu'u, te sakan' xinū ña kuatia' nimá ndo'.

¹² Ña yo'o' nduu' ña ka'an chuun' i xiin' ndo', ña kundani naa kundani ta'an' ndo' saa nii' kundani yu'u ndo'ó. ¹³ Kōo' ndee iin ne kundani ya'a ka ne xiní ta'an' xiin' nīa te sakan' ne taxī kivi' ñuu xa'a' ne xiní ta'an' xiin' nīa. ¹⁴ Ndo'ó

nduu' te xini ta'an' xiin' i naa' xaa' ndo' ña ka'an
 chuun' i xiin' ndo'. ¹⁵ Ka'an ka i ña te xika' nuu'
 nuu' i nduu' ndo', sakan' ña iin te xika' nuu' ndii,
 xini ra ndee ña xaa' xto'o ra. Te vitin ka'an i ña
 te xini ta'an' xiin' i nduu' ndo', sakan' ña sakuu'
 ña ni ka'an yuva' i xiin' i ndii, ni ka'an i e xiin'
 ndo'. ¹⁶ Ni nakaxin ndo'o yu'u, süu' jaan' ndii
 yu'u ni nakaxin ndo'o, te ku'un ndo' te kunduu
 ndo' te va'a va nda'a' nuu' ichi' Ndiosí, sakan'
 te kunduu naa nduu' ndo' te va'a va nda'a' nuu'
 ichi' a. Te ndee ka ña kakan ndo' nuu' yuva'
 e' xiin' ña ndjee' i ndii, taxi ña'a' a nda'a' ndo'.
¹⁷ Ña yo'o' ka'an chuun' i xiin' ndo' ña kundani
 naa kundani ta'an' i'in ndo'.

*Yo'o' ka'an Jesús ña kundasi' ne yivi' iin yivi',
 ne ndikun ichi' a*

¹⁸ 'Kii' ndasi' ne nduu' kuenta iin yivi' yo'o'
 ndo'o ndii, naka'an' ndo' ña xi'na ka yu'u ni
 kundasi' nja. ¹⁹ Naa' sakan' te kuenta iin yivi'
 yo'o' nduu' ndo' ndii, kundani ne yivi' kuenta
 iin yivi' yo'o' ndo'o, ndisu süu' kuenta iin yivi'
 yo'o' ka nduu' ndo', sakan' ña ni nakaxin i ndo'o
 tein ne jaan' te kunduu ndo' kuenta i, sakan' na
 kuii' ndasi' nja ndo'o. ²⁰ Naka'an' ndo' ña xa ni
 ka'an i xiin' ndo' ña iin te xika' nuu' ndii, süu' te
 ka'nu' ka nduu' ra te sakan' xto'o ra. Sakan' na
 kuii' naa' ni sando'o' ne jaan' yu'u ndii, sando'o'
 tu nja ndo'o. Te naa' ni saxinu nja ña ni sania'a
 i ndii, saxinu tu nja ña sania'a ndo'o. ²¹ Sakuu'
 nuu' ña jaan' saa nja xiin' ndo' xa'a' a ña nduu'
 ndo' kuenta i, sakan' ña xini nja ña ni tianu' yu'u
 iin yivi' yo'o'.

22 'Naa' n̄i k̄ixin̄ i te ka'an̄ i xiin' n̄iā ndii, k̄ōo' kuach̄i n̄iā. Ndisu v̄it̄in̄ ña n̄i k̄ixin̄ i, te n̄i ka'an̄ i xiin' n̄iā ndii, k̄ōo' a n̄i' i' n̄iā ka'an̄ n̄iā xa'a' kuach̄i n̄iā. 23 Yoo ka ndasi' yu'u ndii, ndasi' tu n̄iā yuva' i. 24 Naa' n̄i xaa' i ña ka'nu' tejin̄ n̄iā, ña k̄ōo' kivi' n̄i xaa ndee jin̄ ne yivi' ndii, k̄ōo' kuach̄i n̄iā. Ndisu v̄it̄in̄ ndii, tee' ndee xa n̄i xini n̄iā ña ka'nu' ña n̄i xaa i ndii, kusaa' ndasi' n̄iā yu'u, te ndasi' tu n̄iā yuva' i. 25 Ndisu n̄i xka'ndiā ña jaan' te xinu ña yoso' nuu' tu'un̄ ndei' Ndiosí mii' ka'án a ndii: "K̄ōo' ndee jin̄ xa'a', te n̄i kundasi' n̄iā yu'u", kachi a.

26 'Ndisu k̄ixin̄ ña ch̄ind̄iee' ndo'ó, ña t̄i'vi' i kuenta yuva' i. Te ña jaan' nduu' Esp̄iritu Santo, ña san̄ia'á sakuu' ña ndixa. Te kuaxi ña jaan' nuu' yuva' e', te ndiee yu'u' a xa'a' i. 27 Te ndiee yu'u' tu ndo'ó xa'a' i, sakan' ña xa yoo ndo' xiin' i ndee ña nuu'.

16

1 'N̄i ka'an̄ i sakuu' ña jaan' xiin' ndo', te n̄akoo ndo' ña in̄i ndo' xini ndo' yu'u. 2 Tava' ra ndo'ó vi'e mii' nakayá ne ñuu e', te ndee xaa' tu kivi' ña yoo ka ka'n̄i' ndo'ó ndii, kan̄in̄i n̄iā ña ña jaan' kuní Ndiosí saa n̄iā. 3 Saa ra sakan' xa'a' a ña xini ra yuva' e' Ndiosí, te n̄i ndee xini tu ra yu'u. 4 Ka'án i ña jaan' xiin' ndo', te kii' xaa kivi' ña koo a ndii, n̄aka'an' ndo' ña xa n̄i ka'an̄ i xiin' ndo' xa'a' a.

Yo'o' ka'án Jesús xa'a' chuun̄ ña saa Esp̄iritu Santo

'N̄i ka'an̄ i ña jaan' xiin' ndo' ndee ña nuu', sakan' ña yoo i xiin' ndo'. 5 Ndisu v̄it̄in̄ kua'an̄

nu'u i nuu' ña ni tjanu' yu'u iin yivi' yo'o', te ndee iin ndo'ó ndātu'ún' yu'u: "¿Mii' kua'an un?" 6 Süu' jaan' ndii ni kusuchi' va ini ndo' xa'a' ña ni ka'an i ña jaan' xiin' ndo'. 7 Ndisu ña ndixa ka'an i xiin' ndo' ndii, va'a ka nduu' a nuu' ndo'ó ña nu'u i, sakan' ña naa' nü'u i ndii, kixin ña chindiee' ndo'ó, ndisu naa' nu'u i ndii, ti'vi' ña'a' i, te koq a xiin' ndo'. 8 Te kii' kixin ña jaan' ndii, sakuni' a ne yivi' iin yivi' ña ne ndiso' kuachi nduu' nja nuu' Ndiosí, te sakuni' tu ña'a' a ña xachuun' ndaku yu'u, te sakuni' tu ña'a' a ña sana'má ndaku Ndiosí. 9 Sakan' ña sakuni' a ne yivi' ña ne ndiso' kuachi nduu' nja xa'a' a ña ni ini nja kuni nja yu'u. 10 Te sakuni' tu ña'a' a ña xachuun' ndaku i, sakan' ña nu'u i nuu' yuva' e', te küni ka ndo' yu'u. 11 Te sakan' tu sakuni' ña'a' a ña sana'má ndaku Ndiosí, sakan' ña xa ni katun' a ña ndiva'a, ña kumi' ndiee' iin yivi' yo'o'.

12 'Yoo kua'a' ka ña kuni ka'an i xiin' ndo'. Ndisu küvi kundani ndo' sakuu' a vitin. 13 Te kii' kixin Espíritu Santo, ña sania'á sakuu' ña ndixa ndii, ña jaan' sania'á ndo'ó sakuu' ña ndixa, sakan' ña ka'an a ña ka'an mii' a, süu' jaan' ndii ka'an a sakuu' ña ni xini so'q a ka'an yuva' e' Ndiosí kuiti', te sakuni' a ndo'ó ña koq. 14 Te tijn ka'nu' ña jaan' yu'u, sakan' ña natijn a ña ka'an i, te ka'an a ña jaan' xiin' ndo'. 15 Sakuu' ña kumi' yuva' e' ndii, ña'a' tu yu'u nduu' a, sakan' na ni ka'an i ña natijn Espíritu Santo jaan' ña ka'an i, te ka'an a ña jaan' xiin' ndo'.

Yo'o' ka'an Jesús ña iin xa'a' kuiti' kusuchi' ini te nda'a' xa'a' a

16 'Ndee jin xa'a' sie kuṭi', te kūni ka ndo' yu'u, te sie ya'a te tuku ni kūni ndo' yu'u, sakan' ña nuu' yuva' e' Ndiosí kua'an nu'u i —ni kachi Jesús.

17 Sakan' te ni ka'an xiin' ta'an' sava te nda'a' xa'a' a ndii:

—¿Ndichun tu ka'an a ndii: "Ndee jin xa'a' sie kuṭi', te kūni ka ndo' yu'u, te sie ya'a te tuku ni kūni ndo' yu'u"? Te, ¿ndichun tu ka'an a ndii: "Sakan' ña nuu' yuva' e' Ndiosí kua'an nu'u i", kachi a? —ni kachi ra.

18 Te ni ka'an tu ra ndii:

—¿Ndichun tu ka'an a ndii: "Ndee jin xa'a' sie kuṭi'", kachi a? Kündani e' ndichun ka'an a sakan' —ni kachi ra.

19 Ni xini Jesús ña kuni ndatu'un' ña'a' ra xa'a' ña jaan', sakan' na ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ndichun ndatu'un' ta'an' ndo' xa'a' ña ni ka'an i ndii: "Ndee jin xa'a' sie kuṭi', te kūni ka ndo' yu'u, te sie ya'a te tuku ni kūni ndo' yu'u"?

20 Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, kuaku ndo', te tana ndii va' ndo'. Ndisu ne yivi' kuenta jin yivi' ndii, va'a va' kuni ni, te ndo'ó ndii, kusuchi' va' ini ndo'. Ndisu ña suchi' ini ndo' jaan' ndii, nandu a ña va'a kuni ndo'. 21 Kundo'o ndo' ndee naa ndo'o' jin ña'a' kij' xa' kuyatin' kui ka si'e a', sakan' ña xa' ni xa' kivi' ña ka a, ndisu kij' ndi' tuvj' si'e a' jaan' ndii, nandosoj' a' ña ni ndo'o' a', sakan' ña va'a va' kuni a' xa'a' a' ña ni sakaku' a' jin tiaa jin yivi' yo'o'. 22 Naa sakan' suchi' ini ndo' vitin', ndisu kij' nandiko' i, te kuni i ndo'ó ndii, va'a va' kuni nimá ndo'. Te ndee jin ne yivi' kuvi' sandoñu'u' ña va'a kuni ndo' jaan'. 23 Kivi' jaan' ndii, ndatu'un' ka ndo'

yu'u xa'a' ndee iin ña'a. Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ndee ka ña kakan ndo' nuu' yuva' e' Ndiosí xiin' ña ndiee' i ndii, taxí ña'a' a nda'a' ndo'. ²⁴ Ndee vitin ndii, tia'an kakan ndo' ndee iin ña'a' xiin' ña ndiee' i nuu' Ndiosí. Kakan te kakan ndo' nuu' Ndiosí, te taxí a ña jaan' nda'a' ndo', te xinu ña va'a kuni ndo'.

Yo'o' ka'an Jesús ña nuu' yuva' e' Ndiosí ni kixin a

²⁵ Sakuu' ña ni ka'an i xiin' ndo' jaan' ndii, ni ka'an e xiin' ña ka'an ndiaa, ndisu xa kuyatin' kivi' ña ka'an ka i ña ka'an ndiaa xiin' ndo', süu' jaan' ndii ka'an ndi'i i xiin' ndo' xa'a' yuva' e'.

²⁶ Kivi' jaan' ndii, kakan ndo' ndee ka ña'a' nuu' yuva' e' Ndiosí xiin' ña ndiee' i. Sakan' na ka'an i xiin' ndo' ña kuni ka a ña kakan yu'u nuu' a xa'a' ndo', ²⁷ sakan' ña xa mii' a jaan' ndani ndo'ó xa'a' a ña ndani ndo' yu'u, te kandixa' ndo' ña nuu' a ni kiee i. ²⁸ Nu'u' yuva' e' Ndiosí ni kiee i, te ni xa a i iin yivi' yo'o'. Te vitin nakoo' i iin yivi' yo'o', te nu'u' i nuu' a —ni kachi Jesús.

²⁹ Sakan' te ni ka'an te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Vitin ndii, ka'an ndi'i va un' xa'a' Ndiosí, te ka'an ka un' xiin' ña ka'an ndiaa. ³⁰ Vitin kundani ndu ña xini un' sakuu' ña'a, sakan' na kuni a ndatu'un' un' ndee iin ne yivi' te kuni un' ndee ña kuni ña, sakan' na kandixa' ndu ña nuu' Ndiosí ni kiee un' —ni kachi ra.

³¹ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ñáá ndee vitin vi' kandixa' xna'a' ndo' ña jaan'? ³² Va'a, xa kivi', te vitin nduu' kivi' jaan', ña kiku i'in ndo', te nakoo iin ndaa' ndo' yu'u,

ndisū ndōō ijn ndaa' i, sakan' ña yuva' e' Ndiosí yoo xiin' i. ³³ Ka'án i sakuu' ña jaan' xiin' ndo', te koō ña maní' nimá ndo' xa'a' a ña ijn ndaa' nduu' ndo' xiin' i. lin yivi' yo'o' ndii, kundo'o va ndo', ndisū kuñi va ndo' kuñi ndo' yu'u, sakan' ña xa nī kanando i nuu' ijn yivi' yo'o' —nī kachi a.

17

Yo'o' ka'án Jesús xiin' Ndiosí xa'a' te nda'a' xa'a' a

¹ Kij' ndi'i nī ka'an Jesús ña jaan', te nī ndani'i a nuu' a ndivi', te nī ka'an a ndii:

—Tataa, xa nī xaa kivi' ña nia'a un' nuu' ne yivi' ña tiin' ka'nu' un' yu'u, ña nduu' si'e un', te xiin' ña jaan' tiin' ka'nu' ne yivi' yo'ó saa yu'u.

² Xa mii' un' nī taxí ña ndiee' yu'u nuu' sakuu' ne yivi' ijn yivi', te taxí i kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i nda'a' sakuu' ne nī taxí un' nda'a' i. ³ Te xiin' ña yo'o' ni'í' ne yivi' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i, ña kundani' ndi'i nīa yoo nduu' yo'ó, ña nduu' ijn ndaa' Ndiosí xna'a, te kundani' ndi'i tu nīa yoo nduu' Jesucristo, ña nī t'ivi' un' ijn yivi' yo'o'.

⁴ Nī tijn' ka'nu' yu'u yo'ó ijn yivi' yo'o', sakan' ña nī saxinú i chuun ña nī taxí un' nda'a' i saa i.

⁵ Te vitin, tataa, taxí un' ña tiin' ka'nu' un' yu'u mii' yoo un' ñaa', ña nī kumi' i kij' nī yoo i nuu' un' ndee ña kuní ka koō ijn yivi' yo'o'.

⁶ 'Nī nia'a i ña ndiee' un' nuu' te yo'o', te nī nakaxin un' tejn ne yivi' ijn yivi', te nī taxí un' ra nda'a' i. Kuenta yo'ó nī nduu' ra, ndisū nī taxí un' ra nda'a' i, te nī saxinú ra tu'un un'. ⁷ Vitin ndii, xa xiní ra ña sakuu' ña nī taxí un' nda'a'

i ndii, nda'a' yo'ó kuaxi a, ⁸ sakan' ña ni saya'á
 i sakuu' tu'un ña ni taxi un' nda'a' i nuu' ra, te
 ni natiin va'a ra a. Te ni kandixa' ra ña yo'ó ni
 ti'vi' yu'u, te xiní xna'a ra ña nuu' yo'ó ni kiee
 i. ⁹ Xa'a' te yo'o' xikán i nuu' un', te süu' xa'a'
 ne nduu' kuenta iin yivi' xikán i, süu' jaan' ndii
 xa'a' te ni taxi un' nda'a' i yo'o' kuiti' xikán i nuu'
 un', sakan' ña kuenta yo'ó nduu' ra. ¹⁰ Te sakuu'
 ña nduu' kuenta i ndii, kuenta tu yo'ó nduu' a.
 Te sakuu' ña nduu' kuenta yo'ó ndii, kuenta tu
 yu'u nduu' a, te xiin' te yo'o' ni natijn i ña tiin'
 ka'nu'. ¹¹ Köo' ka i koö iin yivi' yo'o', ndisu te
 yo'o' ndii, ndoo ka ra iin yivi' yo'o', sakan' ña
 nuu' yo'ó nu'u i. Tataa, ña su'un, koto un' xiin'
 ña ndiee' un' te ni taxi un' nda'a' i yo'o', te iin
 ndaa' na iin ndaa' kunduu ra saa nii' iin ndaa'
 nduu' yoo'. ¹² Kii' yoo i iin yivi' yo'o' xiin' te ni
 taxi un' nda'a' i ndii, ni xito' ña'a' i xiin' ña ndiee'
 un', te ndee iin ra ni xita, süu' jaan' ndii iin ndaa'
 kuiti' ra ni xita, te xa sakan' ni kuni a kundo'o te
 xinu ña yoso' nuu' tutu un'.

¹³ Te vitin ña kua'an nu'u i nuu' un' ndii, ka'an
 i ña kaa' xiin' te yo'o' ña yoo ka i iin yivi' yo'o',
 te va'a ndi'i kuni ra saa nii' va'a ndi'i kuni yu'u.
¹⁴ Te xa'a' a ña ni taxi i tu'un un' nuu' ra ndii,
 ndasi' ña'a' ne yivi', ne nduu' kuenta iin yivi'
 yo'o', sakan' ña süu' kuenta iin yivi' nduu' ra, saa
 nii' nduu' tu yu'u kuenta iin yivi' yo'o'. ¹⁵ Süu'
 xikán i ña tava' un' ra iin yivi' yo'o', süu' jaan'
 ndii xikán i ña koto ña'a' un' nuu' ña ndiva'a.
¹⁶ Te yo'o' ndii, süu' kuenta iin yivi' yo'o' nduu'
 ra, saa nii' nduu' tu yu'u kuenta iin yivi' yo'o'.
¹⁷ Sananduu' un' ra nditia ña ndixa, te tu'un yo'ó

nduu' ña ndixa jaan'. ¹⁸ Saa nii' ni ti'vi' un' yu'u iin yivi' yo'o' nuu' ne nduu' kuenta iin yivi' ndii, nii' sakan' tu ti'vi' yu'u te yo'o' te ka'an ndoso' ra tu'un un' nuu' ne nduu' kuenta iin yivi'. ¹⁹ Te sanakua'a xiin' mji' i nuu' ña kuni un' nditja te yo'o', sakan' te sanakua'a xiin' mji' tu te yo'o' xa'a' ña ndixa.

²⁰ 'Süu' xa'a' te yo'o' kuiti' xikan i nuu' un', süu' jaan' ndii xikan tu i nuu' un' xa'a' ne ini kuni yu'u xiin' ña sania'á te yo'o'. ²¹ Sakan' te iin ndaa' kunduu sakuu' nja saa nii' iin ndaa' nduu' yo'ó xiin' yu'u, te iin ndaa' nduu' tu yu'u xiin' yo'ó, tataa, te iin ndaa' kunduu tu ne jaan' xiin' e', te kandixa' ne yivi', ne nduu' kuenta iin yivi' yo'o', ña yo'ó ni ti'vi' yu'u. ²² Te ni taxi i ndiee' ndatun', ña ni taxi un' nda'a' i, nda'a' nja, te iin ndaa' kunduu nja ndee naa iin ndaa' nduu' yoo'. ²³ Sakan' na iin ndaa' nduu' i xiin' nja te iin ndaa' nduu' tu yo'ó xiin' yu'u, te sakan' iin ndaa' xachi' kunduu nja, te kuni ne nduu' kuenta iin yivi' ña yo'ó ni ti'vi' yu'u, te kuni tu nja ña ndani un' ne jaan' ndee naa ndani un' yu'u. ²⁴ Tataa, kuni i ña ne ni taxi un' nda'a' i ndii, taxi un' ña kundiee nja xiin' i mii' koq i, te kuni nja ña ndiee' ndatun' ña ni taxi un' nda'a' i, sakan' ña ni kundani un' yu'u ndee kii' tia'an ku'a' iin yivi' yo'o'. ²⁵ Tataa, yo'ó ndii, ña xachuun' ndaku nduu' un', te ne nduu' kuenta iin yivi' yo'o' ndii, xini nja yo'ó, ndisu yu'u ndii, xini i yo'ó, te xini tu te yo'o' ña yo'ó ni ti'vi' yu'u iin yivi' yo'o'. ²⁶ Te ni nia'a i nuu' ra saa kuu' un', te nia'a ka i ña jaan' nuu' ra te kundani ta'an' ra ndee naa ndani un' yu'u, te iin ndaa' kunduu ra xiin' i —ni kachi a xiin'

Ndiosí.

18

Sq'o ni xaa a kii' ni tiin te yivi' Jesús

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

¹ Kii' ndi'i ni ka'an Jesús xiin' Ndiosí, te ni keta a kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a tuku ta'vi' yivi' ña nani' Cedrón. Te ni sko'nu' a xa'a' iin ña tata ña kandu'u' ikan' xiin' te nda'a' xa'a' a jaan'. ² Te xiní tu Judas, te xito' sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' ka'nu', mii' kandu'u' ña tata jaan', sakan' ña kua'a' va ichi' ni nduiin Jesús ikan' xiin' te nda'a' xa'a' a jaan'. ³ Sakan' na ni xaa Judas jaan' ikan' xiin' iin ti'vi' te xín', te ni xaa tu te xín', te xito' yukun' ka'nu'. Te te jaan' ndii, sutu kuu' nuu' xiin' te fariseo ni tjanu' ña'a'. Te ndiso' ra kaa tuún xiin' choon tuún a nuu' ra, te ndiso' tu ra ichi. ⁴ Te Jesús ndii, xa xiní ndoo a ndee ña kundo'o a, sakan' na ni kuyatin a nuu' ra, te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Yoo nanduku' ndo'? —ni kachi a.

⁵ Te ni nakuiin ra nuu' a ndii:

—Jesús, te ñuu Nazaret —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Yu'u nduu' i —ni kachi a.

Te ikan' iin' tu Judas, te sanakua'a ña'a' nda'a' te jaan'. ⁶ Te kii' ni ka'an a xiin' ra: “Yu'u nduu' i”, ndii, ni nandiko' xata' ra, te ni nduva ndoo ra ñu'u'. ⁷ Sakan' te tuku ni ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Yoo nanduku' ndo'? —ni kachi a.

Te ni nakuiin tukuu ra nuu' a ndii:

—Jesús, te ñuu Nazaret —ni kachi ra.

⁸ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa n̄i ka'an̄ i xiin' ndo' ña suv̄i yu'u. Naa' yu'u nanduku' ndo' ndii, tax̄i ndo' na ku'un̄ te yo'o' —n̄i kach̄i a.

⁹ N̄i ka'an̄ a sakan' te xinu' ña xa n̄i ka'an̄ a ndii: “Te n̄i tax̄i un' nda'a' i ndii, ndeē iin̄ ra n̄i ndoñu'u'”, n̄i kach̄i a.

¹⁰ Sakan' te n̄i xta'ni' Simón Pedro ich̄i ra tix̄in̄ iin', te n̄i xa'ndia ra so'o kua'a iin̄ te nani' Malco, te xika' nuu' nuu' sutu ka'nu'. ¹¹ Sakan' te n̄i ka'an̄ Jesús xiin' Pedro ndii:

—Taxa'a un' ich̄i un' tix̄in̄ iin' a, sakan' ña naa' yuva' i n̄i tax̄i ña kundo'o i tundo'o' chie yo'o', ña nduu' ndeē naa tikui uva ndii, ¿ñaá xanini un' ña xata'an̄ kundo'o e? —n̄i kach̄i a.

So'o n̄i xaa a kii' n̄i xan ndiaka ra Jesús nuu' sutu ka'nu'

(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

¹² Sakan' te sakuu' te xiin', xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ra, xiin' te xiin' judío, te xito' yukun' ka'nu' ndii, n̄i t̄iin̄ ra Jesús, te n̄i sat̄iin̄ ña'a' ra.

¹³ Te xi'nā ka nuu' Anás n̄i xan ndiaka ña'a' ra, sakan' ña t̄iso Caifás nduu' te jaan', te Caifás jaan' nduu' sutu ka'nu' kuiya jaan'. ¹⁴ Te Caifás jaan' nduu' te n̄i ka'an̄ xiin' te kuu' ka'nu' nuu' ne judío ña va'a ka iin̄ ndaa' kūit̄i' te yivi' kuvi' xa'a' sakuu' ne ñuu' ra.

Yo'o' nduu' ich̄i' nuu' ña ka'an̄ Pedro ña xini ra Jesús

(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

¹⁵ Te Simón Pedro xiin' inga te nda'a' xa'a' Jesús ndii, ndikún ra xata' a kua'an̄ ra. Te te nda'a' xa'a' a, te inga jaan' ndii, xini ta'an' ra xiin' sutu ka'nu' jaan', sakan' na n̄i nda'ni ra

xiin' Jesús nuu' k̄i'e sutu jaan'. ¹⁶ Ndisu Pedro ndii, n̄i ndoo ra iin' ra xata' xti'e', sakan' na n̄i ket̄a inga te nda'a' xa'a' Jesús jaan', te xiní ta'an' xiin' sutu ka'nu' jaan', te n̄i ka'an' ra xiin' ña' xito' yi'e' jaan' ña' tax̄i a' xka'ndia Pedro. ¹⁷ Sakan' te n̄i ka'an' ña' xito' yi'e' jaan' xiin' Pedro ndii:

—¿Te'e' te nda'a' xa'a' te kaa' nduu' tu yo'ó n̄i?
—n̄i kach̄i a'.

Te n̄i ka'an' ra ndii:

—Süvi i —n̄i kach̄i ra.

¹⁸ Te xa'a' ña' v̄ix̄in va' ndii, ita' ne xika' nuu' nuu' sutu jaan' xiin' te xiin' te xito' yukun' ka'nu' xitun̄i' n̄ia nuu' ñu'u' ña' ndatin ikan', te ikan' tu iin' Pedro xiin' n̄ia xitun̄i' ra.

*So' o n̄i xāa q̄ ki' n̄i sana'má te kuu' ka'nu' ñuu
Jerusalén Jesús*

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

¹⁹ Sakan' te n̄i xa'a' sutu ka'nu' ndatu'un' ra Jesús xa'a' te nda'a' xa'a' a' xiin' xa'a' ña' sania'á a. ²⁰ Te n̄i ka'an' Jesús xiin' ra ndii:

—Yu'u' ndii, sakuu' ichi' ka'an' i xiin' ne yivi' nuu' chitu', te sakuu' ichi' tu n̄i sania'á i vi'e' mii' nakayá ne yivi' xiin' nuu' k̄i'e' yukun' ka'nu' mii' nakayá sakuu' ne ñuu' e'. Te köo' ndee iin' ña'a' n̄i sania'á si'e' i. ²¹ ¿Ndichun na ndatu'un' un' yu'u'? Va'a' ka' ndatu'un' un' ne n̄i xin̄i so' o' ña' n̄i ka'an' i, ne jaan' xiní ndee ña' n̄i ka'an' i —n̄i kach̄i a.

²² Te ki' ndi' i n̄i ka'an' Jesús ña' jaan' ndii, iin' te xiin' xito' yukun', te iin' yat̄in ikan' ndii, n̄i sa'ndia' ra nuu' a' ka'an' ra ndii:

—¿Ñáá sakan' vi' nakuiin' yo'ó nuu' sutu ka'nu'? —n̄i kach̄i ra.

²³ Te n̄i ka'an' Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' n̄i kañja'a i ndii, ka'an un' ndee ña nduu' a. Te naa' va'a n̄i ka'an i ndii, ¿ndichun na kuun' un' yu'u? —n̄i kachi a.

²⁴ Sakan' te n̄i ti'vi' Anás jaan' Jesús tíin ka a kua'an a nuu' Caifás, te nduu' sutu ka'nu'.

Yo'o' ka'an ka Pedro ña xini ra Jesús

(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

²⁵ Te kij' xka'ndiá sakuu' ña jaan' ndii, iin' ndich̄i Pedro xitun̄i ra. Te n̄i ka'an ne ita' ikan' xiin' ra ndii:

—¿Te'e' iin te nda'a' xa'a' te kaa' nduu' tu yo'ó n̄i? —n̄i kachi ña.

Te n̄i ka'an ra ndii:

—Süvi i —n̄i kachi ra.

²⁶ Ikan' te inga te xika' nuu' nuu' sutu ka'nu' jaan' n̄i ka'an xiin' Pedro ndii:

—N̄i xini tu yu'u yo'ó xa'a' ña tata xiin' Jesús —n̄i kachi ra.

Te jaan' ndii, te iin kuu' xiin' te n̄i xa'ndia Pedro so'o jaan' nduu' ra. ²⁷ Te tuku n̄i n̄i ka'an Pedro ña xini ra Jesús. Te na n̄i ña jaan' ka'an ra, te n̄i kana nduchié.

So'o n̄i xaa a kii' n̄i sanakua'a te yivi' Jesús nda'a' Pilato

(Mt. 27:1-2,11-31; Mr. 15:1-20; Lc. 23:1-5,13-25)

²⁸ Sakan' te n̄i naka ra Jesús vi'e Caifás jaan', te n̄i xan ndiaka ña'a' ra vi'e ka'nu' te romano. Te xa'a' a ña xa kitú' kuii nduu' a kii' sakan' ndii, n̄i ko'ni ra vi'e ka'nu' jaan', koto ka ya'a ra ña ka'an tu'un ndei' ra, te küvi kuxi ra ña xaxi' xakuaa' xa'a' viko' pascua. ²⁹ Xa'a' a jaan' na n̄i keta Pilato, te n̄i ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ndee xa'a' tiin' kuacḥi ndo' te ñaa'? —ñi kacḥi ra.

³⁰ Sakan' te ñi ka'an te jaan' ndii:

—Naa' süu' te ña'a nduu' ra ndii, ḳix̣in ndiaka ña'a' ndu nda'a' un' —ñi kacḥi ra.

³¹ Te ñi ka'an Pilato xiin' ra ndii:

—Va'a ka naka ña'a' ndo'ó, te sana'má ña'a' ndo' saa ka'an tuni tu'un ndei' ṃii' ndo' —ñi kacḥi ra.

Te ñi nakuj̣in te judío jaan' nuu' ra ndii:

—Täxi' tu'un ndei' romano ña ka'ni' ndu ndee j̣in te yivi' —ñi kacḥi ra.

³² Sakan' ñi xka'ndia ña jaan', te xinu ña ñi ka'an Jesús ki' ñi sakuni' a ndee nuu' ña xi'í kuṿi a. ³³ Sakan' te ñi nanḍiko' Pilato ṭix̣in vi'e ka'nu' ra, te ñi kana ra Jesús, te ñi ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ñáá yo'ó nduu' rey ne judío? —ñi kacḥi ra.

³⁴ Te ñi ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—¿Ñáá ña ka'an' ṃii' un' te ka'an sakan', uun inga ne yivi' ñi ka'an a xa'a' i nuu' un'? —ñi kacḥi a xiin' ra.

³⁵ Te ñi ka'an Pilato xiin' a ndii:

—Xini un' ndii, süu' te judío nduu' yu'u. Ne ñuu mii' un' xiin' sutu kuu' nuu' nduu' ne ñi sanakua'a yo'ó nda'a' i. ¿Yoo nduu' a ñi xa'a un'? —ñi kacḥi ra.

³⁶ Te ñi ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña xa'ndia chuun' yu'u ndii, süu' kuenta j̣in yivi' yo'o' nduu' a, naa' sakan' te kuenta j̣in yivi' yo'o' nduu' a ndii, kuṿun ta'an' te xika' nuu' nuu' i, te täxi ra ña ṭiin te yivi' yu'u, te sanakua'a ra yu'u nda'a' te kuu' ka'nu' nuu' ndu, ne judío.

Ndisu süu' kuenta iin yivi' yo'o' nduu' ña xa'ndia chuun' i jaan' —ni kachi a.

³⁷ Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' Pilato ndii:

—Na sakan' ndii, ¿rey nduu' yo'ó un? —ni kachi ra.

Te ni nakujin Jesús ndii:

—Mji' yo'ó ka'an ña rey nduu' i. Yu'u ndii, xa xa'a' ña jaan' ni tuvi i, te xa xa'a' ña jaan' tu ni xaa i iin yivi' yo'o'. Ni xaa i te ndiee yu'u' i xa'a' ña ndixa, te sakuu' ne xaa' ña ndixa ndii, taxi so'o nia ña ka'an i —ni kachi a.

³⁸ Te ni ndatu'un' ña'a' Pilato ndii:

—¿Ndee ña nduu' ña ndixa nuu' yo'ó? —ni kachi ra.

Kii' ndi'i ni ka'an ra ña jaan', te ni keta tukuu ra mii' ita' te judío, te ni ka'an ra ndii:

—Koo' ndee iin ña nia'a ni xaa te yo'o' ni na'in i. ³⁹ Ndisu ña xi xaá ndo'ó i'in ichi' kii' nasukú viko' pascua ndii, xikán ndo' nuu' i ña saña' i iin te ñuu ndo', te naá vi'e kaa. ¿Ñáá kuní ndo' ña saña' i te nduu' rey ndo'ó, ne judío vitin? —ni kachi ra.

⁴⁰ Sakan' te ni kuaa' ra ka'an ra ndii:

—Saña' un' te ñaa', süu' jaan' ndii Barrabás saña' un' —ni kachi ra.

Te Barrabás jaan' ndii, iin te kui'na' nduu' ra.

19

So'o ni xaa a kii' ni ka'an chuun' Pilato te kuvu Jesús nuu' krusín

¹ Sakan' te ni ka'an chuun' Pilato, te ni suku' yo'o' te xiin' Jesús ndee ni kuii' xata' a. ² Ndi'i jaan', te ni xa'a te xiin' iin corona yo'o' iñu', te

n̄i ch̄indu'u' r̄a a x̄ini' a. T̄e n̄i s̄akui'nú ñ̄a'a' r̄a toto nani' kua'a ndukun'. ³ T̄e ka'án r̄a xiin' a ndii:

—Yoo va'a un', tákui'e, ñ̄a nduu' rey nuu' ne judío —kachi r̄a.

T̄e sa'ndia' r̄a nuu' a. ⁴ Sakan' t̄e n̄i ket̄a tukuu Pilato, t̄e n̄i ka'an r̄a ndii:

—Koto ndo', ka'an chuun' i ñ̄a ket̄a r̄a k̄i'e t̄e kun̄i ndo' ñ̄a n̄i na'in yu'u ndee iin kuach̄i r̄a —n̄i kach̄i r̄a.

⁵ T̄e n̄i ket̄a Jesús ndu'u' corona yo'o' iñu' jaan' x̄ini' a, t̄e ni'nu' a toto kua'a ndukun' jaan'. T̄e n̄i ka'an Pilato xiin' ne jaan' ndii:

—Koto ndo', yo'o' iin' r̄a n̄i xāa i —n̄i kach̄i r̄a.

⁶ Kij' n̄i x̄in̄i ñ̄a'a' s̄akuu' sutu kuu' nuu' xiin' t̄e x̄in', t̄e xito' yukun' ka'nu' ndii, n̄i kūaa' ti'e' r̄a ka'án r̄a ndii:

—¡Nuu' krusín kux̄i un' t̄e ñ̄aa'! ¡Nuu' krusín kux̄i un' r̄a! —n̄i kach̄i r̄a.

Ikan' t̄e n̄i ka'an Pilato xiin' r̄a ndii:

—Naka ñ̄a'a' ndo'ó t̄e kux̄i ñ̄a'a' m̄ii' ndo' nuu' krusín, sakan' ñ̄a kōo' ndee iin kuach̄i t̄e kaa' n̄i na'in yu'u —n̄i kach̄i r̄a.

⁷ T̄e n̄i ka'an t̄e judío kuu' nuu' ndii:

—Kumi' ndu' iin tu'un ndei' ñ̄a ka'án chuun' ñ̄a kuní a kuv̄i r̄a, sakan' ñ̄a n̄i ndasandu' xiin' m̄ii' r̄a si'e Ndiosí —n̄i kach̄i r̄a.

⁸ Kij' n̄i x̄in̄i so'o Pilato ñ̄a jaan' ndii, n̄i ȳi'vi ka r̄a. ⁹ T̄e n̄i ndi'v̄i tukuu r̄a t̄ix̄in v̄i'e' ka'nu' jaan', t̄e n̄i ka'an r̄a xiin' Jesús ndii:

—¿Mii' n̄i k̄iee yo'ó? —n̄i kach̄i r̄a.

Ndisu n̄i nakuiin Jesús. ¹⁰ Sakan' t̄e n̄i ka'an Pilato xiin' a ndii:

—¿Ndichun na küni ka'an un' xiin' i? ¿Ñáá xini un' ña kumi' i ña ndiee' te saña' i yo'ó, te kumi' tu i ña ndiee' te ka'an chuun' i te kuxi te xiin' i yo'ó nuu' krusín? —ñi kachi ra.

11 Te ni nakuijn Jesús ndii:

—Ndee iin nuu' ña ndiee' kümi' un' nuu' yu'u naa' ni taxi Ndiosí a nda'a' un', xa'a' a jaan' na te ni sanakua'a yu'u nda'a' un' ndii, chie ka kuachi kumi' ra —ñi kachi a.

12 Ndee kij' sakan', te ni xa'a' nduku' ra saa kuví saña' ña'a' ra, ndisú ni ka'an ti'e' ka te judío jaan' xiin' ra ndii:

—Naa' saña' un' te ñaa' ndii, ndüu' ka un' te xini ta'an' xiin' César, te xandia chuun' ka'nu' ka. Sakan' ña yoo ka sananduu' xiin' mii' mii' rey ndii, te ndasi' ta'an' xiin' César nduu' ra —ñi kachi ra.

13 Te kij' ni xini so'o Pilato ña jaan' ndii, ni ka'an chuun' ra, te ni keta Jesús. Te ni xikundu'u' Pilato jaan' mii' xa'nú ra kuachi iin xaan' mii' nani' Gabata xiin' tu'un hebreo, te ña jaan' kuni kachi a ndii: “Ki'e mii' kaa' yuu'.”

14 Kivi' ña sakoo' tu'va xiin' mii' ne yivi' xa'a' viko' pascua nduu' a kij' sakan', yatin' iin ke'in' nduu' a, te ni ka'an Pilato xiin' te judío jaan' ndii:

—Koto ndo', yo'o' iin' rey ndo' —ñi kachi ra.

15 Ndisú ni kuaa' ti'e' te jaan' ka'an ra ndii:

—¡Ka'ni' kij' ra! ¡Ka'ni' kij' ra! ¡Nuu' krusín kuxi un' ra! —ñi kachi ra.

Te ni ka'an Pilato xiin' ra ndii:

—¿Ndichun na kuni ndo' ña kuxi i rey ndo' nuu' krusín? —ñi kachi ra.

Te ni nakuijn sutu kuu' nuu' jaan' ndii:

—ilin ndaa' César kuiti' nduu' rey ndu! —ni kachi ra.

¹⁶ Sakan' te ni sanakua'a ña'a' Pilato nda'a' te xiin' ra te kuxi ña'a' ra nuu' krusin. Sakan' na ni naka ña'a' ra te kua'an ra xiin' a.

Sq'o ni xaq a kii' ni kuxi te xiin' Jesús nuu' krusin

(Mt. 27:32-50; Mr. 15:21-37; Lc. 23:26-49)

¹⁷ Te ni keta Jesús ikan' ni'i' a krusin a kua'an a iin xaan' mii' nani' a Gólgota, te kivi' jaan' kuni kachi a xiin' tu'un hebreo ndii: “Iki' xini' ndii.”

¹⁸ Te ikan' ni kuxi ña'a' ra nuu' krusin. Te tata'vi' xiin' a ni kuxi ra iin te yivi' nuu' iin krusin. Iin ra nda'a' kua'a a, te inga ra nda'a' itin a. Te Jesús naá ma'in'. ¹⁹ Te ni ke'i Pilato iin tu'un' yu'u' nuu' iin vitu' mii' ka'an a ndii: “Jesús, te ñuu Nazaret yo'o', nduu' rey ne judío”, kachi a.

Te ni ka'an chuun' ra ña chindu'u' te xiin' ña jaan' xini' krusin Jesús. ²⁰ Te kua'a' ne judío ni ka'vi' tu'un jaan', sakan' ña mii' ni kuxi ra Jesús nuu' krusin jaan' ndii, yatın ñuu ni nduu' a. Te ni ke'i ra ña jaan' xiin' tu'un hebreo, xiin' tu'un latín, xiin' tu'un griego. ²¹ Sakan' na kui' ni ka'an sutu kuu' nuu' nuu' ne judío xiin' Pilato ndii:

—Kē'i un' rey ne judío, süu' jaan' ndii va'a ka ke'i un' ña ka'an mji' ra ndii: “Yu'u nduu' rey ne judío, kachi ra” —ni kachi sutu jaan'.

²² Te ni ka'an Pilato xiin' ra ndii:

—Ña xa ni ke'i i ndii, xa sakan' koq mji' a —ni kachi ra.

²³ Te kii' ndi'i ni kuxi te xiin' jaan' Jesús nuu' krusin ndii, ni ki'in ra toto a, te ni nata'vi' kumi'

saa' rā a, iin ndaa' iin ndaa' a xa'a' i'in rā. Te nī kī'in tu rā toto ña tití a, te ña jaan' ndii, kuāsa' nī naku a, süu' jaan' ndii iin ndaa' nduu' kanii' a. ²⁴ Sakan' na kuii' nī ka'an xiin' ta'an' rā ndii:

—Ndāta' e' e, süu' jaan' ndii va'a ka kaṭin e' xa'a' a, te kuni e' yoo nda'a' ndoo a —nī kachi rā.

Sakan' te nī xinu ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Nī naṭa'vi' te yivi' toto i, te nī kaṭin rā xa'a' toto tití i”, kachi a. Te sakan' xna'a nī xaa te xiin' xiin' toto a jaan'.

²⁵ Te yaṭin xa'a' krusín Jesús jaan' iin' si'i' a, xiin' ña' ta'an' si'i' a, ña' nani' María, ña' nduu' ña' si'i' Cleofas, xiin' María Magdalena. ²⁶ Te kii' nī xini Jesús iin' si'i' a ikan', te nī xini tu a iin' te nda'a' xa'a' a, te ndani a xiin' ña' jaan' ndii, nī ka'an a xiin' a' ndii:

—Nanaa, koto un', ndee naa si'e un' nduu' te iin' xiin' un' ñaa' vitin —nī kachi a.

²⁷ Ndi'i jaan' te nī ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Koto un', ndee naa si'i' un' nduu' na ñaa' vitin —nī kachi a.

Te ndee kivi' jaan' nī naṭiin ña'a' rā te ndu'u' a' vi'e rā.

*Sō'o nī xaa a kii' nī xi'i Jesús nuu' krusín
(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)*

²⁸ Te kii' nī xka'ndia sakuu' ña jaan' ndii, nī xini Jesús ña xa nī saxinú a sakuu' ña kuní Ndiosí saa a. Sakan' na kuii' nī ka'an a te xinu ña yoso' nuu' tutu jaan' ndii:

—Ichí va i tikui —nī kachi a.

²⁹ Te iin' iin kisi ikan', te chitu' vi' a naá vino iya', sakan' te ni se'vi ra iin pachí vino jaan', te ni satíin ra a nuu' nda'a' nduku hisopo, te ni satondía ra yu'u' a. ³⁰ Kii' ndi'i ni xi'i Jesús vino iya' jaan', te ni ka'an a ndii:

—Xa ni saxinu i sakuu' a —ni kachi a.

Sakan' te ni nako' xini' a, te ni keta nimá a.

So' o ni xaa a kii' ni saki'vi te xiin' iin kaa xiin' nuu' toko' Jesús

³¹ Kivi' ña sakoo' tu'va xiin' mii' te judío xa'a' ña yoo viko' pascua nduu' a kii' sakan', te ni kuni ra ña ndoo ñu'u' nde'i jaan' nuu' krusín ndee xaa' kivi' sábado, ña xi nandiee' ra, sakan' ña kivi' ka'nu' va nduu' a nuu' ra. Sakan' na ni xikan ra ña va'a nuu' Pilato ña ka'an chuun' ra, te ka'nu te xiin' si'in te ndondia nuu' krusín jaan', te sanuu' tu ra ñu'u' nde'i te jaan'.

³² Sakan' na ni xa'an te xiin', te ni xa'nu ra si'in te nuu', te ndiaa' ndu'u' nuu' inga krusín xiin' Jesús, te ni xa'nu tu ra si'in inga te ndiaa' ndu'u' nuu' inga krusín tuku ta'vi' xiin' a. ³³ Ndisu kii' ni xaa ra nuu' krusín mii' taxko' Jesús ndii, ni xini ra ña xa ni xi'i a, sakan' na ni xa'nu ra si'in a.

³⁴ Te ndii ni tui iin te xiin' jaan' kaa xiin' nuu' toko' a, te xaka'an e' te ni kiee ní' xiin' tikui.

³⁵ Te ni xini sakuu' ña yo'o' nduu' te ndiee' yu'u' xa'a' a, te ña ka'an ra ndii, ña ndixa nduu' a, te xini ra ña ña ndixa ka'an ra, sakan' te kandixa' tu ndo'ó a. ³⁶ Sakan' ña ni xka'ndia sakuu' ña jaan' te xinu ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Ndee iin iki' a ni xa'nu te yivi'”, kachi a.

³⁷ Te sakan' tu yoso' a inga xaan' nuu' tutu a mii'

ka'an ndii: "Koto ndiaa ne yivi', te ni tui ra kaa xiin' toko'", kachi a.

So'q ni xaa a kii' ni ndiee ñu'u' nde'i Jesús
(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

³⁸ Kii' ndi'i ni xka'ndia sakuu' ña jaan' ndii, ni xa'an José, te ni kiee ñuu Arimatea, te ni ka'an nda'vi ra xiin' Pilato ña taxí te jaan' na'in ra ñu'u' nde'i Jesús. Te jaan' ndii, iin te ni ndikun ichi' Jesús nduu' ra, ndisu ni ndikun si'e ña'a' ra xa'a' a ña yi'vi ra te ka'nu' nuu' ne judío. Te ni taxí Pilato jaan' ña na'in ra ñu'u' nde'i a jaan'. Sakan' te ni xa'an na'in ra a. ³⁹ Sakan' tu Nicodemo, te ni xa'an ndi'e' iin ñuu mii' ndu'u' Jesús ndii, ni xaa ra ni'i' ra yatin' oko uxi kilo ña xavixín' va, ña ni nasaka xiin' mirra xiin' áloe. ⁴⁰ Sakan' te ni na'in uvi saa' ra ñu'u' nde'i Jesús, te ni tisuku' ra a toto, ña ni xakin ra xa'an xavixín' jaan', saa xi xaá ne judío kii' nataan' nia ñu'u' nde'i ne ni xi'i. ⁴¹ Te ya'in mii' ni xi'i Jesús nuu' krusín ndii, kandu'u' iin ña tata. Te tein ña tata jaan' yoo iin yavi ndii xaa' mii' tia'an kunaá ndee iin ñu'u' nde'i ne yivi'. ⁴² Te ikan' ni chinaá ra ñu'u' nde'i a jaan' xa'a' a ña ya'in ka iin' yavi jaan', te siin' tuku' ndii xa kuyatin' kuii xaa kivi' ña sakoo' tu'va xiin' mii' te judío xa'a' ña yoo viko' pascua.

20

So'q ni xaa a kii' ni natiaku Jesús
(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

¹ Tikuiin ka nia'a va kivi' nuu' xa'a' ximana, te ni xa'an María Magdalena yavi ndii mii' naá

ñu'u' nde'i Jesús. Te ni xini a' ña xa ni nundia'a yuu' ña ndasi yu'u' yavi jaan'. ² Sakan' te ni ndava a' kua'an a' mii' ndu'u' Simón Pedro xiin' inga te ndikun ichi' Jesús, te kundani va a. Te ni ka'an a' xiin' ra ndii:

—Ni na'in te yivi' ñu'u' nde'i xto'o e' tixin yavi ndii, te xini e' mii' ni chikandu'u' ra a —ni kachi a'.

³ Ikan' te ni ndava Pedro xiin' inga te ndikun ichi' Jesús jaan' kua'an koto ra yavi jaan'. ⁴ Iin kachi ni taxta'an' uvi saa' ra, ndisu ndiee' ka ni ndava inga ra te sakan' Pedro, te xi'na ka ra ni xaa yavi jaan'. ⁵ Te ni nakutandie ra xto'ni' ra tixin yavi jaan', te ni xini ra ndiee' toto ña ni ndisuku' ñu'u' nde'i Jesús, ndisu ni ndi'vi ra. ⁶ Sakan' te ndikun Simón Pedro xata' te jaan' ni xaa ra, te ni nda'ni ra tixin yavi jaan', te ni xini ra ndiee' toto ña ni ndisuku' ñu'u' nde'i Jesús. ⁷ Te ni xini tu ra ndu'u' toto ña ni ndisuku' xini' Jesús. Ndisu iin' ta'nú a te ndu'u' siin' mii' a. ⁸ Sakan' te ni nda'ni tu te nda'a' xa'a' a, te ni xaa nuu' yavi jaan', te ni xini ra ña ni yoo jaan', te ni kandixa' ra a. ⁹ Kuachi ndii tia'an kundani ra kii' sakan' mii' yoso' a nuu' tutu Ndiosí ña ka'an ña ni kuni a natjaku a. ¹⁰ Te ni nandiko' te nda'a' xa'a' a jaan' mii' ndiee' ra.

S'o'o ni xaa a kii' ni tui Jesús nuu' María Magdalena

(Mr. 16:9-11)

¹¹ Te María jaan' ndii, ni ndoo a' iin' a' xaku' a' yatın yu'u' yavi jaan'. Te kii' iin' a' xaku' a' jaan', te ni nakutandie a', te koto'ni' a' tixin yavi jaan' ndii, ¹² ni xini a' uvi ta'an ángele ni'nu' a

totō yāa, tē ndiee' ā mii' n̄i kāndu'u' ñu'u' nde'ī Jesús. Īin ā mii' n̄i yoō x̄ini' ā, tē ingā ā mii' n̄i yoō xa'a' ā. ¹³ Tē n̄i ka'an̄ ā xiin' a' ndii:

—¿Ndichun na xaku' un', pia'un? —n̄i kachī ā.

Tē n̄i nākūjin̄ ña' jaan' ndii:

—Xaku' ī sākan' ñā n̄i na'in̄ tē yivi' ñu'u' nde'ī xto'ō ī, tē x̄ini' ī mii' n̄i ch̄ikāndu'u' rā ā —n̄i kachī a'.

¹⁴ Kij' ndi'ī n̄i ka'an̄ a' ñā jaan', tē n̄i nākotō xata' a' ndii, n̄i x̄ini' a' iin' Jesús īkan', ndisū n̄i nākūnī ña'a' a'. ¹⁵ Tē n̄i ndātu'un' ña'a' Jesús ndii:

—¿Ndichun na xaku' un', pia'un? ¿Yoō nan-duku' un'? —n̄i kachī ā.

Tē n̄i xānīnī ña' jaan' ñā tee' tē xito' ñā tātā jaan' nduu' rā, sākan' na n̄i ka'an̄ a' xiin' rā ndii:

—Tákuie, naa' yo'ó n̄i na'in̄ ā ndii, ka'an̄ un' xiin' ī mii' n̄i ch̄ikāndu'u' un' ā, tē ku'un̄ na'in̄ ē —n̄i kachī a'.

¹⁶ Tē n̄i ka'an̄ Jesús xiin' a' ndii:

—María —n̄i kachī ā.

Īkan' tē n̄i nānd̄iko' kuiín a', tē n̄i ka'an̄ a' tu'un̄ hebreo xiin' ā ndii:

—Raboni —n̄i kachī a'. Tē ñā jaan' kuni kachī ā maestro.

¹⁷ Īkan' tē n̄i ka'an̄ Jesús xiin' a' ndii:

—Töndiā un' yu'u, sākan' ñā tia'an̄ kāā ī nuu' yuva' ī. Ndisū kua'an̄ mii' ndiee' ñani' ī, tē ka'an̄ un' xiin' rā ndii: “Xā kua'an̄ kāā ī nuu' yuva' ī, ñā nduu' tu' yuva' ndo'ó, nuu' Ndiosí ī, ñā nduu' tu' Ndiosí ndo'ó” —n̄i kachī ā.

¹⁸ Sākan' tē kua'an̄ María Magdalena mii' ndiee' tē nda'a' xa'a' ā tē ka'an̄ a' xiin' rā ñā n̄i

xini a' xto'o e', te ndatu'un' tu a' nuu' ra sakuu' ña ni ka'an ña jaan' xiin' a'.

So'o ni xaa a kii' ni tuvi Jesús nuu' te nda'a' xa'a' a

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

¹⁹ Kii' ni xa'a' kuñuu xakuaa' kivi' nuu' xa'a' ximana jaan' ndii, ndasi kutu' yi'e' vi'e mii' ndiee' te nda'a' xa'a' Jesús xa'a' a ña yi'vi ra te judío kuu' nuu'. Sakan' te ni nda'ni Jesús vi'e jaan', te ni xikuiin a ma'in' ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Na koq na ña maní' xiin' nimá ndo' —ni kachi a.

²⁰ Ndi'i so'o ni ka'an a ña jaan', te ni nia'a a nda'a' a xiin' toko' a nuu' ra. Te ni nakuatia' va ra kii' ni xini ra xto'o e'. ²¹ Te ni ka'an tukuu Jesús xiin' ra ndii:

—Na koq na ña maní' xiin' nimá ndo'. Saa nii' ni ti'vi' yuva' e' Ndiosí yu'u te ka'an ndoso' i xa'a' a ndii, nii' sakan' ti'vi' tu yu'u ndo'ó te ka'an ndoso' ndo' xa'a' i —ni kachi a.

²² Te kii' ndi'i ni ka'an a ña jaan' ndii, ni kondia tachi' yu'u ña'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Natiin ndo' Espíritu Santo. ²³ Yoq ka koq ka'nu' ini ndo' xa'a' kuachi ndii, koq ka'nu' tu ini Ndiosí xa'a' kuachi ña, te yoq ka koo' ka'nu' ini ndo' xa'a' kuachi ndii, koo' ka'nu' tu ini Ndiosí xa'a' kuachi ña —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Tomás ña kändixa' ra ña ni natiaku Jesús naa' küní ña'a' ra

²⁴ Iin te uxi uvi te nda'a' xa'a' Jesús, te nani' Tomás, te nani' tu te kuate ndii, koo' ra ndu'u' xiin' inga te nda'a' xa'a' a jaan' kii' ni kixin a

nuu' te jaan'. ²⁵ Sakan' na ni ka'an inga te nda'a' xa'a' a jaan' xiin' ra ndii:

—Ni xini ndu xto'o e' —ni kachi ra.

Ndisu ni ka'an Tomás xiin' ra ndii:

—Naa' kuni i mii' nia'a ni kuxi ra clavo nda'a' a, te tui i nuu' nda'a' i ikan', te se'vi tu i nda'a' i toko' a mii' ni tuxu'vi a ndii, kandixa' xachi i —ni kachi ra.

²⁶ Kij' ni ya'a unia kivi', te ndiee' tukuu' te nda'a' xa'a' a jaan' tixin vi'e jaan', te ndu'u' tu Tomás xiin' ra kij' sakan'. Tee' ndee ni ndasi kutu' yi'e vi'e jaan' ndii, ni xaa Jesús, te ni xikuijn a ma'in' ra tixin vi'e jaan', te ni nakuatu ña'a' a ka'an a ndii:

—Na koq na ña man' xiin' nimá ndo' —ni kachi a.

²⁷ Sakan' te ni ka'an a xiin' Tomás ndii:

—Tui nuu' nda'a' un' yo'o', te koto un' nda'a' i, sanakaá un' nda'a' un', te tui un' un' toko' i mii' ni tuxu'vi i. Te kundu u ka un' te kandixa', suu' jaan' ndii kundu un' jin te kandixa' —ni kachi a.

²⁸ Ikan' te ni ka'an Tomás xiin' a ndii:

—Xto'o mii' i nduu' yo'ó, te Ndiosí mii' tu i nduu' un' —ni kachi ra.

²⁹ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Kandixa' un' vitin xa'a' a ña ni xini nduchi' nuu' un' yu'u, ndisu sañu'u' va Ndiosí ne kandixa' tee' ndee ni xini nia yu'u —ni kachi a.

Yo'ó ka'an Juan xa'a' ndichun ni ke'i ra tutu yo'o'

³⁰ Ni xaa tu Jesús kua'a' ka chuun ka'nu' nuu' te nda'a' xa'a' a, te ni ke'i sakuu' a nuu' tutu yo'o'. ³¹ Ndisu ni ke'i ña yo'o' te kandixa' ndo'ó

ña Jesús nduu' Cristo, ña sakakú yoo', te suvi tu a nduu' si'e Ndiosí. Te naa' kandixa' ña'a' ndo' ndii, natiiin ndo' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i' xiin' ña ndiie' a.

21

Sō'o nī xaā a kii' nī tuví Jesús nuu' uxā ta'an te ndā'a' xa'a' a

¹ Nī ya'a ña jaan', te nī satuví xiin' mii' tukuu' Jesús nuu' te ndā'a' xa'a' a yu'u' minī Tiberias. Sō'o nī xaā a. ² Ñu'u' inga' te ndā'a' xa'a' a, te nduu' Simón Pedro, xiin' Tomás, te nani' tu te kuate, xiin' Natanael, te nī kiee ñuu Caná, ña naá nuu' ñu'u' Galilea, xiin' uvi ta'an tiaa si'e Zebedeo, xiin' ingā uvi ta'an ka te ndā'a' xa'a' a. ³ Sakan' te nī ka'an Simón Pedro xiin' te jaan' ndii:

—Ku'un tava' i —nī kachi ra.

Te nī ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—Ku'un tu ndu'u xiin' un' —nī kachi ra.

Te nī kiee ra kua'an ra, te nī ko'ni ra tixin iin tundoo', ndisu nii' ñuu jaan' kōo' xachi' tiaka' nī tava' ra. ⁴ Te kii' xa kitú' ndii, nī xini ra iin' Jesús yu'u' minī jaan', ndisu nī nakuni ña'a' ra. ⁵ Te nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Pia'un, ¿ñaá xa nī tava' ndo' tiaka' kuxi ndo'?

—nī kachi a.

Te nī ka'an ra xiin' a ndii:

—Kōo' ri' —nī kachi ra.

⁶ Te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Skō'ni' ndo' ñunu' ndo' xiin' kua'a tundoo' ñaa' te tava' ndo' ri' —nī kachi a.

Sakan' te nī skō'ni' ra a ikan', te nī sekun ra kua'a' koo' chukuu' ri' ndee küvi ka xta'ni' ra

ñunu' jaan' tikuí. ⁷ Te te nda'a' xa'a' a, te ndani a, ni ka'an xiin' Pedro ndii:

—Xto'õ e' Jesús nduu' ña iin' kaa' —ni kachi ra.

Kii' ni xini so'õ Simón Pedro ña xto'õ e' Jesús nduu' ña jaan' ndii, xaka'án e', te ni nakui'nu ra toto ra, sakan' ña xa ni tava' ra a, te ni sko'nu' ki'i' va ra mini jaan' te xaa ra mii' iin' a. ⁸ Te inga te nda'a' xa'a' a ndii, ni kixin mii' ra xiin' tundo'o' jaan' kañuu' ra ñunu' tiaka', sakan' ña xaku' xika' ñu'u' ra yu'u' mini, yatin' ciento metro kuiti' xika'. ⁹ Kii' ni nuu ra ñu'u' ndii, ni xini ra ñu'u' tikeí, te kanu' iin tiaka' yatan' ri', te ni xini tu ra iin xita' va'a. ¹⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Taxi ndo' sava tiaka', ti' sakan' ni tava' ndo' ñaa' —ni kachi a.

¹¹ Sakan' na ni sko'nu' Simón Pedro tixin tundo'o', te ni xita' ra ñunu' jaan' ndee yu'u' mini mii' ichi kaa', te chitu' vi' a ñu'u' tiaka' na'nu'. Ciento uvi xiko uxi uní kuu' ri', tee' ndee kua'a' ya'a ri' ndii, ni tia'ndiá ñunu' jaan'. ¹² Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ñia'a ndo', te kuxi ndo' —ni kachi a.

Te ndee iin te nda'a' xa'a' a jaan' ni kundieni ndatu'un' ña'a' yoo nduu' a, sakan' ña xa xini ra ña xto'õ e' nduu' a. ¹³ Sakan' te ni kuyatin Jesús, te ni na'in a xita' va'a, te ni taxi ña'a' a nda'a' ra, te sakan' tu ni xaa a xiin' tiaka'. ¹⁴ Ña yo'õ' nduu' ichi' ña uní ña ni tuvi Jesús nuu' te nda'a' xa'a' a ndee kii' ni natia'ku a.

Yo'o' ka'án Jesús xiin' Pedro ña koto ra ne nduu' kuenta a, ndee naa xito' iin te yivi' mbee sana ra

¹⁵ Kii' ndi'i ni xixi ra, te ni ndatu'un' Jesús Simón Pedro ndii:

—Simón, si'e Jonás, ¿ñáá ndani kua'a' ka un' yu'u te sakan' ña ndani un' te yo'o'? —ni kachi a.

Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Uun ndo', tákui'e, xiní un' ña ndani i yo'ó —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Koto ne nduu' kuenta i ndee naa xito' iin te yivi' mbee sana ra —ni kachi a.

¹⁶ Te ni ndatu'un' tukuu' ña'a' a ichi' ña uvi ndii:

—Simón, si'e Jonás, ¿ñáá ndani va un' yu'u? —ni kachi a.

Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Uun ndo', tákui'e, xiní un' ña ndani i yo'ó —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Koto un' ne nduu' kuenta i ndee naa xaa' iin te xito' mbee sana ra —ni kachi a.

¹⁷ Te ni ka'an ni tukuu a xiin' ra ichi' ña uni ndii:

—Simón, si'e Jonás, ¿ñáá ndani un' yu'u? —ni kachi a.

Te ni kusuchi' va ini ra xa'a' a ka xa uni ichi' ni ndatu'un' ña'a' a naa' ndani ña'a' ra. Sakan' na ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákui'e, sakuu' ña yoo xiní yo'ó, sakan' na kuii' xiní un' ña ndani yu'u yo'ó —ni kachi ra.

Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Koto un' ne nduu' kuenta i ndee naa xaa' iin te xito' mbee sana ra. ¹⁸ Ña ndaku ka'an i xiin' un' ña kii' ni nduu un' te sava ndii, ni nakui'nu mii' un' toto un', te ni xa'an un' mii' ka ni kuni nimá un', ndisu kii' kujxa un' ndii, kataní un' nda'a' un', te inga ne yivi' sanakui'nú yo'ó toto un', te ku'un nia xiin' un' mii' kuni ku'un un' —ni kachi a.

¹⁹ Ni ka'an Jesús ña jaan', te nia'a a saa kundo'o ra kii' kuvi ra, te xiin' ña jaan' natiiin Ndiosí ña tiin' ka'nu'. Te ni ka'an ka a xiin' ra ndii:

—Kundikun ichi' i —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Jesús xa'a' te nda'a' xa'a' a, te ndani ka a

²⁰ Sakan' te ni nakoto xata' Pedro, te ni xini ra inga te nda'a' xa'a' Jesús, te ndani ka a, ndikun ra xata' kuaxi ra. Te jaan' nduu' te ni kuyatin nuu' Jesús, te ni ndatu'un' ña'a' ra kii' ndiee' ra xixi' ra ndii: “¿Yoo nduu' te sanakua'a yo'ó nda'a' te kuu' ka'nu' takui'e?”, ni kachi ra. ²¹ Te ni ndatu'un' Pedro Jesús kii' ni xini ra te jaan' ndii:

—Taku'e, te te ka'a', ¿ndee ña kundo'o ra? —ni kachi ra.

²² Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' kuni i ña tiaku ra ndee kii' nandiko' i iin yivi' yo'o' ndii, ¿yoo nduu' a ndi'ni yo'ó? Yo'ó ndii, kundikun ichi' i —ni kachi a.

²³ Xa'a' a jaan' na ni kiku kuento tein ñani ta'an' e' ña küvi te nda'a' xa'a' a jaan', ndisu ni ka'an Jesús ña küvi ra, süu' jaan' ndii ni ka'an a ndii: “Naa' kuni i ña tiaku ra ndee kii' nandiko'

i iin yivi' yo'o' ndii, ¿yoo nduu' a ndi'ni yo'ó?",
ni kachi a.

²⁴ Te nda'a' xa'a' a jaan' nduu' te ndiee' yu'u'
xa'a' sakuu' ña jaan', te ni ke'i ra a, te xiní e' ña
ña ndixa ndiee' yu'u' ra. ²⁵ Te yoo kua'a' ka ña
ni xaa Jesús. Sakan' na kuii' naa' ni xikoso' i'in
ña jaan' nuu' tutu ndii, tuu yu'u' ña ñani nuu'
ñu'u' iin yivi' kundiee tutu ña ka'an xa'a' a naa'
sakan' te ni ke'i a. Sakan' na kundu a.

**El Nuevo Testamento en el Mixteco de
Ayutla**
**Mixtec, Ayutla: El Nuevo Testamento en el Mixteco
de Ayutla New Testament**

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ayutla Mixtec

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

7e4f3497-fb83-5234-ac91-e00e1d534904